

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

www.emu.ee
Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Institute of Economics and Social Sciences

Koolitus- ja teavitustegevuste mõju põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatute konkurentsivõimele

Eesti maaelu arengukava 2007-2013
meetme 1.1 Koolitus- ja teavitustegevused
rakendamis- ja küsitlustulemuste analüüs

Teostaja:

**Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje
püsihindaja**

Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond

Majandus- ja sotsiaalinstituut

Eesti Maaülikool

Tartu 2012

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. RAKENDAMISTULEMUSTE ANALÜÜS.....	6
1.1. ANALÜÜSI METOODIKA.....	6
1.2. MEETME 1.1 RAKENDAMISE KÄIK.....	7
1.3. TOETATAVAD TEGEVUSED.....	8
1.4. TOETUSE SAAJAD.....	12
1.5. TEGEVUSTEL OSALEJAD.....	14
1.6. TEGEVUSTEL OSALEJATE TÖÖANDJA.....	18
1.7. TEGEVUSTEL OSALEJATE VÕI NENDE TÖÖANDJATE SEOS MAK MEETMETEGA.....	21
1.8. ETTEPANEKUD JA SOOVITUSED	24
2. KÜSITLUSTULEMUSTE ANALÜÜS.....	25
2.1. METOODIKA.....	25
2.2. VASTAJATE ÜLDISELOOMUSTUS	28
2.3. ÜLEVAADE KOOLITUSTEL OSALEMISTEST	30
2.4. INFO- JA KOOLITUSMATERJALID	34
2.5. RAHULOLU KOOLITUSTEGA.....	35
2.6. PARIMAD KOOLITAJAD	38
2.7. KOOLITUSTE TULEMUSED JA MÕJU	40
2.8. KOOLITUSTE VAJADUS TULEVIKUS.....	43
2.9. ETTEPANEKUD JA SOOVITUSED	48
KOKKUVÕTE.....	49
KASUTATUD MATERJALID.....	53
LISA.....	54

SISSEJUHATUS

Eesti maaelu arengukava 2007–2013 (edaspidi MAK) 1. telje meetme 1.1 Koolitus- ja teavitustegevused püsihindamist teostab Eesti Maaülikooli (edaspidi EMÜ) majandus- ja sotsiaalinstituut. Vastavalt Nõukogu määruse (EÜ) nr 1698/2005 artikli 86 lõike 1 kohaselt kehtestavad liikmeriigid püsihindamise süsteemi, mida vastavalt Põllumajandusministeeriumi (edaspidi PM) volitusele teostab MAK raames EMÜ majandus- ja sotsiaalinstituut (edaspidi püsihindaja). Püsihindaja tegevus on määratletud põllumajandusministri 7. jaanuari 2009. a määrusega nr 3 „Eesti maaelu arengukava 2007–2013 seire ja hindamise kord“. Rakendusanalüüs ja uuring kuulub 2011. aasta hindamisplaani.

Kehtiv arengukava aeg saab peagi läbi. Alanud on uue programmiperioodi ettevalmistus. Järgmise toetuste perioodi koolitus- ja teavitustegevuste planeerimiseks on vajalik teada, kuidas on olemasolev meede rakendunud, millised valdkonnad on hõlmatud ning mida näitab senine kogemus.

Meetme 1.1 eesmärk on põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine läbi vastavate sektorite inimpotentsiaali arendamise, et toetada nimetatud sektorites hõivatud isikute täiend- ja ümberõpet, tõstes seega nende konkurentsivõimet tööturul ning arendada ettevõtlikkust. Ühtlasi soovitakse meetmega toetada laiemat teadmiste levikut nimetatud sektorites hõivatud isikute seas. Toetuse lõppkasusaajaks on põllumajandustootja, erametsa majandaja, põllumajandus- või mittepuidulisi metsandussaadusi töötlev ettevõtja või eelpool nimetatud ettevõtete töötaja. Koolitaja, nõustaja või teabetöötaja on lõppkasusaajaks vaid teavitustegevuste puhul. Toetust saab taotleda täiskasvanute koolitusasutus „Täiskasvanute koolituse seaduse“ § 2 tähenduses koolitus- ja teavitustegevuste (edaspidi tegevus) korraldamiseks kui ka sellel osalemiseks.

Meede 1.1 jaguneb tegevuste ulatuse mõistes kaheks: üleriigilised ja maakondlikud tegevused. Üleriigilised tegevused on suunatud kogu Eesti või vähemalt kahe maakonna põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud isikutele. Maakondlikud tegevused on suunatud üksnes ühe maakonna vastavates sektorites hõivatud isikutele.

Alates meetme rakendamisest 2008. aastal on toimunud neli taotlusvooru:

- 1) 04.08.2008-04.09.2008 (edaspidi I taotlusvoor);
- 2) 08.06.2009-03.07.2009 (II taotlusvoor);
- 3) 19.04.2010-27.04.2010 (III taotlusvoor);
- 4) 28.03.2011-11.04.2011 (IV taotlusvoor).

Uuringu lähteülesanne kinnitati 2010. aasta sügisel. Lähteülesandes seati eesmärgiks analüüsida, kui suur osakaal põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatutest on meetme 1.1 raames toimunud tegevustel osalenud ning millist mõju avaldavad tegevused koolitusel osaleja konkurentsivõimele tööturul. Lisaks oli eesmärgiks anda ülevaade tegevustel osalejate

kvalifikatsiooni tasemest enne ja pärast tegevustel osalemist ning nimetatud tegevuste kvaliteedist.

Uuringu ülesanne on:

1. Hinnata meetme vastavust sihtrühmale ning meetme rakendamise vastavust meetme eesmärkidele.
2. Hinnata meetme rakendamise mõju tegevustel osaleja konkurentsivõimele ning ettevõtlikkusele.
3. Anda ülevaade tegevuste kvaliteedist, kasutamisest, efektiivsusest ning selle vastavusest vajadusele.
4. Hinnata meetme vajadust tulevikus.
5. Võrrelda meede 1.1 raames korraldatud tegevuste ja muude täiendõppevõimaluste kasutamist.
6. Leida vastused Euroopa Komisjoni poolt püstitatud meetme 1.1 hindamisküsimustele:
  - (1) Missugust mõju avaldasid koolitus, informatsiooni ja teadmiste omandamine põllumajandussektoris tööviljakusele ja konkurentsivõimele?
  - (2) Missugust mõju avaldasid koolitus, informatsiooni ja teadmiste omandamine toidusektoris tööviljakusele ja konkurentsivõimele?
  - (3) Missugust mõju avaldasid koolitus, informatsiooni ja teadmiste omandamine metsandussektoris konkurentsivõimele?
  - (4) Mil määral on koolitus avaldanud mõju jätkusuutliku maamajanduse, sh loodusressursside säästlikuma majandamise, püsivale paranemisele?
  - (5) Mil määral on koolituskursused vastavuses vajadustega ja seonduvad teiste programmi meetmetega?

Meetme 1.1 rakendamist on käsitletud kokkuvõtvalt 2010. ja 2011. aastal püsihindaja poolt koostatud Eesti maaelu arengukava 2007–2013 1., 3. ja 4. telje püsihindamise vastavalt 2009. ja 2010. aasta kohta käivates aruannetes ning 2010. aastal valminud MAK vahehindaja poolt koostatud aruandes. Samuti on valminud aastatel 2006 ja 2008 PM tellimusel uuringud, mis annavad ülevaate põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatute täiendõppe ja infovajaduse kohta. Hinnangute andjateks olid koolituste korraldajad ning põllumajandustootjad ja põllumajandusettevõtete töötajad. Tänapäevaks on tekkinud vajadus anda MAK meetme 1.1 rakendamisest ülevaade, milliseid tegevusi ning täiendõppe võimalusi on tootjad seni kasutanud ja kuidas on see mõjutanud nende konkurentsivõimet. Lisaks on tekkinud vajadus saada tegevustel osalejatelt tagasisidet läbiviidud tegevuste kvaliteedi ja koolitajate osas.

Uuring jaguneb kaheks osaks. Esimene osa hõlmab meetme 1.1 rakendamise- ning teine küsitlustulemuste analüüsi. Mõlemal osal on eelpool nimetatud eesmärk. Uuringu esimene ülesanne lahendatakse rakendamistulemuste analüüsis. Rakendamistulemuste analüüs on esimene meetme 1.1 rakendamist kirjeldav dokument, milles hinnatakse Põllumajanduse ja Informatsiooni Ameti (edaspidi PRIA) poolt seisuga 18.11.2011 kõigi nelja taotlusvooru heakskiidetud ja väljamakstud taotlusi, toetuse saajaid ning tegevustel osalejaid. Taotluste regionaalset jagunemist antud uuringu raames ei analüüsita, kuna seda on piisavalt ulatuslikult tehtud püsihindaja poolt koostatud 2009. ja 2010. aasta kokkuvõtvates aruannetes. Rakendamistulemuste analüüsis kasutati üksnes sekundaarandmeid. Vaatluse all oli 58 toetuse saajat, 771 heakskiidetud taotlust, 5 897 tegevustel osalejat ning 2 153 tegevustel osalejate enda või tööandja tegevusvorm.

Uuringu teine osa puudutab meetme 1.1 tegevustel osalejate küsitlustulemusi, millega lahendatakse uuringu ülejäänud viis ülesannet. Andmete kogumine toimus standardiseeritud küsitluse vormis veebiküsitlusena. Küsimustiku esialgse kava pani kokku püsihindaja, kuhu PM teadus- ja arendusosakond tegi omapoolsed parandus- ja täiendusettepanekud (lisati mõistelisi täpsustusi ning täiendati küsimusi ja küsimuste vastusevariante). Kõik ettepanekud võeti ankeedi täiendamisel ja parandamisel arvesse. Küsimustik valmis septembri alguseks. Ankeedis oli 21 küsimust, millest kuus olid avatud küsimused (vastusevariante polnud ette antud, lisa 1) ning ülejäänud küsimused olid suletud. Küsitletavate juhuvalim moodustati meetmest 1.1 I ja II taotlusvoorus toetust saanud ja 2011. aasta suve lõpu seisuga välja makstud tegevustel osalejatest. Küsitlus toimus 28. septembrist kuni 02. detsembrini 2011. aastal. Küsimustikule vastas 167 tegevustel osalejat. Küsitluse korraldas püsihindaja.

Uuringu aruanne koosneb kahest peatükist. Esimene osa puudutab rakendamistulemuste analüüsi valimit ja analüüsi metoodikat, analüüsi põhitulemusi, mis sisaldavad sealhulgas vastust uuringu esimesele ülesandele ja järeldusi ning ettepanekuid ja soovitusi. Teine osa puudutab tegevustel osalejate küsitlustulemuste analüüsi valimit, küsitluse metoodikat, küsitluse ja analüüsi metoodikat, küsitluse põhitulemusi, mis sisaldavad sealhulgas vastuseid uuringu ülejäänud viiele ülesandele ja järeldusi ning ettepanekuid ja soovitusi. Aruande juurde kuulub kokkuvõte, kasutatud materjalide loetelu ja lisa. Lisas asub küsitluse ankeet ja küsitlusega kogutud lahtiste küsimuste vastused.

Rakendamis- ja küsitlustulemuste analüüsis on võrdlusandmetena kasutatud 2006. aastal valminud uuringu „Põllumajandustootjate teabe-, koolitus- ja nõustamisvajadus“ ja 2008. aastal valminud uuringu „Koolituse korraldus toidu-, metsandus- ja põllumajandussektoris“ tulemusi. Jälgimise hõlbustamiseks on andmete võrdlusmomendid tekstis tähistatud tumeda kirjaga ning järeldused kastikeste sees. Tulemuste graafilisel vormistamisel kasutati MS Excelit ning andmetöötlusel statistikaprogrammi SPSS 18,0.

Meetme 1.1 rakendamis- ja küsitlustulemuste analüüsi koostas EMÜ majandus- ja sotsiaalinstituudi maamajanduse uuringute osakonna töötaja Kersti Aro.

1. RAKENDAMISTULEMUSTE ANALÜÜS

Rakendamistulemuste analüüsi ülesandeks on hinnata meetme vastavust sihtrühmale ning meetme rakendamise vastavust meetme eesmärkidele. Analüüsis antakse ülevaade heakskiidetud taotlustest, toetuse saajatest, selgitatakse, kui suur osakaal põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatutest on meetme 1.1 raames toimunud tegevustel osalenud ning mil määral tegevustel osalejad ise või nende töandja seonduvad programmi teiste meetmetega.

Analüüs põhineb meetme 1.1 seireandmetel, mida kogutakse PRIAs kohustuslikus korras. Erandiks on vaid tegevustel osalejate töökoha nimetus, mille sisestas püsihindaja elektroonilisse andmebaasi toetuse saajate poolt aastatel 2008–2009 PRIAle esitatud tegevustel osalejate nimekirjadelt. Rakendusanalüüs kajastab meetme 1.1 rakendumist perioodil 01.01.2008–18.11.2011.

1.1. ANALÜÜSI METOODIKA

Analüüsil kasutati kvantitatiivset meetodit, mis võimaldab andmeid statistiliselt töödelda (keskmised, esinemissagedused, klassifitseerimine ning interpreteerimismeetod), mille abil mõtestatakse lahti rakendusanalüüsis saadud tulemused ja mille abil formuleeritakse järeldused (üldistamine ja võrdlemine). Võrdlusandmetena kasutati:

- Uuringu „Põllumajandustootjate teabe-, koolitus- ja nõustamisvajadus“ lõpparuannet, mis valmis 2006. aastal Maaelu Arengu Instituudi poolt. Võrdlusandmetena on kasutatud põllumajandustootjate kirjaliku küsitluse andmeid. Küsitleti 150 põllumajandustootjat ja põllumajandusettevõtete töötajat;
- Uuringu „Koolituse korraldus toidu-, metsandus- ja põllumajandussektoris“ aruannet, mis valmis 2008. aastal Eesti Konjunkturiinstituudi poolt. Küsitleti aastatel 2006–2008 koolitusi korraldanud 89 asutust ja organisatsiooni;
- Statistikaameti andmeid seisuga 04.12.2011.

Andmete võrdlemisel kasutati erinevates alapeatükkides järgmisi grupeerimisi:

- Toetatavad tegevused (koolitused, teavitustegevused, koolitus- ja teavitustegevusi toetatavad tegevused);
- Toetuse saaja kuuluvus sektorisse (avalik sektor, erasektor, kolmas sektor);
- Tegevustel osalejate peamine tegevusala (põllumajandus, metsamajandus, toiduainetetööstus);
- Tegevustel osaleja kuuluvus sektorisse töökoha alusel (avalik sektor, erasektor, kolmas sektor, füüsiline isik, teadmata).

1.2. MEETME 1.1 RAKENDAMISE KÄIK

Aastatel 2008–2011 on toimunud neli taotlusvooru, üks voor aastas. Neljanda taotlusvooru taotluste vastuvõtt lõppes 11. aprillil 2011. aastal. **Aasta-aastalt on meetme 1.1 taotlusvoorudes esitatud järjest enam taotlusi (tabel 1), kokku 1 061 taotlust. Samuti on aasta-aastalt kasvanud heakskiidetud taotluste arv, moodustades ligi $\frac{3}{4}$ kõikidest esitatud taotlustest.** Osaliselt või täielikult on välja makstud 282 taotlust, moodustades 37% heakskiidetud taotluste arvust.

Aasta-aastalt esitatud taotluste arvu suurenemisest võib järeldada, et vajadus koolituste ja teavitustegevuste järele kasvab ning meetme võimalusi on paremini mõistma hakatud.

Kehtiva arengukava järgi on meetme 1.1 eelarve 4 282 373 eurot. Nelja taotlusvooru määratud toetuse summa on kokku 2 587 440 eurot, moodustades 60% meetme 1.1 eelarvest. Kuna I taotlusvooru tegevused tuli ellu viia hiljemalt 2011. aasta jaanuari seisuga, on ka kõige rohkem selle taotlusvooru toetusest välja makstud (73%). I taotlusvooru viimane toetuse väljamaksmine tehti 2011. aasta augustis ehk nimetatud taotlusvooru tulemused on lõplikud, mille tulemusena $\frac{1}{4}$ toetuse saajate poolt plaanitud tegevustest jäi teostamata ja toetuse summa kasutamata. $\frac{2}{3}$ I taotlusvooru väljamaksmata tegevustest moodustavad maakondlikud infopäevad (22 tegevust, mille määratud toetuse summa on kokku 21 944 eurot). II taotlusvooru tegevused tuli ellu viia hiljemalt 2011. aasta detsembriks. Vahetult enne tegevuste elluviimise tähtaja lõppu (analüüs kajastab meetme 1.1 rakendumist seisuga 18.11.2011) ka II taotlusvooru väljamaksmata tegevustest ligi $\frac{2}{3}$ moodustavad maakondlikud infopäevad (54 tegevust, mille määratud toetuse summa on kokku 56 666 eurot).

Esimese kahe taotlusvooru $\frac{2}{3}$ väljamaksmata tegevustest moodustavad maakondlikud infopäevad, millest võib järeldada, et sarnase sisuga infopäevi on mitmes maakonnas keeruline korraldada piisava suurusega sihtgrupi või nende huvi puudumise tõttu.

Tabel 1. Esitatud ja heakskiidetud taotlused ning väljamakstud toetused taotlusvoorude lõikes seisuga 18.11.2011

Taotlusvoor	Esitatud taotluste arv	Heakskiidetud taotluste arv	Määratud toetuse summa, eurot	Väljamakstud taotluste arv (sh osaliselt makstud)	Väljamakstud toetuse summa, eurot	Väljamakstud toetuse summa osatähtsus määratud toetuse summast, %
I taotlusvoor	170	98	575 205	74	417 495	72,6
II taotlusvoor	266	197	638 854	125	318 423	49,8
III taotlusvoor	302	207	588 648	82	160 139	27,2
IV taotlusvoor	323	269	784 733	1	1 776	0,2
KOKKU	1 061	771	2 587 440	282	897 833	34,7

Nelja taotlusvooru väljamakstud toetuse summa on kokku 897 833 eurot, moodustades määratud toetuse suumast 35% ja meetme eelarvest 21%.

Kui tegevuste ulatuse lõikes esitatud, heakskiidetud ja väljamakstud taotluste arvust suurema osa moodustavad maakondlikud tegevused, siis määratud ning väljamakstud toetuse summast enamuse moodustavad üleriigilised tegevused (tabel 2). Maakondlikest taotlustest on 43% ja üleriigilistest taotlustest on 30% osaliselt või täielikult väljamakstud.

Mitut maakonda või kogu Eestit hõlmavate tegevuste ellu viimine on toimunud tagasihoidlikumalt kui maakondlike tegevuste puhul.

Tabel 2. Esitatud ja heakskiidetud taotlused ning väljamakstud tegevused tegevuste ulatuse lõikes seisuga 18.11.2011

Tegevuse ulatus	Esitatud taotluste arv	Heaks-kiidetud taotluste arv	Määratud toetuse summa, eurot	Väljamakstud taotluste arv (sh osaliselt makstud)	Väljamakstud toetuse summa, eurot	Väljamakstud toetuse summa osatähtsus määratud toetuse summast, %
Üleriigiline tegevus	325	175	1 621 174	54	478 436	29,5
Maakondlik tegevus	736	596	966 265	228	419 397	43,4
KOKKU	1 061	771	2 587 440	282	897 833	34,7

1.3. TOETATAVAD TEGEVUSED

Meetme 1.1 raames antakse toetust tööalase koolitus- ja teavitustegevuste maksumuse hüvitamiseks. Püsihindaja jaotas toetatavad tegevused oma eesmärgi alusel kolme gruppi:

- Koolitused;
- Teavitustegevused;
- Koolitus- ja teavitustegevusi toetavad tegevused.

Koolitused on suunatud ettevõtte majandustegevuseks ja sellega kaasnevaks tegevuseks või ümbersuundumiseks põllumajandusliku mitmekesistamise ettevõtlus- ja tegevusaladele vajalike teadmiste omandamiseks ja täiendamiseks või ümberõppeks. Siia kuuluvad koolitused ning koolituse eesmärgi silmas pidades ka kutsekvalifikatsiooni omandamine ehk kutse andmine kutseeaduse tähenduses. Koolitused kestavad kaks ja enam päeva. Teavitustegevused on suunatud teadusinfo ja uudsete tavade, aga ka poliitikas ja õigusloomes toimunud muudatuste levitamiseks. Siia kuuluvad infopäevad ja konverentsid. Tegemist on tavaliselt ühepäevaste üritustega. Koolitus- ja teavitustegevuste toetavate tegevuste hulka kuuluvad info- ja

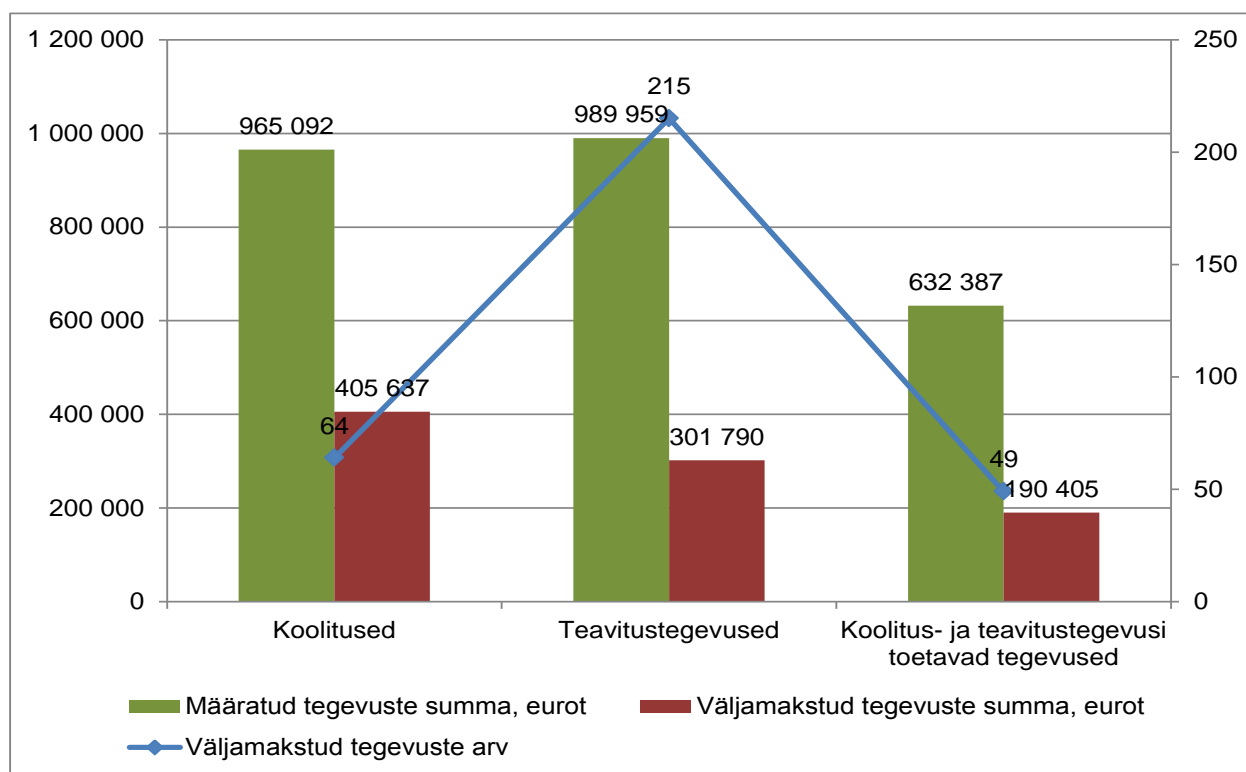

koolitusmaterjalide koostamine, selle soetamine ja täiendamine, esitlustehnika ostmine, koolitusprogrammi väljatöötamine ning juhendaja teenuse ostmine.

Kuna üks taotlus võib sisaldada mitut erinevat tegevust, on antud alapeatüki analüüs tegevuste-, mitte taotlustepõhine.

Meetme 1.1 toetatud tegevustest 603 on teavitustegevused, 139 koolitused ning 140 koolitus- ja teavitustegevusi toetavad tegevused. **Võrreldes 2008. aastal valminud koolituste korraldajate uuringu andmetega on tulemus ootuspärane, kuna aastatel 2006–2008 põllumajandus-, metsandus- ja toiduainetetööstuse sektoris korraldatud tegevustest 71% moodustasid samuti teavitustegevused.** Kuigi toetatud teavitustegevuste arv ületab neljakordselt toetatud koolituste arvu, on nii koolitustele, kui ka teavitustegevustele määratud võrdselt toetust (koolitustele 965 092 eurot ja teavitustegevustele 989 959 eurot, joonis 1). Märkimisväärse osa moodustab koolitus- ja teavitustegevusi toetavatele tegevustele määratud summa (632 387 eurot). Välja on makstud 42% koolitustele määratud summast (64 koolitustegevust) ning 30% teavitustegevustele (215 teavitustegevust) ning 30% toetavatele tegevustele määratud summast (49 koolitus- ja teavitustegevusi toetavat tegevust).

Meetmest 1.1 toetatakse rahalises mõttes võrdselt koolitusi ja teavitustegevusi. Seega toetatakse võrdselt nii täiendõpet kui ka teadusliku, uuendusmeelse ja seadusandliku info levikut. Kuna meetme 1.1 eesmärgiks on põllumajandus-, metsandussektori ja toiduainetetööstuse konkurentsi tõstmine läbi vastavate sektorite hõivatute, võiks soodustada senisest enam koolitusi, sest koolituste mõju arvestades on koolitustel osalejatel suurem võimalus tõsta nii enda konkurentsivõimet tööturul kui ka sektori konkurentsivõimet üldiselt.

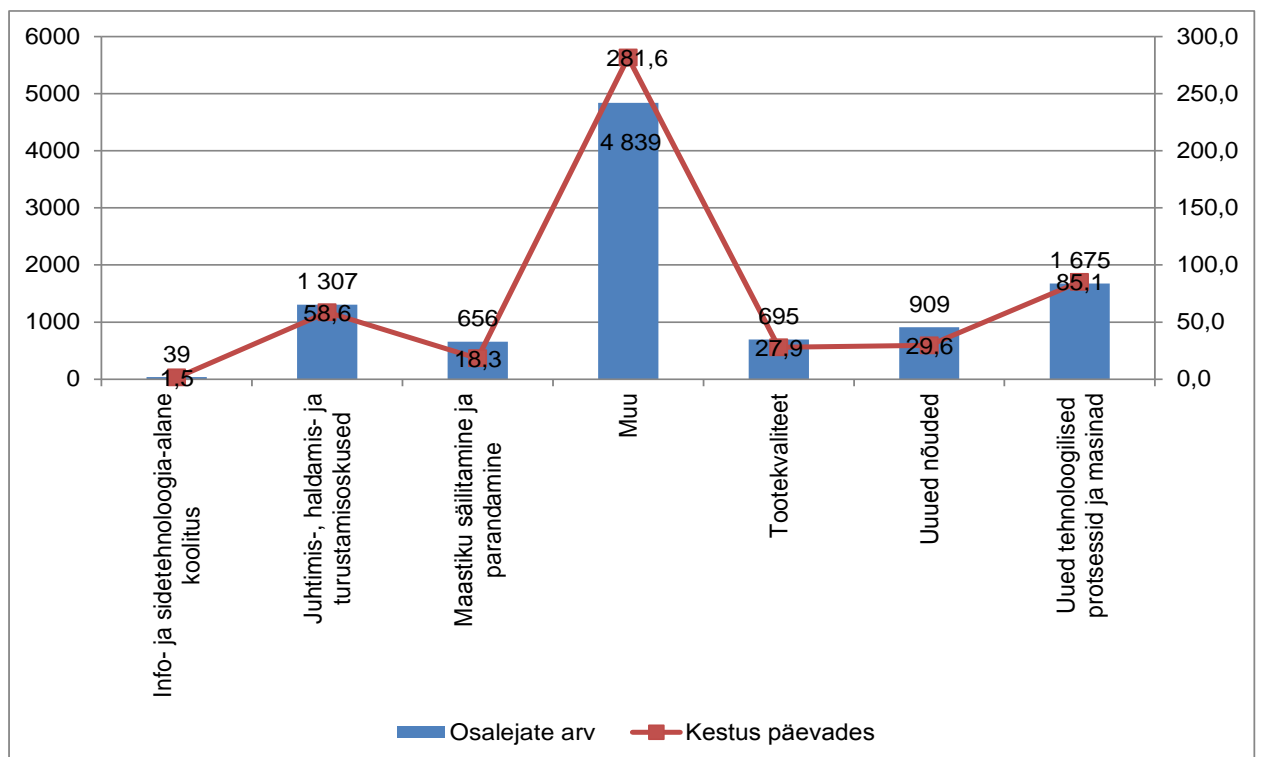

Joonis 1. Nelja taotlusvooru väljamakstud tegevuste arv ning määratud ja väljamakstud tegevuste summa, eurot (seisuga 18.11.2011)

Meetmest 1.1 toetatud tegevused jagunevad oma ulatuse mõistes maakondlikeks ja üleriigilisteks. Maakondlikud tegevused on suunatud ühe maakonna, kuid üleriigilised vähemalt kahe maakonna põllumajandus-, metsandussektoris ja toiduainetetööstuses tegutsevatele isikutele. Seega üleriigiliste tegevuste puhul võib toimuda üks ja sama infopäev kõigis 15 Eesti erinevas maakonnas ning iga toimunud tegevuse kohta peetakse eraldi arvestust (tegevuse aeg, kestus, osalejate arv). Arvestades üksnes väljamakstud üleriigilisi ja maakondlikke tegevusi, on toimunud 392 tegevust, millest 42% on üleriigilised ja 58% maakondlikud tegevused. Kõige enam on toimunud valdkonda „muu“ (189 tegevust) jäävaid tegevusi, millele järgnevad „uute tehnoloogiliste protsesside ja masinate“ (69) ning „juhtimis-, haldamis- ja turustamisoskuste“ (51) valdkonda jäävad tegevused. Mõnevõrra vähem on toiminud „uute nõuete“ (36), „maastiku säilitamise ja parandamise“ (24) ja „tootekvaliteedi“ (22) valdkonda puudutavaid tegevusi. Toimunud on üks „info- ja sidetehnoloogia“ valdkonda jääv tegevus.

Kuigi selline tegevuste temaatiline jaotus tuleneb Euroopa Komisjoni nõudest, on kasutatava klassifikaatori alusel keeruline tuvastada, millise sektori hõivatutele on tegevused rohkem või vähem suunatud. Samas võib eeldada, et mis tahes teema on sobilik olnud põllumajandus-, metsandussektoris ja toiduainetetööstuses tegutsevatele isikutele.

Kokku on erinevatel väljamakstud tegevustel osalenud 10 120 isikut. Vastavalt toimunud tegevuste arvule on osalejaterohkema teemad olnud „muu“ valdkonna tegevused (joonis 2). Kõige vähem on osalejaid olnud „info- ja sidetehnoloogiaalasel“ tegevusel.

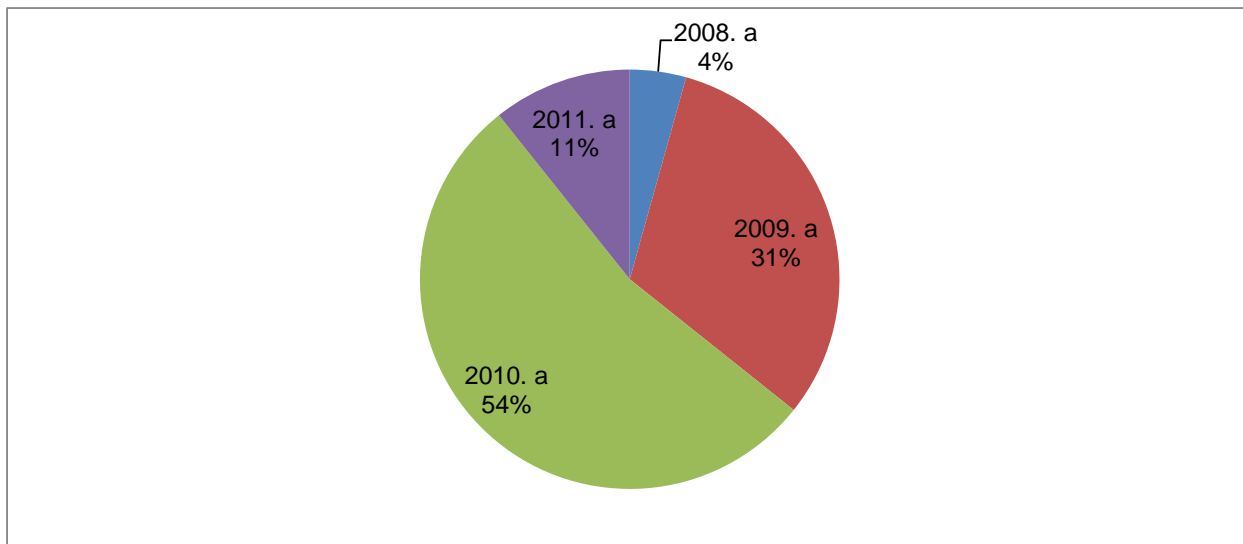
Joonis 2. Väljamakstud tegevustel osalejate arv ja kestus (päeva) tegevuste teemade lõikes (seisuga 18.11.2011)

Kokku on tegevusi toimunud 503 päeva ulatuses. **Perioodi lõpuks on eesmärgiks seatud 500 koolitus- ja teabepäeva, seega kaks aastat enne perioodi lõppu on sihttasemest täidetud 101%. Veel 2010. aasta lõpuks oli sihttasemest täidetud vaid 45% ja 2009. aasta lõpuks 25%.** Kõige enam on toimunud sarnaselt tegevuste arvule „muu“ valdkonna tegevusi (281,6 päeva) ning kõige vähem „info- ja sidetehnoloogiaalast“ tegevust (1,5 päeva).

Kuna 48% toimunud tegevustest, 48% kõigist osalejatest ja 56% tegevustele kulunud päevade arvust moodustab „muu“ valdkond, on vajalik seda valdkonda täpsustada. Püsihindaja on seisukohal, et ülejäänud muude teemade („uudsed tavad“, „tootekvaliteet“ jne) tegevused on vajalikud ja olulised ning soodustada tegevuste toimumist just nendes valdkondades.

Jooniselt 3 on näha, et 54% väljamakstud tegevustest toimus 2010. aastal (tegevuse toimumise lõppkuupäeva alusel). Sel aastal oli viimane aeg viia ellu I taotlusvooru heakskiidetud taotluste tegevused ning möödus II taotlusvooru heakskiidetud taotluste rakendamise esimene aasta. Nimetatud asjaoludest tingituna võis toimuda intensiivne tegevuste elluviimine. Samal aastal, mil oli avatud meetme 1.1 I taotlusvoor, toimus vaid 4% tegevustest.

Aasta-aastalt on üha enam taotlusi heakskiidetud, mille tegevuste elluviimise tähtaeg lõpeb kahe aasta möödumisel taotluse heakskiitmise hetkest. Seega peaks tegevuste elluviimise osatähtsus alates 2010. aastast aastate lõikes ühtlustuma. Tegevuste kontsentreerumine üksikutele aastatele võib osalejate aja ja sellest tingitult ka huvi puudumise tõttu (osalejad peavad tegema tegevuste tiheda ajakava tõttu valikuid) tegevuste elluviimist raskendada.

Joonis 3. Väljamakstud tegevuste toimumine aastate lõikes, %

1.4. TOETUSE SAAJAD

Meetme 1.1 toetuse taotleja võib olla koolitusasutus „Täiskasvanute koolituse seaduse“ § 2 tähenduses ehk riigi- ja munitsipaalasutused, koolitusluba omavad erakoolid, era- ja avalik-õiguslikud juriidilised isikud (kui täiskasvanute koolitus on nende seadusest või põhikirjast tulenev tegevus) ning füüsilisest isikust ettevõtjad.

Toetuse saajad on jaotatud kolme gruppi:

- Avalik sektor (õppeasutused, teadusasutused, muud riigiasutused);
- Erasektor (erakoolitusfirmad, eraettevõtted);
- Kolmas sektor (nõuandekeskused, ühendused, liidud, sihtasutused).

Sektorite lõikes on kõige suurem toetuse saaja nii heakskiidetud taotluste arvu (492 taotlust, 64% heakskiidetud taotlustest) kui ka määratud toetuse summat (1 312 235 eurot, 51% määratud toetuse summast) arvestades kolmas sektor (tabel 3). Oluliseks toetuse saajaks võib nimetada heakskiidetud taotluste arvu (192 taotlust, 25% heakskiidetud taotlustest) ja määratud toetuse summat (1 047 268 eurot, 40% määratud toetuse summast) arvestades ka avalikku sektorit. Erasektori esindatus toetuse saajate seas on tagasihoidlik (11% taotlustest, 9% määratud toetuse summast). Samuti on väljamakstud toetuse summa osatähtsus määratud toetuse summast suurem kolmanda ja avaliku sektori esindajatel, tagasihoidlikum erasektori esindajatel. **Tulemus on ootuspärane, sest 2008. aastal valminud koolituste korraldajate uuringust ilmnes, et aastatel 2006–2008 kõige enam üritusi (52% kõigist üritustest) korraldasid kolmandasse sektorisse kuuluvad asutused ja organisatsioonid. 40% koolitustest korraldasid avaliku ja 8% erasektori esindajad.**

Tabel 3. Meetme 1.1 heakskiidetud taotlused ning väljamakstud toetused toetuse saajate sektorilise kuuluvuse lõikes

Toetuse saaja kuuluvus	Heakskiidetud taotluste arv	Määratud toetuse summa, eurot	Väljamakstud taotluste arv (sh osaliselt makstud)	Väljamakstud toetuse summa, eurot	Väljamakstud toetuse summa osatähtsus määratud toetuse summast, %
Avalik sektor	192	1 047 268	71	349 282	33,3
Erasektor	87	227 937	11	28 809	12,6
Kolmas sektor	492	1 312 235	200	519 742	39,6
KOKKU	771	2 587 440	282	897 833	34,7

Kõigi kolme sektori esindajate enam kui ½ toetatud tegevustest moodustavad teavitustegevused. Tegevuste üldises arvestuses võib öelda, et põhiline teavitustegevuste korraldaja on kolmas sektor (69% heakskiidetud taotluste teavitustegevuste arvestuses) ja põhiline koolituste korraldaja avalik sektor (52% heakskiidetud taotluste koolituste arvestuses). Erasektori roll koolituste ja teavitustegevuste korraldajana on tagasihoidlik (11% teavitustegevustest ja 12% koolitustest).

Tabel 4. Toetuse saajad sektorite lõikes, sulgudes heakskiidetud taotluste arv

Avalik sektor	Erasektor	Kolmas sektor
Eesti Maaülikool (47) Jõgeva Sordiareture Instituut (39) Räpina Aianduskool (23) Järvamaa Kutsehariduskeskus (19) Jõudluskontrolli Keskus (18) Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool (15) Eesti Maaviljeluse Instituut (7) Valgamaa Kutseõppekeskus (7) Vana-Antsla Kutsekeskkool (6) Pärnumaa Kutsehariduskeskus (5) Hiiumaa Ametikool (4) Põllumajandusuuringute Keskus (1) Türi Tehnika ja Maamajanduskool (1)	Põllumajandusnõuanne OÜ (50) OÜ Inseneribüroo Uneko (16) Pärnumaa Talupidajate Nõuandekeskus OÜ (6) AS Dimela (5) Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu (3) Simona OÜ (2) OÜ Põllumajanduskonsulent AT (1) OÜ Reiting PR (1) Sinu Koolituspartner OÜ (1) FIE x (1) FIE x (1)	Eesti Põllumeeste Keskliit (118) MTÜ Saarte Nõuandekeskus (81) MTÜ Läänemaa Nõuandekeskus (41) Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (29) MTÜ Hiiumaa Nõuandekeskus (25) Võrumaa Talupidajate Liit (23) Harju Taluliit (21) Valgamaa Põllumeeste Liit (21) Viljandi Põllumeeste Nõuandehing (21) Eesti Mahepõllumajanduse SA (17) Ida-Virumaa Talupidajate Liit (17) Põlvamaa Põllumeeste Liit (12) Jõgeva Tootjate Liit (10) MTÜ Abiks Põllumehele (7) MTÜ Virumaa Põllumeeste Liit (7) MTÜ Viljandi Autom (6) Eesti Rohumaade Ühing (5) Haapsalu Põllumajandusliit (5) SA Põlvamaa Arenduskeskus (5) MTÜ Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus (4) Eesti Hobukasvatavate Selts (2) MTÜ Kesk-Eesti Metsaomanikud (2) MTÜ Viljeluspäevad (2) Eesti Erametsaliit (1) Eesti Hobuse Kaitse Ühing (1) Eesti Metsasertifitseerimise Nõukogu (1) Eesti Sommeljeede Assotsiatsioon (1) Eesti Tõuloomakasvatuse Liit (1) Jõgeva Agronoomide Selts (1) Lõuna-Eesti Kõulikukasvatavate Selts (1) Lääne-Viru Maanaiste Liit (1) MTÜ Meie Tigu (1) MTÜ Saarte Koostöökogu (1) SA Erametsakeskus (1)
13 toetuse saajat (192)	11 toetuse saajat (87)	34 toetuse saajat (492)
23% toetuse saajatest (25%)	19% toetuse saajatest (11%)	57% toetuse saajatest (64%)

Toetuse saajaid ehk tegevuste korraldajaid on kokku 58, kellest 57% moodustavad kolmanda sektori esindajad, 23% avaliku ja 19% erasektori esindajad (tabel 4). Avalikku sektorisse kuuluvad tegevuste korraldajad on peamiselt õppeasutused, kolmanda sektorisse kuuluvad

korraldajad on peamiselt põllumajandustootjate ühendused, nõuandekeskused ning põllumajandusega seonduvad valdkondlikud ühendused. Meetmest 1.1 neli peamist toetuse saajat on Eesti Põllumeeste Keskliit (118 heakskiidetud taotlust), MTÜ Saarte Nõuandekeskus (81), Põllumajandusnõuanne OÜ (50) ja Eesti Maaülikool (47).

Kolmandasse sektorisse kuuluvate toetuse saajate domineerimine ning kolmanda sektori mitmekesisem esindamine tegevuste peamise korraldajana näitab, et kolmanda sektori tugevus on maapiirkondades üksikute ja konkreetsete probleemide nägemine ning nende lahendamine, mida avalik sektor ei ole suutnud ja erasektoril puudub huvi tähele panna või lahendada. Kolmanda sektori roll peamise tegevuste korraldajana on positiivne, kuna kolmanda sektori jaoks on oluline pakkuda kvaliteetset teenust ja seda mitteärilistel eesmärkidel. Samas ei saa unustada ka tõsiasi, et kolmanda sektori esindajad peavad otsima ja leidma lisaks riiklikule või kohalike omavalitsuste abile muid rahalisi vahendeid, et enda organisatsiooni või ühingut toimivana hoida.

1.5. TEGEVUSTEL OSALEJAD

Alapeatükk annab ülevaate aastatel 2008–2011 (kuni 18.11.2011) tegevustel osalejate soost, vanusest, põhitegevusalast ning tegevustel osalemiste arvust ehk sellest, mitu korda on tegevustel osalejad tegevustest osa võtnud. MAK järgi on meetme 1.1 toetuse lõppkasusaaja

- Põllumajandustootja;
- Erametsa majandaja;
- Põllumajandus- või mittepuidulisi metsandussaadusi töötlev ettevõtja;
- Eelpool nimetatud ettevõtte töötaja;
- Koolitaja, nõustaja või teabetöötaja (ainult teavitustegevuste puhul).

Toetuse lõppkasusaaja analüüsimisel kasutati jaotust, mis kajastub tegevusel osalejate nimekirja lehel ning kus osaleja märgib ise oma põhitegevusala kolme variandi vahel valides:

- Põllumajandus;
- Metsamajandus;
- Toidutootmine või töötlemine.

Alapeatükk on jaotatud kaheks: tegevustel osalejate üldiseloostus ja osalemised tegevustel.

1.5.1. TEGEVUSTEL OSALEJATE ÜLDISELOOMUSTUS

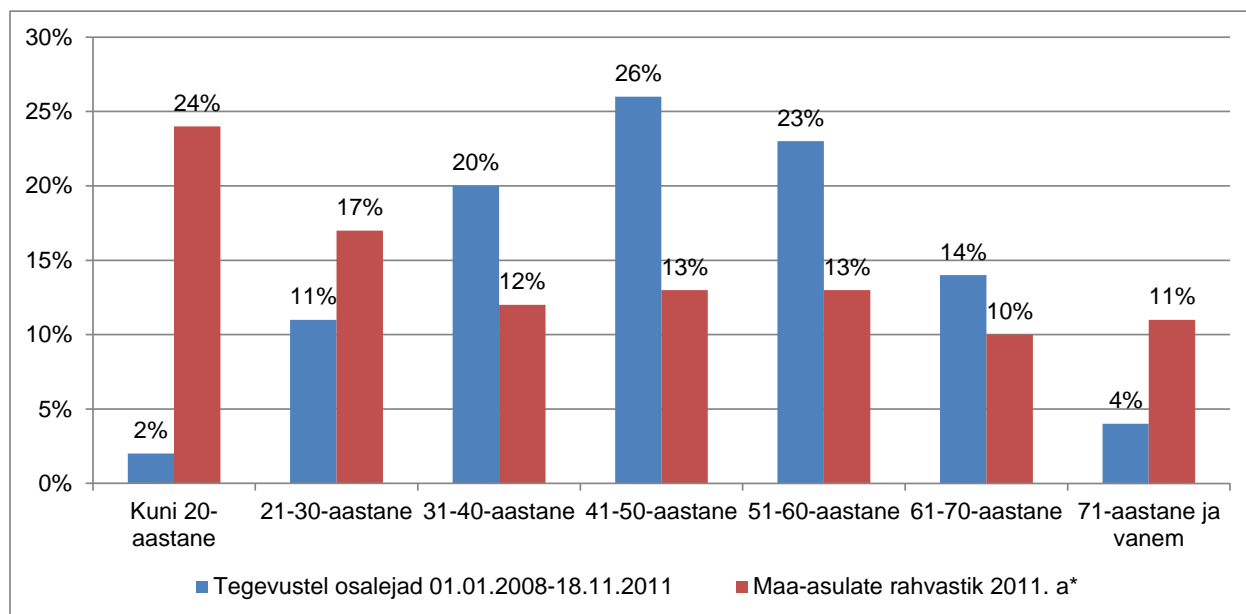
Alates 2008. aastast on erinevatel tegevustel osalenud 5 897 isikut. Rakendusanalüüsi momendiks oleks oodanud suuremat osalejate arvu, kuna tegevuste päevade arv on oluliselt kasvanud (kuni 31.12.2010 toimus 224 päeva, kuni 18.11.2011 toimus 503 päeva ulatuses tegevusi). **Võrreldes varasemate aastatega on tegevustel osalejate arvu kasv oluliselt pidurdunud. 2009. aasta lõpuks oli erinevatel tegevustel osalenud 1 162, 2010. aasta lõpuks**

4 598 isikut. Kõiki tegevustel osalejaid arvestatakse taotlejate poolt ka tegevuse edukalt lõpetanuteks. Seega 5 897 isiku osalemisel on edukaid lõpetanuid 74% meetme 1.1 sihttasemest (8 000 edukat lõpetanut).

Kolmel järjestikusel aastal on tegevustel osalenud meeste osakaal pisut kõrgem kui naiste osakaal. Viimasel kahel aastal on osakaal meeste ja naiste vahel püsitud muutumatuna (2009. aastal mehi 54% ja naisi 46%, viimasel kahel aastal mehi 53% ja naisi 47%).

Keskmiselt on tegevustel osaleja vanus 47,4 aastat (mediaan 47,0 aastat). Kõige noorem osaleja on 10-aastane ja vanem 91-aastane. Osalejatest 2/3 on vanemad kui 41-aastased ja 1/3 kuni 40-aastased (joonis 4). **Ka varasematel aastatel on vanuseline struktuur olnud nihkes vanemate osalejate poole, 40-aastaste ja vanemate osakaal on olnud 71-74% kõikidest osalejatest. Samas Statistikaameti andmetel esineb maa-asulate rahvastikus nii 30-aastaseid, 40-aastaseid kui ka 50-aastaseid inimesi alevikes ja külates ühepalju (iga vanusegrupp moodustab 12-13% maa-asulate rahvastikust).**

Suhteliselt kõrge tegevustel osalejate keskmine vanus (47,4 aastat) ning enam kui 40-aastaste domineerimine näitab seda, et enesetäiendamist vajavad eelkõige üle 40-aastased inimesed, kellel on kooli lõpetamisest ja eriala omandamisest rohkem aega möödas, kui alla 40-aastastel, kes on arvatavasti äsja lõpetanud või lõpetamas kooli ning erialaseid teadmisi hangitakse ja saadakse mujalt kui koolitustelt ja teavitustegevustelt. Teisalt saab järeldada seda, et põllumajanduses, metsanduses ning toiduainetetööstustes on hõivatud pigem vanema- kui nooremaelised isikud.

Joonis 4. Tegevustel osalejate vanuseline jagunemine, %

* Maa-asulate hulka kuuluvad alevikud ja külad. Statistikaamet. www.stat.ee 03.12.2011

Tegevustel osalejate vanuselises analüüsis ilmnis, et kuus osalejat on vanuses 10-14 eluaastat, kelle tegevusalaks on põllumajandus. Üks neist on osalenud „uute tehnoloogiliste protsesside ja masinate“, üks „juhtumis-, haldamis- ja turustamisoskuste“ ning kolm „muu“ valdkonda jäävatel tegevustel.

Kuue lapse tegevustel osalemine on taunitav, kuna oma vanust silmas pidades on nad koolikohuslased ning õpivad eeldatavasti põhikoolis. Sellest tulenevalt ei tohiks neil olla väljakujunenud tööalast põhilist tegevusala, milles nad vajavad koolitust. Kuigi meetme 1.1 määrukses puudub vastav lõige tegevustel osalemise vanusepiirangu kohta, ei ole kuni 14-aastaste laste esinemine tegevustel osalejate nimekirjades eetiliselt ja moraalselt õige.

Kõige enam on osalejate seas põllumajandusega (5 154 isikut, 87% kõigist osalejatest) hõivatud isikuid. Toiduainetetööstuses on hõivatud 522 (8,8% kõigist osalejatest) ja metsanduses 221 isikut (3,7%, tabel 5). **Selline tegevusalade esindajate proportsioon tegevuste osalejate seas on püsinud kolme aasta lõikes suhteliselt muutumatuna. Tegevustel osalejate koguarv on aastatega küll kasvanud, kuid alates 2011. aastast on arvu kasv pidurdunud ja seda kõigi vaatluse all oleva kolme tegevusala lõikes.** Statistikaameti andmetel oli 2010. aastal (EMTAK 2008 tegevusala arvestades) põllumajanduses hõivatud 17 200, metsamajanduses 5 900 ja toiduainete tööstuses 11 300 inimest vanuses 15-74 aastat. Seega on meetme 1.1 tegevustel osalenud 30% põllumajanduses, 5% toiduainetetööstuses ja 4% metsanduses hõivatutest. Kokku on osalenud 17% kolmel tegevusalal hõivatud isikutest.

Tabel 5. Tegevustel osalejate ja hõivatute arv tegevusala lõikes

Tegevusala	Kuni 31.12.2009	Kuni 31.12.2010	Kuni 18.11.2011	Hõivatud (2010)*	Kuni 18.11.2011 osalejate osatähtsus hõivatutest, %
Põllumajandus	2 047	4 009	5 154	17 200	30,0
Metsamajandus	127	187	221	5 900	3,7
Toiduainetetööstus	162	402	522	11 300	4,6
KOKKU	2 336	4 598	5 897	34 400	17,1

*Aastakeskmise. Statistikaamet. www.stat.ee 03.12.2011

Kuna meetme spetsiifiliseks eesmärgiks on toetada põllumajandus-, metsandus- ja toidusektoris hõivatud isikute täiendõpet ja teadmiste levikut, tuleb senisest aktiivsemalt korraldada tegevusi eelkõige metsandus- ja toidusektoris hõivatud isikutele. Samas tekib küsimus, kas meetme eesmärk on korraldada võrdselt kõigi kolme sektori esindajatele üritusi isikute tegevusala silmas pidades või nentida tõsiasi, et meetme 1.1 raames korraldatud tegevused ongi suunatud eelkõige põllumajandusega tegelevatele isikutele.

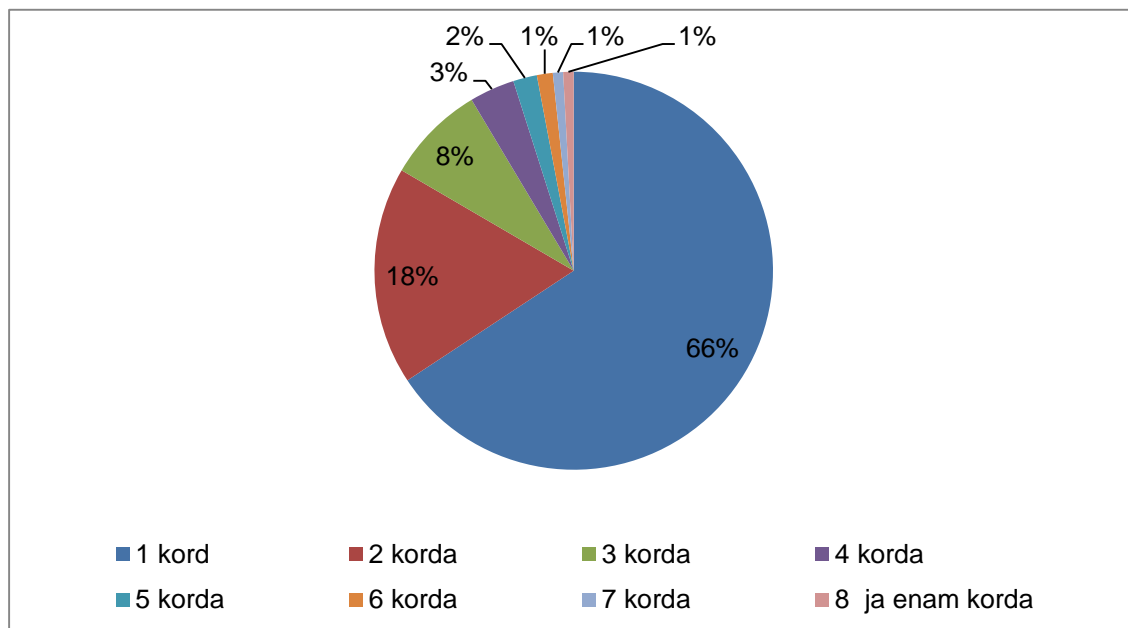
1.5.2. OSALEMISED TEGEVUSTEL

Meetme 1.1 raames korraldatakse koolitusi ja teavitustegevusi, mis omakorda jagunevad seitsme erineva teema vahel. Neist tegevustest huvitatud isikutel on võimalus osaleda omal vabal valikul ühel või mitmel koolitustel ja/või teavitustegevusel.

Kokku on erinevate teemade tegevustel osalemisi kokku 10 120. 2013. aastaks seatud sihttasemest (20 000 osalejat) kaks aastat enne arengukava kehtivusaja lõppu on täidetud 50%. **Võrreldes varasemate aastatega on tegevustel osalejate osatähtsus sihttasemest kasvanud ühtlases tempos. 2009. aasta lõpuks oli eesmärgtasemest täidetud 8,7%, 2010. aasta lõpuks 30%.**

Kui peaks samas, suhteliselt ühtlases tempos kasvama tegevustel osalejate osalemiste arv (siiani on kasv olnud umbes 20% aastas), on sihttaseme täitmine (20 000 osalejat) saavutatav.

Keskmiselt on osaleja käinud tegevustel 1,7 korda (mediaan 1,0 korda). 66% osalejatest on käinud tegevustel ühe korra, 18% kaks korda, 8,0% kolm korda ja 8,8% on käinud enam kui neli korda (joonis 5). Maksimaalselt on üks isik osalenud 19 korda.

Joonis 5. Tegevustel osalejate osalemise korrad, %

Võrreldes vaid korra tegevustel osalejate soolist jagunemist ja keskmist vanust kaks ja enam korda tegevustel osalejatega, siis erinevusi nende kahe grupi vahel ei ole. Ühe korra koolitusel käinutest 52% on mehed ja 48% naised ning osaleja keskmine vanus on 47,1 aastat (mediaan 47,0 aastat). Kaks või enam korda koolitusel käinutest 53% on mehed ja 47% on naised ning osaleja keskmine vanus on 47,9 aastat (mediaan 48,0).

Tegevustel osalejate andmebaasi täpsemal vaatlusel ilmnes, et korduvalt koolitustel ja teavitustegevustel osalemised ei tähenda üksnes seda, et isikud on osalenud enda jaoks huvipakkuvatel paljudel erinevatel temaatilistel koolitustel ja teavitustegevustel, vaid selgus, et

- 1) üks ja sama isik on märgitud ühe taotluse ja ühe tegevuse osalejate nimekirja vähemalt kaks korda ehk isik on ennast kaks korda ühe ürituse osalejate nimekirja märkinud (tegevused toimuvad ühel ja samal päeval, 26 isiku juhtumit);
- 2) üks ja sama isik on osalenud ühel ja samal päeval erinevate taotluste vähemalt kahel erineval tegevusel ehk isik on osalenud ühel ja samal päeval erinevate toetuse saajate poolt korraldatud üritustel (14 isiku juhtumit);
- 3) ühe taotluse ja ühe tegevuse osalejate nimekirja on märgitud ühe isikukoodi juurde erinevad isiku nimed (3 isiku juhtumit).

Üleriigilised tegevused peavad reeglina suunatud olema vähemalt kahe maakonna tootjatele. Tavaliselt on need infopäevad, mis toimuvad lühikese ajaperioodi jooksul järjest erinevates maakondades. Üleriigilistel infopäevadel osalejate nimekirjadest on selgunud, et üks ja sama isik on osalenud ühe taotluse ühel ja samal infopäeval korduvalt. Korduvalt tähendab seda, et isik võis osaleda ühel ja samal infopäeval selle toimumise järjestikustel päevadel ning kõikides maakondades, kus infopäev taotluses märgitu järgi toimuma pidi. Eelpool nimetatud olukord kajastub 11 väljamakstud (sh osaliselt) taotluses, mille osalejate nimekirjad on PRIAle üle antud. Neist kümme on üleriigilise ja üks maakondliku ulatusega taotlust. Kogu osalejate arvu arvestades on kirjeldatud juhtumid marginaalsed, kuid nad on siiski olemas ja tekitavad küsimusi.

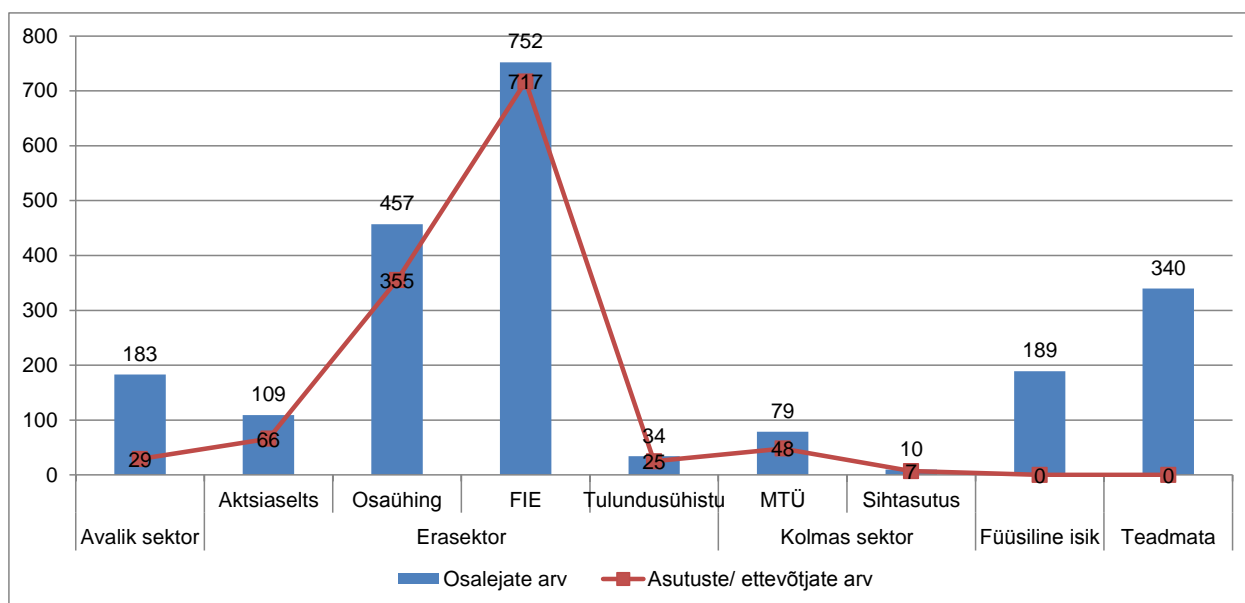
Ühel ja samal infopäeval korduvalt osalemist võib võtta kui isiku enda soovi, kes soovib infopäeval kuulnud ja nähtut lühikese ajaperioodi jooksul samadel infopäevadel osalemisega kinnistada. See tähendaks seda, et isikul on piisavalt vaba aega või tööandja luba osaleda ühel ja samal infopäeval korduvalt erinevates Eesti maakondades. Teisalt võib ühe ja sama isiku korduvalt esinemine ühel ja samal infopäeval osalejate nimekirjas tekitada kahtlust koolituse korraldaja suhtes, kellel on kohustus näidata tegevusel osalejate miinimumarvuga osalejate nimekirja. Selline olukord näitab infopäevade korraldamise kvantiteeti ja mitte kvaliteeti.

1.6. TEGEVUSTEL OSALEJATE TÖÖANDJA

Alapeatükis tuleb vaatluse alla tegevustel osalejate tööandja. Nimetatud tunnust PRIAs kohustuslikus korras elektroonilisse andmebaasi ei sisestata. Püsihindaja kogus töökoha nimetuse tegevuste korraldajate poolt aastatel 2008–2009 PRIAle esitatud tegevustel osalejate nimekirjadelt. Andmete sisestamise aluseks oli juhuvalik. Kokku sisestas püsihindaja 2 040 osaleja töökoha nimetuse vabas vormis tekstina, millele hiljem otsis äriregistrist ja püsihindaja andmebaasidest tegevusel osaleja tööandja registrikoodi. Äriregistri ja püsihindaja andmebaase kasutades leiti registrikood ja säilitati isikukood kokku 800 tegevustel osalejate töökoha nimetusel või isikul. Vabas vormis tekstina sisestatud töökoha nimetuse või registrikoodi alusel tuvastati 2 153 tegevustel osalejate enda või tööandja tegevusvorm. Valimisse kuuluvad tegevustel osalejad esindavad kokku 1 247 asutust, ettevõtet või organisatsiooni.

Analüüsides tegevustel osalejate arvu ja nende tööandjate sektoritesse jagunemise lõikes, selgus, et 63% kõigist tegevustel osalejatest moodustavad erasektoris hõivatud isikud 1 163 ettevõttest (joonis 6). Kõige rohkem on füüsilisest isikust ettevõtjaid (edaspidi FIE) ja nende töötajaid (752 isikut esindab 717 erinevat FIEt), millele järgnevad osaühingutes (457 isikut 355 osaühingust) ja aktsiaseltsides (109 isikut 66 aktsiaseltsist) töötavad isikud. Kõige vähem on tulundusühistute esindajaid (34 isikut 25 tulundusühistut). Ettevõtetest on esindatud nii suured põllumajandustootjad ja toiduainetetöötajad kui ka FIEna töötavad talunikud ja veterinaararstid.

Tuues võrdluseks 2007. aastal põllumajandustootjate koolitusvajaduse uuringu tulemused, siis ilmses, et sel ajal osaühingute esindajad hindasid enda koolitusvajadust palju suuremaks kui FIED. Selle üheks põhjuseks oli asjaolu, et FIED ja kodumajapidamised on väiketootjad, kes proovisid peamiselt oma pere jõududega toime tulla ning nad ei näinud enda tootmist laiemas kontekstis. Põllumajanduslik tootmine oli väiketootjatele pigem elustiil. Seega veel viis aastat tagasi FIED arvasid, et neil ei ole mingit pistmist koolitustega ning nad peavad oma tootmist üleval nii nagu alati on tehtud oma pere senise jõu ja olemasolevate oskustega.

Joonis 6. Tegevustel osalejad tööandja tegevusvormi lõikes

Tegevustel osalejate seas avaliku sektori esindajaid on 8,5%. Avalikus sektoris hõivatud isikuid on 29 asutusest. Kõige enam on PM ja selle valitsemisalassee jäävate valitsusasutuse, keskuste, laboratooriumite ja teadusasutuste esindajaid (113 esindajat 11 asutusest), millele järgnevad erinevate haridusasutuste esindajad (alustades alusharidust andvatest asutustest ja lõpetades kõrgkooliga, kokku 62 esindajat 14 asutusest) ning muu asutuste esindajad (peamiselt munitsipaalasutused, kokku kaheksa esindajat neljast asutusest).

Tegevustel osalejate seas kolmanda sektori esindajaid on vähe, kõigest 4,1%, esindades 55 organisatsiooni või asutust. Peamiselt on esindatud mittetulundusühendused (48 mittetulundusühendust) ning mõned sihtasutused (seitse sihtasutust). 8,8% osalejatest on märkinud end tegevuste osalejate lehele eraisikuna ehk füüsilise isikuna ning 16% osalejate

puhul on tööandja tegevusvorm teadmata. Enamus neist küll esindasid talusid (284 isikut), kuid neid ei olnud siiski ettevõtja registrikoodi puudumise tõttu võimalik tuvastada.

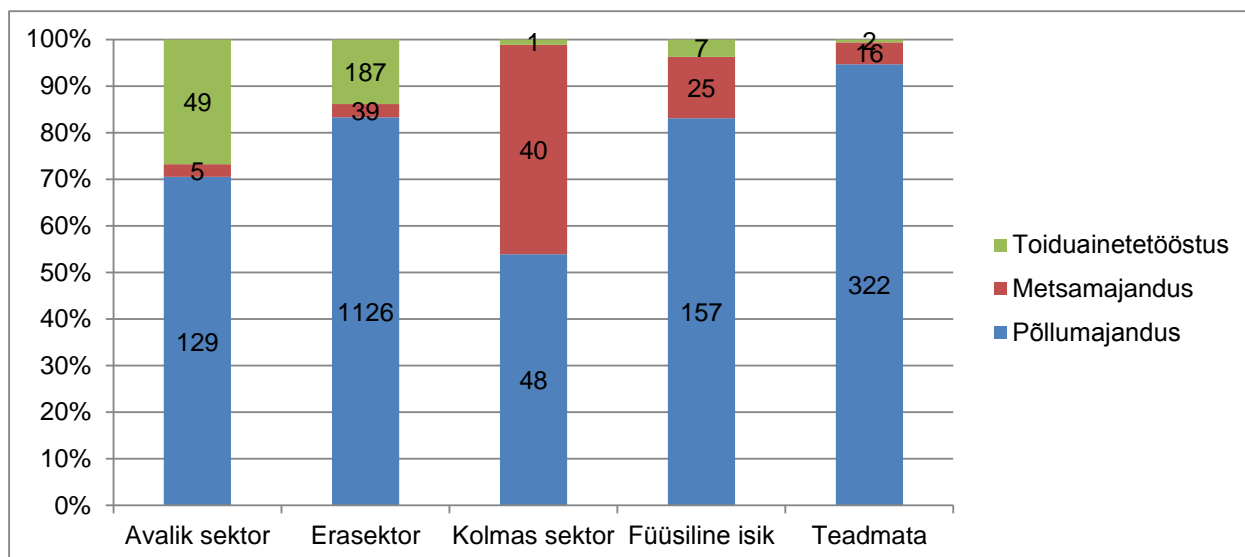
Tegevused on kõige vajalikumad erasektoris hõivatud isikute, eelkõige FIEde jaoks. Kui veel viis aastat tagasi FIEde esindajate jaoks ei olnud koolitusküsimused huvipakkuv teema, siis tänaseks päevaks on olukord muutunud vastupidiseks. FIEdel on tekkinud vajadus end arendada ja teadmisi hankida. Soov on säilitada väiketootja elustiili, kuid turul peab olude sunnil konkureerima suuremate ettevõtetega. FIEde suur osatähtsus tegevustel osalejate seas võib tuleneda ka sellest, et meetmest 1.1 toetatavad tegevused on osalejatele üldjuhul tasuta, mis muudab koolitused ja teavitustegevused FIEdele kättesaadavaks.

Võrreldes meetmest 1.1 toetuse saajaid ehk tegevuse korraldajaid ning tegevustel osalejate tööandjate nimetusi, selgus, et 18 asutuse, ettevõtte ja organisatsiooni esindajad (31% toetuse saajatest) on meetme 1.1 raames nii tegevusi korraldanud, kui ka nendel ise osalenud ja seda nii enda asutuse või organisatsiooni kui ka teiste poolt korraldatud üritustel. Sektorite lõikes selline kokkulangevus tuvastati seitsmel kolmandasse sektorisse kuuluval asutusel või organisatsioonil, kuuel avalikku sektorisse kuuluval asutusel ja viiel erasektoris kuuluval ettevõttel. Siinjuures tuleb märkida, et meetme määrase kohaselt teavitustegevused võivad olla suunatud koolitajatele, sealhulgas lektoritele, teabetöötajatele, nõustajatele ja konsulentidele, kuid kui nimetatud isikud ise korraldavad, teevad ettekandeid või peavad loenguid sama ürituse raames, siis ei tohiks neid teavitustegevuse osavõtjate hulka lisada.

Koolitused on suunatud üksnes põllumajandustootjatele, erametsa majandajatele ja toiduainetetöötajatele. Kuid analüüsil selgus, et 11 koolituse korraldaja esindajat (20 isikut kokku osalenud 24 korral) on osalenud meetme 1.1 raames korraldatud erinevatel koolitustel (mitte teavitustegevustel). Lisaks analüüsides avalikku sektorisse kuuluvate tööandjate esindajate osalemist meetme 1.1 raames korraldatud koolitustel selgus, et 64 isikut (kokku osalenud 91 korral) on osalenud erinevatel koolitustel.

Meetme eesmärki silmas pidades jääb vaid loota, et meetmest 1.1 toetatud koolitustel (mitte teavitustegevustel) koolitajate ja avaliku sektori esindajate osalemise osatähtsus ei suurene. Pealegi peaksid avaliku sektori esindajad ja koolitajad oma tööks vajamineva info ja teadmised saama ja hankima mujalt (mitte koolitustelt), kuna muud infoallikad peaksid olema neile lihtsamini kättesaadavad kui põllumajandustootjatele, erametsa majandajatele või toiduainetetööstuses hõivatud isikutele. Lisaks sellele ei täida meede sel juhul oma eesmärki.

Jagades tegevustel osalejad tööandja tegevusvormi järgi sektorisse ning lisades juurde tegevusel osaleja tegevusala, selgub, et kõikides sektorites üle 1/2 osalejatest tegelevad peamiselt põllumajandusega (joonis 7). Võib eeldada, et kõikide sektorite esindajate puhul on tegemist põllumajandustootjatega ning avaliku ja kolmanda sektori esindajate puhul koolitajate, nõustajate või teabetöötajatega. Metsamajandusega tegelevad peamiselt kolmanda ja erasektori esindajad ning toiduainetetööstusega erasektori esindajad.

Joonis 7. Tegevustel osalejate osatähtsus tegevusala ja tööandja tegevusvormi lõikes

1.7. TEGEVUSTEL OSALEJATE VÕI NENDE TÖÖANDJATE SEOS MAK MEETMETEGA

Järgnev alapeatükk sisaldab ülevaadet tegevustel osalejate või nende tööandjate MAK muude meetmete (v.a meede 1.1) kasutusest. Analüüsi aluseks on aastatel 2008–2009 tegevustel osaleja tööandja (vt eelmine alapeatükk). Äriregistri ja püsihindaja andmebaase kasutades leiti registrikood ja säilitati isikukood 800 osaleja tööandja nimetusel või isikul. Tegevustel osaleja enda või tööandja seose leidmisel MAK muude meetmega välistati avaliku sektori asutused. Seega kaasati analüüsi 787 ettevõtet, organisatsiooni või füüsilist isikut. Vaatluse all on periood 01.01.2007–18.11.2011.

Analüüsimisel selgus, et MAK muudest meetmetest toetuse taotlejaid on 522. Toetust on määratud aga 411 taotlejale, moodustades 79% vaatlusalustest ettevõtetest, organisatsioonidest ja füüsilistest isikutest. Toetuse saajatest on 312 erasektori, 19 kolmanda sektori esindajat ning 80 füüsilist isikut. Toetust on määratud kokku 52 282 670 eurot.

Tegevustel osalejatele või nende tööandjatele on toetust määratud MAK nelja telje 18 erinevast meetmest ja alameetmest:

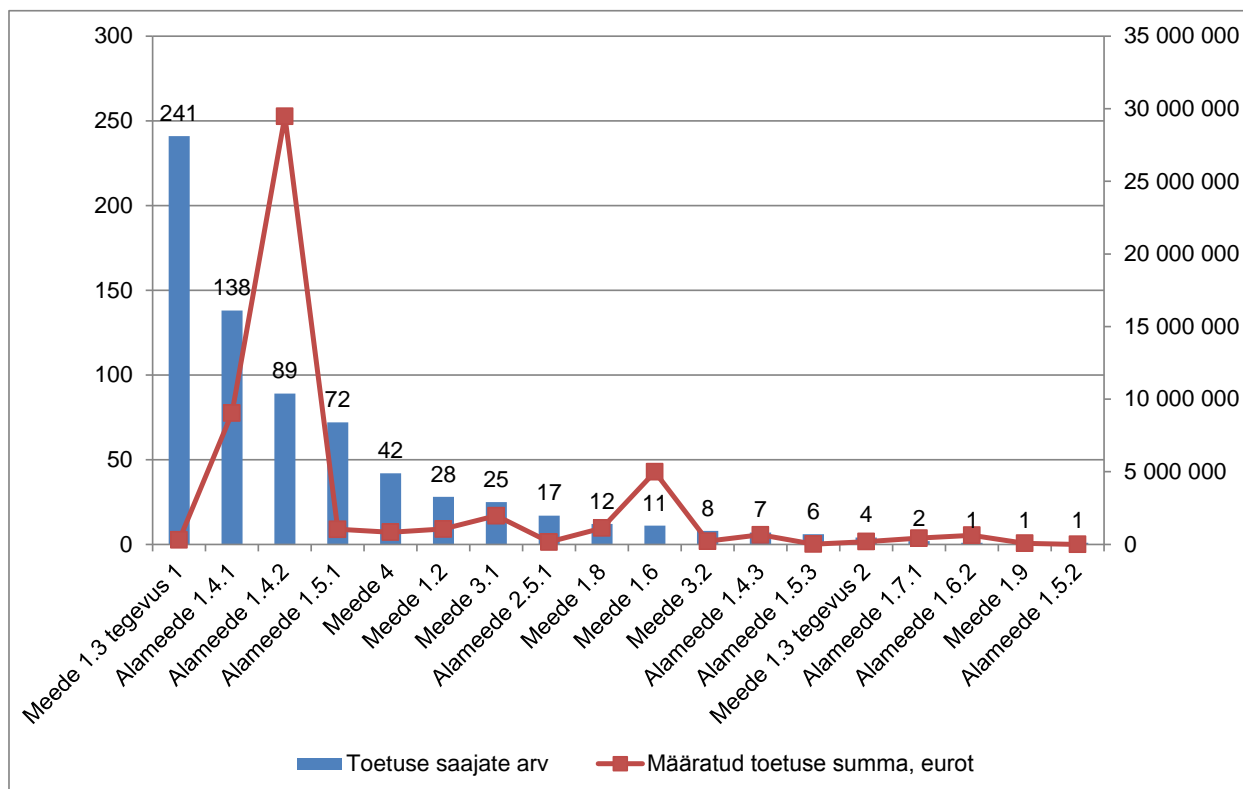
1. Meede 1.2 Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine.
2. Meede 1.3 tegevus 1: Põllumajandustootjatele ja erametsa valdajate nõuandeteenuse võimaldamine.
3. Meede 1.3 tegevus 2: Nõuetele vastavuse ning töötervishoiu ja tööohutuse alase nõuandeteenuse võimaldamine.
4. Alameede 1.4.1 Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks.
5. Alameede 1.4.2 Investeeringud loomakasvatusehitistesse.
6. Alameede 1.4.3 Investeeringud bioenergia tootmisse.
7. Alameede 1.5.1 Metsa majandusliku väärtuse parandamine.
8. Alameede 1.5.2 Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine.

9. Alameede 1.5.3 Investeeringud ettevõtte üldist tulemuslikkust parandavatesse töötlemisviisidesse ja tehnoloogiatesse.
10. Meede 1.6 Põllumajandustoodetele ja mittepuidulisele metsasaadustele lisandväärtuse andmine.
11. Alameede 1.6.2 Piimandussektori ja mahepõllumajandustootmise kohandumine uute väljakutsetega ning põllumajandustoodete ühise töötlemise edendamine.
12. Alameede 1.7.1 Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö.
13. Meede 1.8 Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuur.
14. Meede 1.9 Tootjarühmade loomine ja arendamine.
15. Alameede 2.5.1 Kiviaia taastamise toetus.
16. Meede 3.1 Majandustegevuse mitmekesistamine.
17. Meede 3.2 Külade uuendamine ja arendamine.
18. Meede 4 Leader.

Keskmiselt on tegevusel osalejale või tööandjale toetust määratud 1,7 erinevast meetmest või alameetmest (mediaan 2,0). 49% ettevõtjatest, organisatsioonidest või füüsilistest isikutest on toetust saanud ühest, 36% kahest, 12% kolmest ning 3% neljast või enamast MAK meetmest. Maksimaalselt on ühele toetuse saajale määratud toetust seitsmest erinevast meetmest. Seega esineb korduvalt toetuse saamist meetmete üleselt.

Toetuse saajate arvu ja määratud toetuse kogusummat arvestades on toetust saadud peamiselt põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime suurendamiseks ehk 1. telje meetmetest (87% toetuse saajatest ja 94% määratud toetuse kogusummast). 3. telje meetmetest on toetust saanud 4,7% ettevõtjatest ja organisatsioonidest (4,2% määratud toetuse kogusummast), 6,0% Leader meetmest (1,6% määratud toetuse kogusummast) ja 2,4% 2. telje 2.5.1 meetmest (0,3% määratud toetuse kogusummast).

Meetmete lõikes on kõige enam nõuandeteenuse toetuse saajaid (241 toetuse saajat, 34% kõigist toetuse saajatest) ning määratud toetuse kogusumma alusel on suurim loomakasvatusehitiste investeeringutoetus (29 476 134 eurot, 56% määratud toetuse kogusummast, joonis 8). Märkimisväärselt on ka mikropõllumajandusettevõtete arendamise (meede 1.4.1), metsa majandusliku väärtuse parandamise (meede 1.5.1), põllumajandusliku tegevusega alustava noore ettevõtja (meede 1.2) ning Leader meetmest toetuse saajaid. Meetmest 1.9, alameetmetest 1.5.2 ja 1.6.2 on toetuse saajaid igas nimetatud meetmes vaid üks.

Joonis 8. Toetuse saajate arv ja määratud toetused summa (eurot) MAK meetmete lõikes (va meede 1.1)

Tegevustel osalejate või nende tööandjate toetuste seos (saajate arv) MAK muude meetmetega iseloomustab küllaltki hästi kogu MAK toetuse saajate üldarvu jagunemist meetmete lõikes (võrreldes seisuga 31.12.2010). Kõige rohkem on toetuse saajaid meetmete 1.3.1, 1.4.1 ja 1.5.1 raames.

Tegevustel osalejad või nende tööandjad on aktiivsed nõuandeteenuse toetuse saajad. Seega võib järeldada, et koolitustel ja teavitustegevustel osalemine ning toetatud nõuandeteenuse kasutamine on omavahel tihedalt seotud.

Tegevustel osalejad või nende tööandjad peegeldavad väga hästi kogu MAKi toetuse saajaid meetmete lõikes ning tulemusest lähtuvalt võib hinnata tegevustel osalejate või nende tööandjate MAK muude meetmete kasutamist ja seega meetmete kättesaadavust väga heaks.

Kaks aastat enne programmiperioodi lõppu on tegevustel osalejatele või nende tööandjatele välja makstud 63% määratud toetuse summast (32 777 142 eurot). Kõige edukamalt ehk vähemalt 90% ulatuses on välja makstud meetme 1.2, 1.3 tegevuse 1, 1.3 tegevuse 2, 1.9 ja 3.2 toetused ning tagasihoidlikumalt (kuni 50% heakskiidetud taotlustest ja määratud summast) on väljamaksmisi tehtud meetmete 1.5.1, 1.5.3, 2.5.1 ja Leader meetme toetustest. Väljamaksmisi ei ole veel tehtud meetmete 1.5.2, 1.6.2 ja 1.7.1 toetuste saajatele.

1.8. ETTEPANEKUD JA SOOVITUSED

1. Kuigi 2007. aastal valminud teabe- ja koolitusvajadust käsitlevast uuringust ilmnnes, et põllumajandustootjatele sobib koolitusvormina valdavalt õppepäev (80% vastanutest), mis võiks toimuda maakonnakeskuses, ilmnnes rakendusanalüüsis, et maakondlike teavitustegevuste korraldamisega on probleeme (esimese kahe taotlusvooru 2/3 väljamaksmata tegevustest moodustavad maakondlikud infopäevad). Sellest tulenevalt soovitab püsihindaja maakondlike tegevuste planeerimisel
  - (1) arvestada väikesemaarvuliste huvigruppidega ning korraldada infopäevi, mida korraldatakse näiteks kolme maakonna peale kokku;
  - (2) muuta info teavitustegevusest huvigruppidele veelgi kättesaadavamaks;
  - (3) arvestada senisest rohkem huvigruppide vajadustega. See tähendab huvigruppide kaardistamist tegevusala alusel ning nende koolitusvajaduste arvestamist;
  - (4) võimaldada väiksema kui kümneliikmelise huvigrupi puhul (näiteks teatud tegevusala põllumajandustootjate puhul, kelle esindajaid Eestis on väga vähe) teavitustegevuse või koolituse korraldamist.
2. Vaadata üle ja täpsustada koolituste ja teavitustegevuste teemade jaotus, sest 48% toimunud tegevustest kuulub „muu“ valdkonna alla. Seetõttu on tegevuste tulemusi keeruline hinnata ja Euroopa Komisjoni poolt püstitatud meetme 1.1 ühele hindamisküsimusele, mis puudutab koolituste ja teavitustegevuste vastamist vajadusele, keeruline vastata.
3. Taotluste sisestamisel ühtsesse andmebaasi tähistada ühe taotluse juurde kuuluvad koolitused ja teavitustegevused erinevalt (tähistuses võiks sisalduda näiteks järjekorranumber, tegevuse toimumise kuupäev vms), mis annaks parema ülevaate ühe taotluse erinevate tegevuste ja teemade osalejatest ning tegevuse kestusest.
4. Lisada tegevusel osalejate nimekirja lehel osaleja tegevusala kolme valiku juurde „muu“ valdkond, kuna analüüsil ilmnnes, et kõik tegevustel osalejad ei ole oma põhitegevusalalt põllumajandustootjad, erametsa majandajad või toiduainete töötajad. Hetkel kasutatav tegevustel osalejate grupeerimine võib moonutada oluliselt koolitusel osalejate analüüsi ning sellest tehtavaid järeldusi.

2. KÜSITLUSTULEMUSTE ANALÜÜS

Küsitlustulemuse analüüsi eesmärgiks on teada saada, millist mõju avaldab meetmest 1.1 toetatud koolitused ja teavitustegevused osaleja ettevõtlikkusele ja konkurentsivõimele tööturul. Vaatluse alla tuleb tegevustel osalejate kvalifikatsiooni tase enne ja pärast tegevustel osalemist, hinnangud tegevuste kvaliteedile, tegevuste vastavus vajadusele, meetme vajadus tulevikus ning senine muude täiendõppevõimaluste kasutamine.

2.1. METOODIKA

2.1.1. VALIM JA KÜSITLUSE METOODIKA

Andmete kogumise aluseks oli standardiseeritud küsitlus veebiküsitluse vormis. Esialgne küsitluse valim moodustati 2 305 tegevusel osalejast, kes on meetmest 1.1 I ja II taotlusvoorus toetust saanud ja 2011. aasta suve lõpuks PRIA poolt välja makstud tegevusel osalenud. Esimeses kahes taotlusvoorus (toimusid vastavalt 04.08.2008–04.09.2008 ja 08.06.2009–03.07.2009) toetatud tegevustel osalejad valiti eeldusel, et tegevuste elluviimisest on möödunud piisavalt aega ning võimalik meetme mõju ja toetuse eesmärgipärasus on avalduma hakanud.

Tegevustel osalejate e-posti aadressid saadi osaleja nime alusel internetist otsingusüsteeme kasutades ning kui oli teada osaleja tööandja registrikood, siis püsihindaja andmebaasist ja äriregistrist. Küsimustik oli kättesaadav Google Docs keskkonnas, kuhu sisenemiseks saadeti kutsed kokku 844 osaleja isiklikule e-posti aadressile ning 338 osaleja ettevõtte üldisele aadressile, kus püsihindaja palus kiri edasi saata 448 tegevustel osalejatele (tabel 6). Kuigi küsitluse kestel saadeti tegevustel osalejatele meeldetuletuskiri, laekus täidetud ankeete vaid 45. Veebiküsitluse ebaõnnestumisel oli palju põhjusi.

Veebiküsitlemisel e-kirja saatmise probleemid olid järgmised:

- Sõnumi saatmine küsitletava e-posti aadressile toimetamise katsel ilmnes tõrge ja süsteem lükkas kirja tagasi;
- Küsitletava e-posti süsteemist ei leitud küsitletava e-posti aadressi;
- Viirusetõrje blokeeris veebiküsitluse lehekülge.

Küsimustikule mittevastamise põhjused olid järgmised:

- Küsitletavale ei meenunud, et on meetmest 1.1 rahastatud tegevusel osalenud. Kinnitati, et viimasel ajal on tööalastel koolitustel osaletud, kuid nende üle arvet ei peeta. Veel vähem teatakse, kes koolituse korraldas ja rahastas, kus koolitus toimus vms. Tegevusel osalemine ei meenunud küsitletavatele ka siis, kui püsihindaja tuletas meelde tegevuse toimumise aja, korraldaja ja tegevuse nimetuse;
- Küsitletav oli meetmest 1.1 toetuse saaja (tegevuse korraldaja);

- Küsitletaval puudus e-posti aadress;
- Küsitletav ei vastanud küsimustikule, kuna ei olnud põllumajandustootja, erametsa majandaja ega toiduainete töötleja ning seetõttu ei olnud õige inimene küsitlusele vastama;
- Küsitletav arvas, et küsitlus ei ole anonüümne, kuna e-kiri laekus isiklikule e-posti aadressile;
- Küsitletav keeldus vastamast, kuna internetiühenduse halva kvaliteedi tõttu oli küsimustikule vastamine raskendatud;
- Küsimustik oli keeruline.

Järgnevalt saadeti e-kiri üheksale taluliidule, kes on MAK meetmest 1.1 toetust saanud ning kes on ka tegevusi korraldanud. Taluliitudel paluti kiri küsitluses osalemise palvega saata nende poolt korraldatud tegevustel osalejatele. Taas kord jäi osalus tagasihoidlikuks.

Moodustati uus valim I ja II taotlusvoorus toetatud tegevustel osalejatest, kellele otsiti kontakttelefoni numbrid. Kontakttelefoni numbrid saadi osaleja nime alusel internetist otsingusüsteeme kasutades ning kui oli teada osaleja tööandja registrikood, siis püsihindaja andmebaasist ja äriregistrist. Telefoni teel küsiti tegevustel osalejalt e-posti aadress ning 80 osalejat lubas pärast telefonikõnet püsihindaja palvel osaleda küsitluses. Kuigi varem veebiküsitlust blokeerinud viirusetõrje probleem vahetult enne e-kirjade saatmist lahendati, jäi küsimustikule vastamine taas kord väga tagasihoidlikuks.

Tabel 6. Küsitlemise metoodika ülevaade

Jrk nr	Küsitlemise meetod	Kontaktisikute arv	Laekunud vastuseid
1.	Veebiküsitlus. Kutse koos ankeedi lingiga osaleja isiklikule e-posti aadressile palvega osaleda küsitluses	884 isiklikule e-posti aadressile	45
	Veebiküsitlus. Kutse koos ankeedi lingiga osaleja ettevõtte üldisele aadressile palvega saata e-kiri edasi tegevusel osalejale	338 ettevõtja üldisele e-posti aadressile	
2.	Veebiküsitlus. Kutse koos ankeedi lingiga meetme 1.1 raames tegevusi korraldanud taluliidu üldisele aadressile palvega saata e-kiri edasi tegevustel osalejatele	9 taluliidu üldisele e-posti aadressile	19
3.	Veebiküsitlus. Esimene kontakt osalejaga telefoni teel ning nõusoleku saamisel saadeti ankeedi link osaleja isiklikule e-posti aadressile	42 isiklikule e-posti aadressile	18
4.	Veebiküsitlus. Kutse koos ankeedi lingiga osaleja isiklikule e-posti aadressile palvega osaleda küsitluses	454 isiklikule e-posti aadressile	30
5.	Telefoniküsitlus	50 telefonikõnet	30
6.	Isetäidetav küsitlus paberkandjal	30	30
KOKKU		1 807	172

Järgnevalt kasutati 2011. aastal EMÜ Avatud Ülikooli poolt korraldatud tegevustel osalejate nimekirju ning äriregistri andmebaasi. Osalejad, kellel oli e-posti aadress, saadeti e-kiri palvega osaleda küsitluses. 40 osalejale helistati eelnevalt ning enamus neist lubas ka küsimustikule vastata. Kokku saadeti e-kirju 454 isikliku e-posti aadressile. Seejärel rakendati telefoniküsitlust. Osalejate telefoninumbrid saadi püsihindaja andmebaase kasutades ning 2011. aastal EMÜ

Avatud Ülikooli poolt korraldatud tegevustel osalejate nimekirjadelt. Telefoniküsitlusega saadi 30 täidetud ankeeti.

Viimasena rakendati küsitlusmeetodit, kus vahetult peale koolitust või teavitustegevust märkisid küsitletavad ise vastused ankeeti ilma intervjuueerija juhendamisetä.

Kokku kontakteeruti 1 807 tegevusel osalejaga (31% sihtrühmast, N=5 897). Küsitlusele vastas 172 osalejat. Viie respondendi ankeedid tühistati, kuna küsimustele ei olnud hinnanguid ja arvamusi antud (nad ei olnud enda teada ühelgi MAK meetme 1.1 raames toimunud tegevusel osalenud). Realiseerunud valimiks kujunes seega 167 osalejat, mis moodustab 9,2% kontaktisikutest. Küsitlus kestis 28. septembrist kuni 2. detsembrini 2011. aastal.

2.1.2. ANDMETE ANALÜÜS

Analüüsil on kasutatud kvantitatiivset meetodit, mis võimaldab andmeid statistiliselt töödelda (keskmised, esinemissagedused ja klassifitseerimine) ning interpreteerimismeetodit, mille abil mõtestatakse lahti küsitlemisel saadud tulemused ja mille abil formuleeritakse järeldused (üldistamine ja võrdlemine). Avatud vastuste puhul on kasutatud vastuste kodeerimist ja rühmitamist.

Küsitlusandmete analüüsis kasutati võrdlusandmetena järgmisi andmeallikaid:

- Uuringu „Põllumajandustootjate teabe-, koolitus- ja nõustamisvajadus“ lõpparuannet, mis valmis 2006. aastal Maaelu Arengu Instituudi poolt. Võrdlusandmetena on kasutatud põllumajandustootjate kirjaliku küsitluse andmeid. Küsitleti 150 põllumajandustootjat ja põllumajandusettevõtete töötajat (edaspidi Küsitlus 2007);
- Uuringu „Koolituse korraldus toidu-, metsandus- ja põllumajandussektoris“ aruannet, mis valmis 2008. aastal Eesti Konjunkturiinstituudi poolt. Küsitleti aastatel 2006–2008 koolitusi korraldanud 89 asutust või organisatsiooni (edaspidi Küsitlus 2008);
- Eelmise peatüki ehk meetme 1.1 rakendusanalüüsi tulemusi. Rakendusanalüüs kajastab meetme 1.1 rakendumist perioodil 01.01.2008–18.11.2011, mille tegevustel on osalenud 5 897 isikut (edaspidi Rakendusanalüüs 2012);
- Statistikaameti andmeid seisuga 04.12.2011.

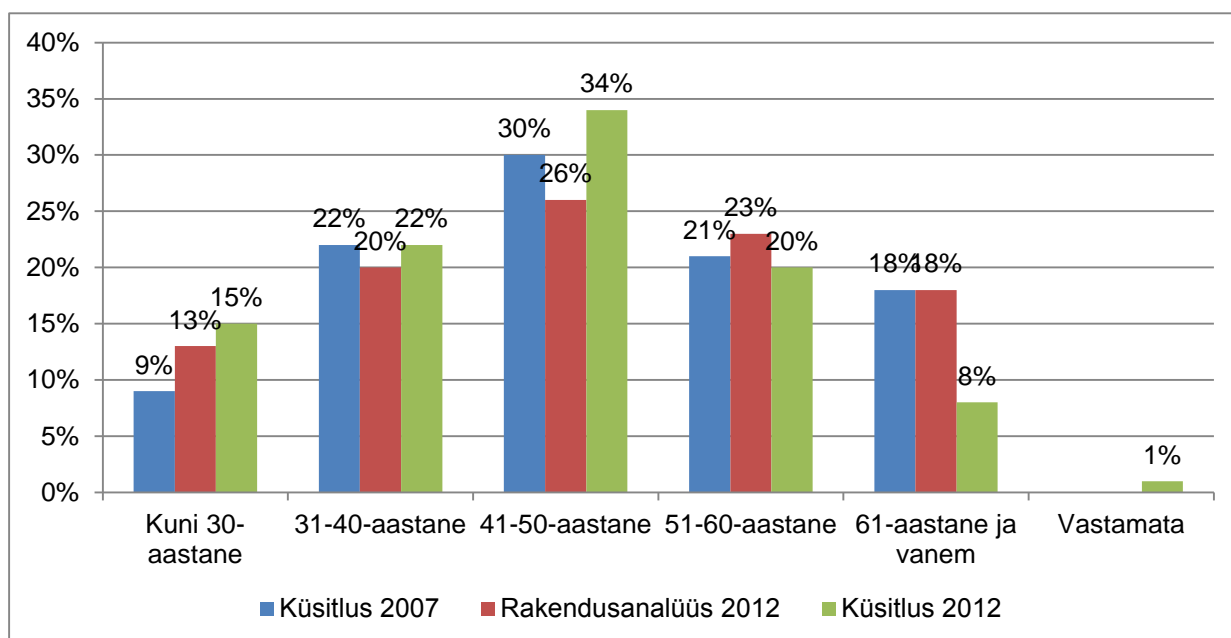
Tulemused on esitatud nii üldjaotusena kui ka küsitletute peamise tegevusala lõikes (põllumajandusega, erametsa majandamisega, toiduainete töötlemisega ja muu tegevusalaga tegelev isik).

2.2. VASTAJATE ÜLDISELOOMUSTUS

Alapeatükk annab ülevaate küsimustikule vastajate soolisest ja vanuselisest jagunemisest, haridustasemest ning tegevusalast, millega vastaja küsitluse hetkel tööalaselt peamiselt tegeles.

Vastajatest 53% moodustasid mehed ja 47% naised, mis on samaväärne tulemus rakendusanalüüsis kajastatule (mehi 53% ja naisi 47%). 2007. aastal valminud uuringus oli aga meeste osakaal suurem (mehi 65% ja naisi 35%).

Keskmiselt oli vastaja vanus 44,4 aastat (mediaan 45,0 aastat, 2007. aastal 47 aastat, rakendusanalüüsis 47,4 aastat). Kõige noorem respondent oli 23-aastane ja vanim 77-aastane. Võrreldes 2007. aasta uuringu- ja rakendusanalüüsi tulemustega on mõnevõrra rohkem esindatud 41-50-aastased ning mõnevõrra vähem 61-aastased ja vanemad isikud (joonis 9).

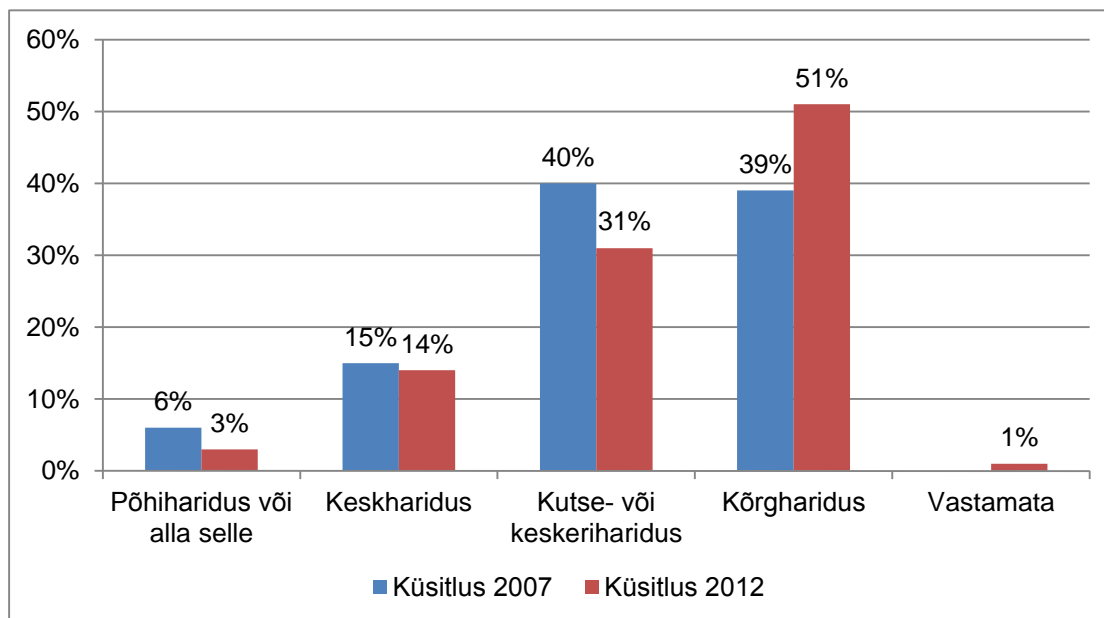

Joonis 9. Vastajate vanus 2007. ja 2012. aastal, %

Veidi üle poolel (51%) vastajatel oli kõrgharidus (joonis 10). Kolmandikul (31%) oli kutse- või keskeriharidus. 17% vastanutel oli põhiharidus või üldine keskharidus, kel puudus omandatud eriala. Võrreldes viieaastataguse situatsiooniga on vastajate haridustase tõusnud. Statistikaameti andmetel oli 2010. aastal kõiki tegevusalasid (andmed on EMTAK 2008 järgi) arvestades aastakeskmiselt kõrgharidusega hõivatuid 28%, kesk-, kutse- või keskeriharidusega 64% ja põhiharidusega 8% (põllumajanduses, metsamajanduses ja kalapüügi sektoris vastavalt 17%, 65% ja 18%).

Küsitletute vanust ja haridustaset võrreldes võib järeldada, et infot ja teadmisi hangivad meetme 1.1 raames toimunud tegevustelt isikud, kellel eriala omandamisest kutse- või kõrgkoolis on möödunud 20 ja enam aastat. Põhi- ja keskharidusega isikud meetme 1.1 raames toimunud tegevustest endale suurt kasu ei näe.

Võrreldes küsitletute haridustaset kõikide tegevusalade ja põllumajandussektoris hõivatute haridustasemega tuleb tõdeda, et kõrgharidusega isikud on küsitluses ja laiemalt tegevustel osalejate seas ülesindatud ning põhiharidusega isikud alaesindatud. Võib järeldada, et meetme 1.1 raames korraldatud tegevused ei ole madalama haridustasemega hõivatutele kättesaadavad või neil puudub huvi ja motivatsioon sellistel tegevustel osaleda.

Joonis 10. Vastajate haridustase 2007. ja 2012. aastal, %

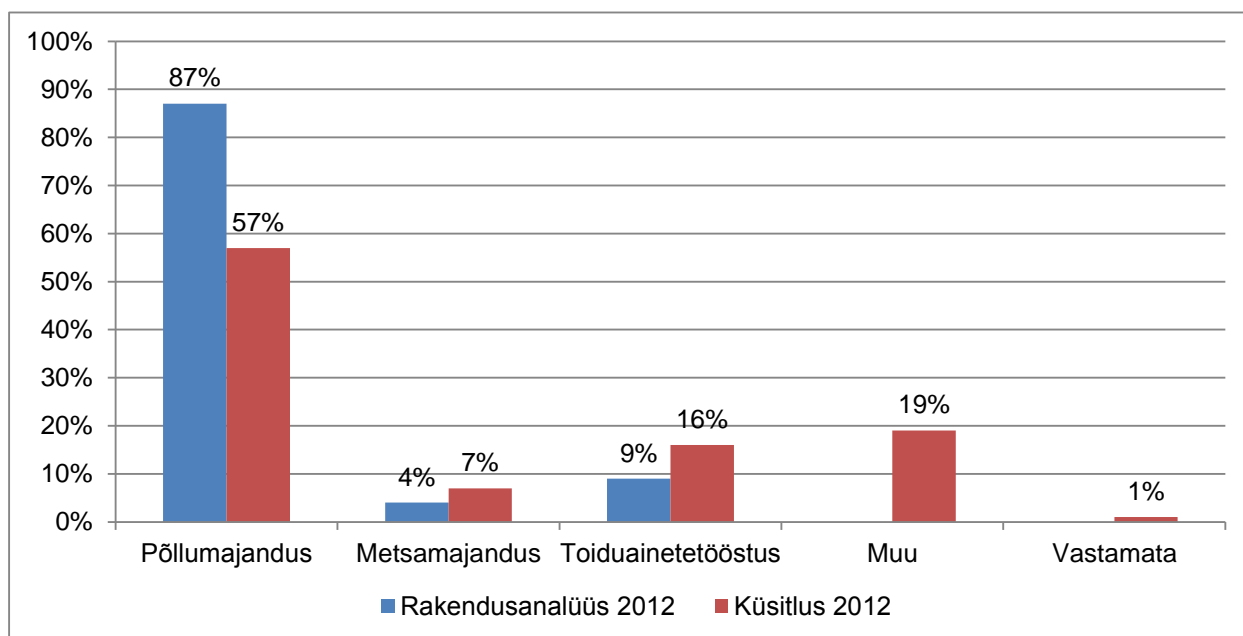
Nii 2007. kui ka 2012. aastal pooltel küsitletutel oli põllumajanduslik haridus (2007. aastal 50%, 2012. aastal 47%). Toiduainete töötlemise haridus oli 7%, metsanduslik 5% ja muu tegevusala haridus 23% vastanutel. 13% isikutel puudus vastav haridus, kuna nad olid põhi- või keskkharidusega. 5% vastanutest jättis küsimusele vastamata. Muu valdkonna hariduse all nimetati kõige sagedamini tehnilist ja majandusalast haridust.

Küsitluse järgi 57% tegevustel osalejatest tegeles peamiselt põllumajandusega (joonis 11), kellest seitse tegeles lisaks põllumajandusele samaväärselt metsamajandusega ning üks lisaks eelpooltoodule ka toiduainetetööstusega. 16% oli toiduainete töötlejaid, 7% erametsa majandajaid, 19% muu tegevusala esindajaid ning 1% vastanutest jättis küsimusele vastamata. Muu tegevusalana märgiti peamiselt ametnikutööd, konsulenditööd, turismindust vms. Edaspidisel analüüsil võrreldi küsitlustulemusi nelja tegevusala lõikes ning peamise tegevusala küsimusele vastamata jäetud ankeete tegevusalade omavahelisel võrdlemisel ei arvestatud.

Rakendusanalüüsis selgus, et peamiselt põllumajandusega tegelevaid isikuid on võrreldes küsitluse andmetega ligi kolmandiku võrra rohkem (87% osalejatest) ning veidi vähem on toiduainetetööstuses hõivatuid.

Põllumajanduses tegutsevate isikute osatähtsus erineb rakendusanalüüsi ja küsitlustulemusi kõrvutades oluliselt ja seda eelkõige seepärast, et tegevustel osaledes puudub koolitatutel võimalus märkida oma tegevusalaks muud tegevusala ning selle puudumisel on märgitud end

küll põllumajandusega tegelevateks, kuid põllumajandustootja asemel ollakse hoopis näiteks ametnik, turismindusega tegelev vms.

Joonis 11. Vastajate peamine tegevusala 2012. aastal, %

2.3. ÜLEVAADE KOOLITUSTEL OSALEMISTEST

Alapeatükk sisaldab ülevaadet alates 2008. aastast kuni küsitluse hetkeni MAK meetme 1.1 raames korraldatud tegevustel ning alates 2007. aastast kuni küsitluse hetkeni muudel (koolituse rahastaja alusel) täiendkoolitustel osalemistest. Meetme 1.1 koolitustegevuste hulka kuuluvad kaks ja enam päeva kestvad koolitused ja õppereisid, teavitustegevuste hulka aga infopäevad ja konverentsid. Muude täiendkoolituste all mõistetakse tööalast ja vabahariduslikku õpet, mis täiendab olemasolevaid või võimaldab omandada uusi oskusi ja teadmisi ning mis ei ole toimunud MAK meetme 1.1 raames.

2.3.1. OSALEMISED MEETME 1.1 KORRALDATUD KOOLITUSTEL

Küsitlustulemustest selgus, et koolitustel on osalenud 83%, infopäevadel 65%, õppereisidel 20% ja konverentsidel 19% küsitletutest. Siinjuures tuleb märkida, et nimetatud tegevustel osalejatel oli suhteliselt raske meenutada, kas nad osalesid koolitusel või infopäeval ning kas need olid korraldatud meetme 1.1 raames või mitte. Telefoniküsitluses kasutasid küsitletavad infopäeva ja koolituse mõiste asemel sageli õppepäeva mõistet.

Kuna valdav enamus küsitletutest on osalenud koolitustel ning mõnevõrra on vähem neid, kes on käinud infopäevadel ning veel vähem on neid, kes on osalenud õppereisil või konverentsil, siis järgnevates alapeatükkides kasutatakse infopäeva, koolituse, õppepäeva ja konverentsi nimetuste asemel ühist nimetust „koolitus“.

Järgnevalt pidid küsitletavad valida 15 ette antud koolitusvaldkonna variantide seast need valdkonnad, milles nad on meetme 1.1 raames toimunud tegevustel enda teadmisi täiendanud. Küsitletavatel oli võimalus lisada juurde ka muu variant. Keskmiselt oli küsitletav osalenud 2,8 erineva valdkonna koolitusel (mediaan 2,0). Ainult ühe kindla valdkonna koolitustel oli osalenud 41% küsitletutest. Üks koolitusel osaleja oli käinud kõiki valdkondi puudutavatel koolitustel. Vastajate peamise tegevusala lõikes keskmisest sagedamini oli erinevate valdkondade koolitustel osalenud põllumajandusega (keskmiselt 3,3 valdkonna koolitusel), keskmisest vähem aga muu tegevusala (keskmiselt 2,5), toiduainete töötlemisega (keskmiselt 1,7) ja metsa majandamisega (keskmiselt 1,4) tegelevad isikud.

Koolitusel osalemised näitavad, et kõige enam on osaletud looma- (43% küsitletutest) ja taimekasvatuse valdkonna (42%) koolitustel (tabel 7), millele järgnevad valdkonnad, mis puudutavad erinevaid nõudeid ja standardeid (26% kuni 34% küsitletutest). 21% on osalenud põllumajandustoetuste taotlemise, 19% uute tehnoloogiliste protsesside ja masinate või uuenduslike tavade, 12% töötervishoiu ja -ohutuse ning 11% seadusandluse valdkonna koolitustel. Koolitustel, mis puudutasid raamatupidamist, ettevõtte juhtimist, finantsplaneerimist ja toote kvaliteeti, on osaletud vähe. Küsitluse momendil ei olnud veel ükski küsitletutest osalenud side- ja infotehnoloogiaalasel koolitusel. Muude valdkondade all nimetati metsandust, mahetootmist ning maaelu arengut üldiselt.

Tabel 7. Koolitusvajadus enne MAK rakendumist ja MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitustel osalemised aastatel 2008–2011 valdkondade lõikes, %

Jrk nr	Koolituse valdkond	Ettevõtte töötajate koolitusvajadus, %*	Põllumajandus-tootja koolitusvajadus, vastajate arv *	Koolitusel osalenud küsitletutest, %**
1.	Loomakasvatus	50	35	43
2.	Taimekasvatus	60	36	42
3.	Nõuetele vastavus	-	-	34
4.	Kvaliteedinõuded ja standardid	48	-	28
5.	Keskkonnanõuded ja -kaitse	62	12	26
6.	Põllumajandustoetuste taotlemine	70	39	21
7.	Uued tehnoloogilised protsessid ja masinad/uuenduslikud tavad	57	10	19
8.	Töötervishoid ja -ohutus	41	2	12
9.	Seadusandlus	72	17	11
10.	Raamatupidamine ja maksundus	65	16	10
11.	Turundus ja müük	46	5	7
12.	Toote kvaliteet	-	-	7
13.	Ettevõtte juhtimine	52	15	5
14.	Finantsplaneerimine	50	7	2
15.	Infotehnoloogia	53	-	-
16.	Muu	15	15	10

*Küsitlus 2007

**Küsitlus 2012

Erinevate tegevusalade esindajatel olid erinevad koolituste teemade eelistused. Põllumajandusega tegelevad isikud osalesid peamiselt looma- ja taimekasvatust käsitlevatel koolitustel. Metsa majandamisega tegelevad isikud osalesid peamiselt uusi tehnoloogilisi

protsesse ja masinaid/uuenduslikke tavasid, taimekasvatust ja metsandust käsitletavatel koolitustel. Toiduainete töötlemisega isikud osalesid peamiselt kvaliteedinõudeid ja standardeid, toote kvaliteeti ning töötervishoidu ja –ohutust käsitletavatel koolitustel. Muu tegevusala esindajad osalesid peamiselt nõuetele vastavust, taime- ja loomakasvatust käsitletavatel koolitustel.

Enne MAK perioodi valminud uuringus paluti põllumajandustootjatel hinnata oma ettevõtte töötajate (tabeli 7 kolmas veerg) ja enda koolitusvajadust (tabeli 7 neljas veerg). Selgus, et kõikides valdkondades (variandid olid ette antud) peeti vajalikuks töötajaid koolitada. **Põllumajandustootjad ise (variante ei olnud etteantud) soovisid koolitusi eelkõige looma- ja taimekasvatuses, mille koolitustel on ka küsitletud kõige enam osalenud. Ülejäänud valdkondades küsitletute koolitusvajadused ja koolitustel osalemised lahknevad. Vahetult enne MAK rakendumist nägid põllumajandustootjad koolitusvajadust valdkondades, mis aitab neil MAK erinevatest meetmetest toetust taotleda ja olla muutuva seadusandlusega kursis. Olulisel kohal olid ka majandusalased koolitused. Samas koolitustel osalemised näitavad, et erinevate nõuete ja standardite koolitused on osutunud vajalikemaks. Majandusalased koolitused on osutunud marginaalseteks.**

Ettevõtjatel oli muutuvas ajas (liitumine Euroopa Liiduga, uued normid ja piirangud tootmisel, avanevad toetuskeemid vms) raske orienteeruda, milliseid koolitusi on neil lähitulevikus vaja. Kui jätta kõrvale Eestile traditsioonilised põllumajandusvaldkonnad nagu taime- ja loomakasvatus ning tootjatele nõuete ja standardite muutustega kursis olemine, on suhteliselt tagasihoidlikult osaletud või tehtud majandusalaseid koolitusi. Samas võib arvata, et majandusalast infot ja teadmisi on saadud nõuande vormis kas MAK meetme 1.3 kaudu või muudest allikatest.

2.3.2. OSALEMISED MUUDEL KOOLITUSTEL

Uuringu üheks küsimuseks oli teada saada, kas küsitletavad on aastatel 2007–2011 osalenud lisaks MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitustel ka muudel (koolituse rahastaja alusel) täiendkoolitustel. Selgus, et 2/3 küsitletutest on osalenud ka muudel koolitustel, 1/3 ei ole muudel koolitustel osalenud või jättis küsimusele üldse vastamata. Vastajate peamise tegevusala võrdlusel ilmnes, et metsa majandamisega ja muu tegevusalaga tegelevate isikute seas oli rohkem neid, kes oli muudel koolitustel osalenud (muudel koolitustel ei olnud osalenud vastavalt 18% ja 22% isikutest), kuid põllumajandusega ja toiduainete töötlemisega tegelevate isikute seas oli neid jälle vähem (vastavalt 35% ja 33%).

Põllumajandusega ja toiduainete töötlemisega tegelevate isikute tagasihoidlikum osalemine muudel koolitustel näitab, et meetme 1.1 raames korraldatud koolitused on neile olulised ja vajalikud, kuna nad ei ole kas muude koolituste sihtgrupp, ei ole muud koolitused kättesaadavad või mujal ei pakuta selliseid koolitusi, mida põllumajandusega, erametsa majandamisega ja toiduainete töötlemisega tegelevad isikud vajavad.

Tabelist 8 on näha, et kõige sagedamini on osaletud koolitustel, mille eest on maksnud tööandja (45% täiendkoolitusel osalejatest) või küsitletav ise (45%). Erinevate ministeeriumite ja EL tõukefondide rahastatud koolitustel on osalenud 3% kuni 28% koolitustel osalejatest. Korraga erinevatest allikatest rahastatud koolitustel on osaletud harvem (15%). Muu rahastatud koolitustel on osalenud 20% koolitusel osalejatest. Muude koolituste juurde lisati, et on osaletud tasuta koolitustel, kuid rahastajat ei teata. Nimetati koolituse korraldajat või lihtsalt valdkondlikke koolitusi, kuid nende puhul jäi rahastus selgusetuks. Üks respondent ei vastanud küll ankeedile, kuid saatis e-kirja järgmise sisuga: „*E-postkasti tuleb pidevalt mingeid pakkumisi erinevatelt organisatsioonidelt ja asutustelt ja kui ikka on tasuta koolitus, mis mind huvitab, siis ma loomulikult lähen, aga ma ei tunne seejuures küll huvi, mis programmi raames see on ja kes seda rahastab*“.

Vastajate põhilise tegevusala lõikes muudel koolitustel osalemistes olulisi erinevusi ei esinenud.

Võib järeldada, et muudel täiendkoolitustel käiakse eelkõige tööandja soovitusel ja rahastusel või enda äranägemise järgi ise koolituse eest makstes. Avaliku sektori poolt rahastatud ja peamiselt osalejatele tasuta koolitustel on osaletud harvem ehk seetõttu, et need koolitused on suunatud kitsale sihtgrupile. Avaliku sektori poolt rahastatud koolitustel osalejad ei pea oluliseks teadmiseks seda, kes koolitust korraldab või toetab.

Tabel 8. Muudel täiendkoolitustel osalemised aastatel 2007–2011 rahastajate lõikes, %

Jrk nr	Koolituse rahastaja	Koolitusel osalenud küsitletutest (N=110), %
1.	Maksis tööandja	45
2.	Maksis ise	45
3.	Rahastas Haridus- ja Teadusministeerium ning EL tõukefond (nt programm Täiskasvanute tööalane koolitus ja arendustegevused, Kolmanda taseme õppe kvaliteedi arendamise programm Primus jms)	28
4.	Muu	20
5.	Maksis osaliselt tööandja, osaliselt ise või keegi teine	15
6.	Rahastas Sotsiaalministeerium ja EL tõukefond (nt programm Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine jms)	6
7.	Rahastas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning EL tõukefond (nt Ettevõtlus- ja innovatsioonialaste teadmiste ja oskuste arendamise programm jms)	3

Perioodil 2007–2011 on küsitletud osalenud MAK meetme 1.1 raames korraldatud ja muudel koolitustel keskmiselt 6,1 korda (mediaan 3,5 korda). Muudel täiendkoolitustel osalemiste kordade ja MAK meetme 1.1 raames erinevatel tegevustel osalemiste kordade korrelatsioon näitas ($r=0,33$), et mida sagedamini on koolitusel osaleja meetme 1.1 koolitusel osalenud, seda sagedamini on ta ka osalenud muudel täiendkoolitustel.

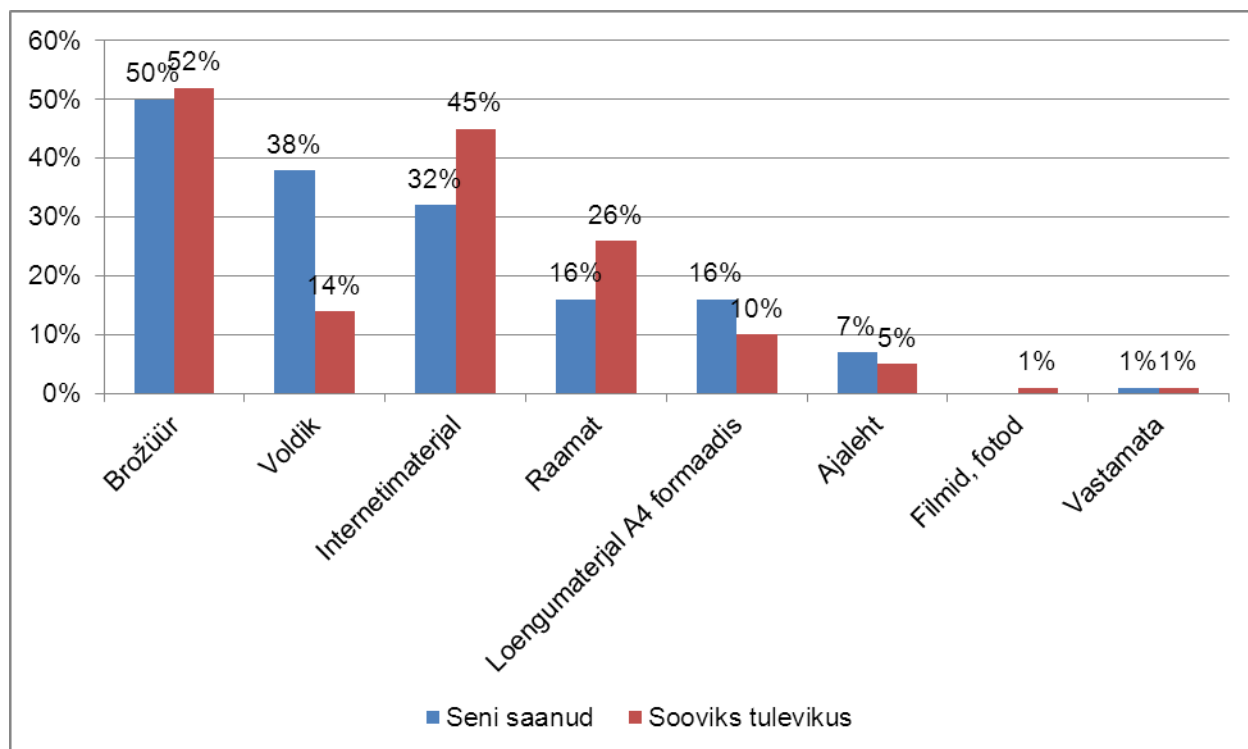
Suure tõenäosusega osalevad koolitustel isikud, kel on harjumus, vajadus või kohustus käia koolitustel, sh erinevate rahastustega koolitustel. Seda tingib teatud erialade spetsiifika, kus töötajatel on kohustus osaleda aastas teatud arvul koolitustel.

Elukestvas õppes osalemine aitab kohaneda muutustega tööjõuturul, muudab töötaja konkurentsivõimelisemaks ja parandab seeläbi tema elukvaliteeti. Kui aga koolitustel osalevad korduvalt ühed ja samad isikud, ei muutu sellest kogu sektori töötajaskond konkurentsivõimelisemaks.

2.4. INFO- JA KOOLITUSMATERJALID

Vastajatel paluti hinnata, milliseid infomaterjale on nad alates 2008. aastast kuni küsitluse hetkeni MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitustel osaledes saanud ja milliseid infomaterjale nad soovivad tulevikus saada.

Erinevaid infomaterjale, mida on trükitud või välja antud MAK meetme 1.1 raames, ei ole 13% küsitletutest saanud. Vastajate tegevusala lõikes infomaterjalide mittedaamist vahel erinevusi ei olnud. Pooltele küsitletutele oli koolitustel jagatud brožüüre (joonis 12), kolmandikule voldikuid ja viiteid internetilehekülgedele (nn internetimaterjal). Viiesandikule oli jagatud raamatuid ning loengumaterjali A4 formaadis (paljundatud õppematerjal, esitlused vms). Ajalehti oli jagatud harvem.

Joonis 12. Koolitustel jagatud infomaterjalid praegu ja soov saada tulevikus, %

Tulevikus ei soovi koolitustel infomaterjale saada vaid mõned üksikud (2% küsitletutest). Infomaterjalidest brožüüri peetakse olulisemaks infomaterjaliks (52%), kuna brožüürid on küsitletavate jaoks sisukad ja informatiivsed. Senisest olulisemaks peetakse internetimaterjali (45%) ja raamatute jagamist koolitustel (26%) ning vähemolulisemaks voldikute (14%), loengumaterjalide (10%) ja ajalehtede (5%) jagamist. Muude variantide all nimetati filme ja fotosid, mis on varustatud seletava tekstiga. Üks vastaja lisas, et jagatavas loengumaterjalis võiks

olla internetilehekülgede nimekiri, mis puudutab otseselt koolitusel käsitletud materjale (brošüüride, voldikute vms lingid). Vastajate peamise tegevusala lõikes jagatud infomaterjalide osas olulisi erinevusi ei esinenud.

Koolitusel osalejad ja ka need, kes seni ei ole infomaterjale saanud, soovivad koolitustel saada trükiseid või väljaandeid. Tulevikus tuleks senisest enam jagada koolitusel osalejatele internetimaterjale ja raamatuid ning oluliselt vähem voldikuid. Internetimaterjalide ja raamatute loomine on küll ressursimahukam tegevus, kuid tarbijale vajalikum, kasulikum ning oodatum.

2.5. RAHULOLU KOOLITUSTEGA

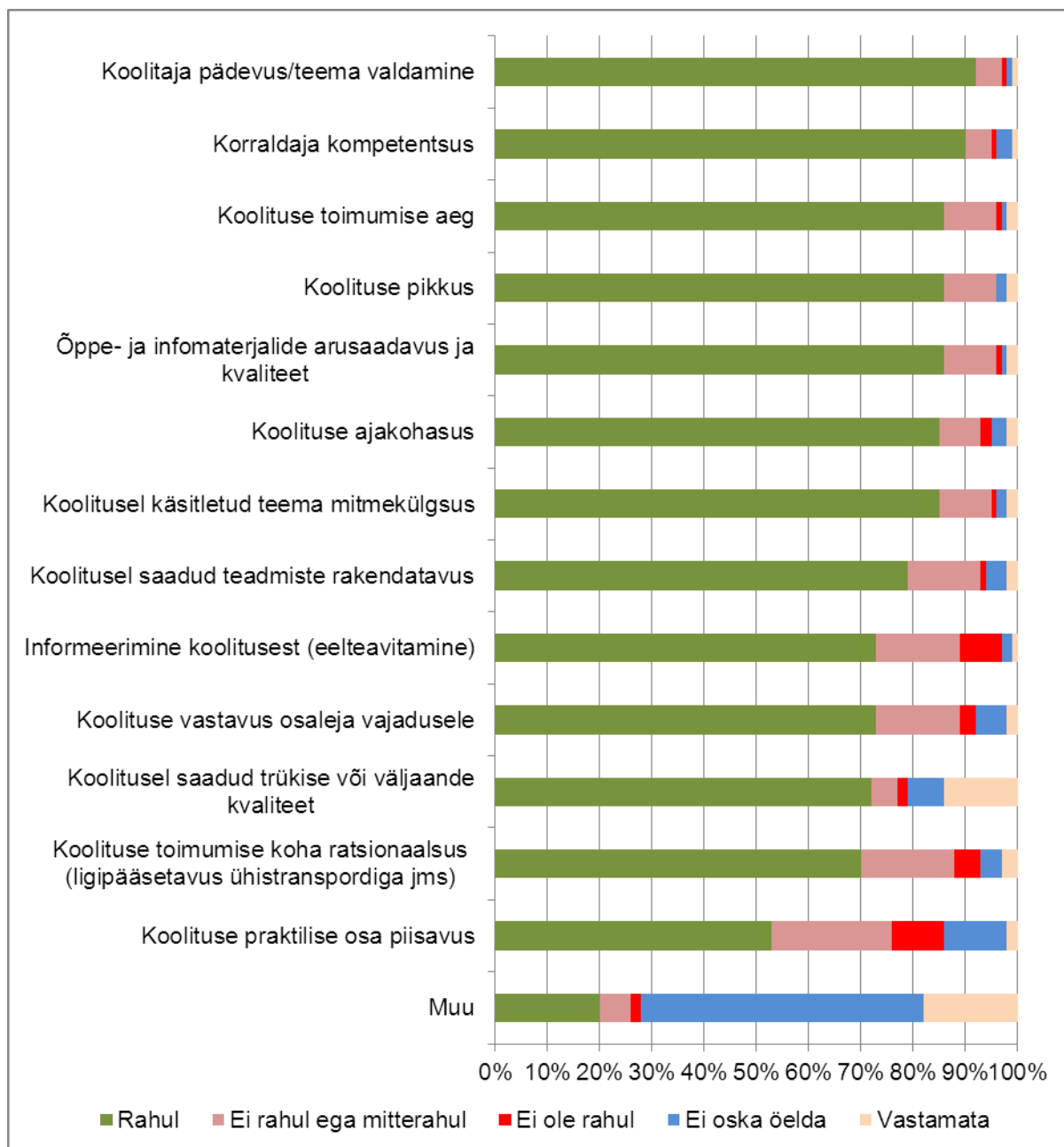
Meetme 1.1 raames korraldatud koolituse kvaliteedi hindamisel paluti küsitletavatel avaldada arvamust 3-pallisel skaalal (3=rahul, 2=ei rahul ega mitterahul, 1=ei ole rahul) koolituse erinevate valdkondade osas, alates koolituse eelteavitamisest kuni koolituse praktilise osa piisavuseni. Kui küsitletav oli osalenud kahel või enamal koolitusel, võttis küsitletav hinnangu mitme koolituse peale kokku.

Üldistatult võib öelda, et koolitajad on olnud pädevad, korraldajad kompetentsed, koolituste toimumise aeg ja pikkus sobivad, jagatud õppematerjalid arusaadavad, koolitused ajakohased, teemasid on koolitustel käsitletud mitmekülselt ja saadud teadmised rakendatavad (joonis 13). Kõikide nimetatud valdkondadega jäid rahule 79% kuni 92% küsitletutest. Vähesemal määral oldi rahul eelteavitamisega (rahul 73% küsitletutest), vastavusest vajadusele (73%), trükise või väljaande kvaliteediga (72%), toimumise koha ratsionaalsusega (70%) ja praktilise osa piisavusega (53%). Muu valdkonnana nimetati peamiselt toitlustuse korraldust ja teema käsitlust. Rahulolematuid koolituste erinevate valdkondade suhtes oli väga vähe. Eristuvad vaid eelteavitamise ja praktilise osa piisavuse valdkond, kus rahulolematuid oli vastavalt 8% ja 10%.

Viis ja enam aastat tagasi toimunud koolitustega jäid rahule keskmiselt viiendik kuni veerand koolitustel osalejatest (Küsitlus 2007), kuigi põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris tegutsevad koolitajad hindasid oma tegevuse kvaliteeti heaks (Küsitlus 2008).

Kehtiva arengukava raames korraldatud koolitused on muutunud võrreldes varasema perioodiga olulisemalt kvaliteetsemaks ja sihtgrupile sobivamaks.

Hinnang koolituste kvaliteedile oli vastajate peamise tegevusala lõikes erinev. Ilmnes, et kõikide koolituse kvaliteeti puudutavate aspektidega olid keskmisest rahulolevamad toiduainete töötlemisega (keskmine rahulolu tase jäi vahemikku 2,7–3,0) ning rahulolematumad muu (keskmine rahulolu tase jäi vahemikku 2,2–2,9) tegevusalaga tegelevad isikud. Kuigi küsitletavad kinnitasid, et koolituste seast valitakse välja ja käiakse üksnes nendel koolitustel, mida väga vajatakse ja tunduvad esmapilgul kvaliteetsed, vastasid koolitused erametsa majandamisega ja toidu töötlemisega tegelevate isikute vajadustele ja ootustele siiski keskmisest mõnevõrra rohkem (keskmine vastavalt 2,8 ja 2,7) ning muu tegevusala ja põllumajandusega tegelevate isikute vajadustele aga vähem (keskmine vastavalt 2,5 ja 2,6).

Joonis 13. Hinnang meetme 1.1 raames korraldatud koolitustele, %

Küsimusele, mida oleks vaja teha meetme 1.1 raames korraldatavate koolituste kvaliteedi parandamiseks, vastas 42% küsitletutest. Nendest 15% vastas, et koolituste kvaliteet on juba niigi väga hea (hästi organiseeritud, head koolitajad ning huvitavad ja õpetlikud koolitused) ning ei oska seetõttu parandusettepanekuid esitada. Ülejäänud aga esitasid nii probleeme kui ka ettepanekuid, mis võiks koolituste puhul teisti olla. Tabelis 9 on ära toodud küsitletute poolt esitatud koolituste senised probleemid ja ettepanekud, mida võiks tulevikus teisti teha.

Kuna kõige rohkem oli rahulolematuid eelteavitamise ja praktilise osa piisavuse valdkonnas (joonis 13), mainiti nendes valdkondades kõige rohkem ka probleeme ja esitati ettepanekuid. Kokkuvõtvalt võib öelda, et koolitustel osalejad vajavad senisest enam koolituste praktilist osa, informeerimist eelolevatest koolitustest tunduvalt varem kõikidest infokanalitest, koolitajad võiksid oma koolitusmaterjali ilmestada ja rikastada praktiliste näidete ja nõuannetega ning koolituste toimumise aeg ja koht võiksid olla sihtgrupile veelgi sobilikumad.

Tabel 9. Meetme 1.1 raames korraldatud koolituste probleemid ja kvaliteedi tõstmise ettepanekud, sulgudes mainitud kordade arv

Jrk nr	Valdkond (N=60)	Probleem ja/või ettepanek
1.	Koolituse praktilise osa piisavus (15)	Liiga teoreetiline, rohkem praktikat (nt taimekasvatuse koolitus koos nn põllupäevaga, lihaühigieeni ja loomakaitse seaduse koolituse praktiline osa tapamajas vms).
2.	Informeerimine koolitusest (eelteavitamine) (14)	Eelteavitust võiks laiendada, kuna koolitustel käivad ühed ja samad inimesed. Eelteavitamine võiks pikem olla (nt paar või veel enamgi nädalat enne koolituse toimumist). Eelteavitamine võiks toimuda ajakirjanduses ning otsepostitusena e- kirjaga ja tavapostiga, kuna paljudes maapiirkodades on halb internetiühendus või puudub üldse. PRIA kodulehel võiks olla ülevaatlik koolituste kalender (nt maheteemaliste koolituste kava PRIA kodulehel on liiga killustatud). Väliõppeks vastavate riiete ja jalatsite kaasa võtmise vajadusest teavitamine.
3.	Koolitusel käsitletud teema mitmekülsus (9)	Koolitused on liialt intensiivpõllumajandusele suunatud. Lisada informatiivsele osale rohkem praktiliselt kasutatavaid nõuandeid (nt seadmete soetamisel) ning tuua näiteid teiste analoogsete ettevõtete või juhtumite probleemidest ja lahendustest.
4.	Koolituse toimumise aeg (5)	Loomakasvatavate jaoks algavad koolitused liiga vara (nt kell 9). Koolitused võiksid toimuda talvel (nt taimekasvatavatele). Koolitused võiks hajutada erinevatele kuudele (nt mahetootjatele suunatud koolitused toimuvad peamiselt detsembris).
5.	Koolituse toimumise koha ratsionaalsus (ligipääsetavus ühistranspordiga vms) (4)	Loomakasvatavate jaoks toimuvad koolitused liiga kaugel (nt Läänemaal ja saartel on levinud lamba- ja lihasekasvatuse, kuid koolitused toimuvad Tartus ja Võrus). Koolitused toimuvad hoonetes, kuhu ratastooliga ei pääse.
6.	Koolitaja pädevus/teema valdamine (4)	Lektorite puhul võiks rakendada kvalifikatsiooninõuet. Lektorid võiks ettekande slide seletada oma sõnadega, mitte üksnes slide ette lugeda. Lektorid ei tohiks infopäeva planeerida seadusandluse tutvustatavate muudatuste vastuvõtmise ja rakendamise alguse vahele (tutvustus nn kuulujutu tasemel). Teatud koolituste teooria ja praktiline osa võiks rohkem omavahel seotud olla.
7.	Koolituse ajakohasus (1)	Koolitused peaksid olema ajakohastel teemadel.
8.	Muu (15)	Koolitusi võiks rohkem olla. Järgida regionaalset põhimõtet. Koolituste teemad korduvad. Kaasata erinevaid lektoreid. Liiga laiaulatuslik sihtgrupp. Mitte piirata koolituse korraldajaid koolitusel osalejate miinimumarvuga. Koolitustele inimeste registreerimisel jälgida, et registreeriks ühesuguse teadmiste tasemega inimesed, sest muidu on koolitus osadele liiga lihtne või osadele liiga keeruline. Koolitusmaterjalid võiksid olla enne koolitust kättesaadavad, et oleks võimalik materjalidesse süüvida ja koolitusel olles lektorilt küsimusi küsida. Koolitusmaterjalid võiksid olla pärast koolitust kättesaadavad internetis.

		Vaja on süsteemset lähenemist, et infopäevad, koolitused ja konverentsid omavahel haakuksid.
--	--	--

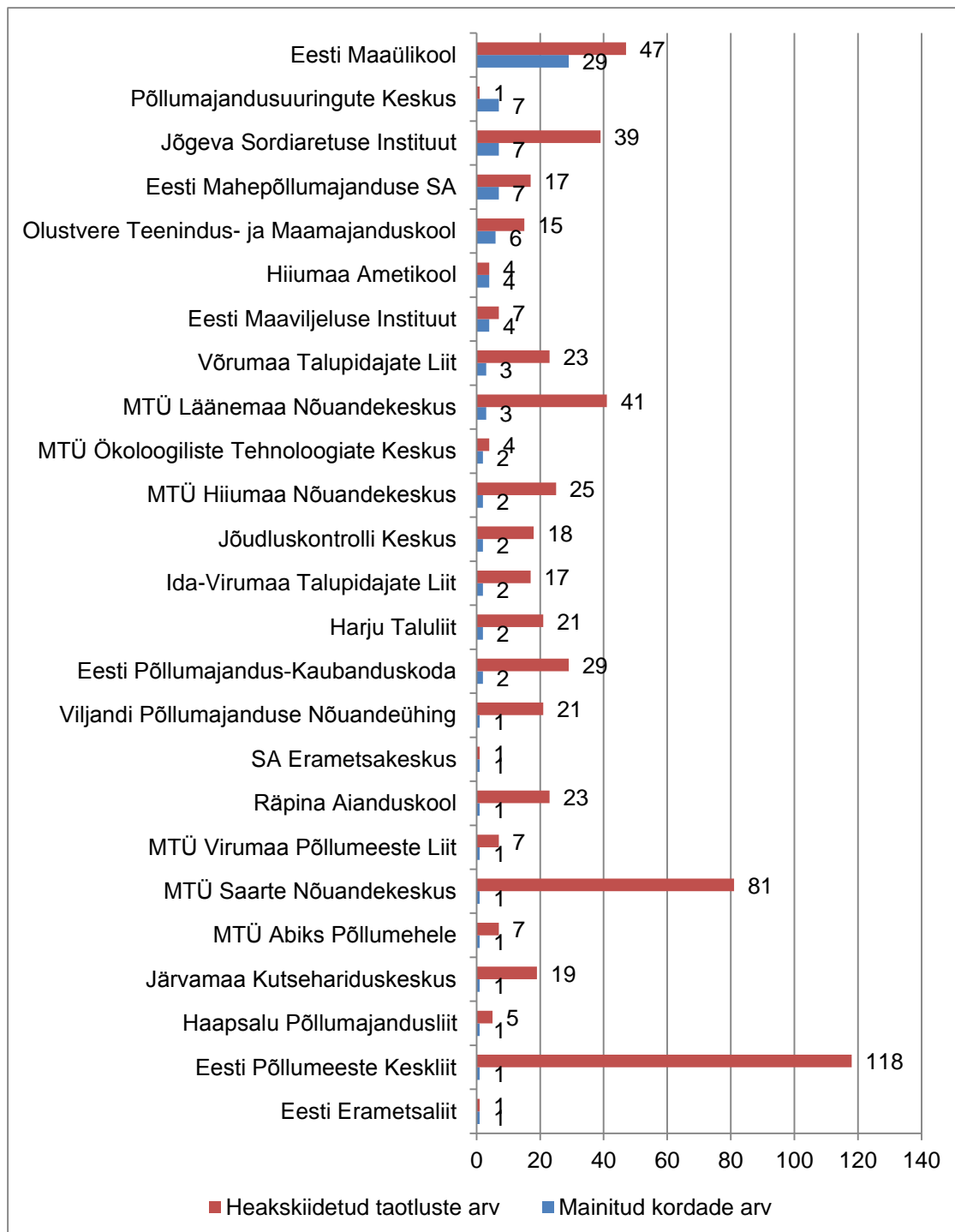
2.6. PARIMAD KOOLITAJAD

Küsitletavad hindasid koolituse puudutavate erinevate valdkondade hulgas koolitajad ja koolituse korraldajad kõige kõrgemalt (joonis 13), pidades neid pädevateks, hästi teemat valdavateks ning kompetentseteks. Lisaks koolitajatele hinnangu andmisele paluti vastajatel nimetada maksimaalselt kolm koolitusasutust, -organisatsiooni või -ettevõtet, kes on nende arvates MAK meetme 1.1 raames kõige kvaliteetsemad koolituste (sh infopäevade, konverentside, õppereiside) korraldajad. Tegemist oli lahtise küsimusega, st nimetatud koolituse korraldajaid võib pidada vastajaile väga olulisteks. Koolituse korraldajaid nimetas 70% küsitletutest. Ülejäänud ei teadnud, ei osanud nimetada, kuna kõik on tundunud väga head koolitajad või vastupidi, ei ole ühtegi väga head koolitajat või jäeti küsimusele hoopis vastamata.

Kokku esitati 52 koolituse korraldajat, kellest 25 on MAK meetmest 1.1 toetust saanud ehk on nimetatud meetme raames koolituse korraldaja ning 27 nimetuse puhul nimetati näiteks erinevaid nõuandekeskuseid, taluliite, aga ka Keskkonnaametit, Tööinspektsiooni, Luua Metsanduskooli, Tartu Ülikooli vms, keda võib nimetada küll koolituste korraldajateks, kuid ei ole meetme 1.1 raames koolituse korraldanud. Esmapilgul võib tunduda, et küsitletavad on segamini ajanud koolitajad, kes on meetme 1.1 raames koolituse korraldajad ehk toetuse saajad ning koolitajad, keda on rahastatud muudest allikatest ning erinevaid koolitajaid ei ole suudetud koolituse rahastamise alusel eristada. Kuid asi võib olla hoopis tõsiasjas, et koolitusasutus või -organisatsioon sai meetmest 1.1 toetust, kuid tegelikult viis sama taotluse raames koolituse läbi hoopis teine asutus või organisatsioon ning seega on küsitletavad hinnanud neid koolitajaid, kelle üritustel on nad osalenud.

Joonisel 14 on toodud kõik need meetme 1.1 raames toetatud koolituste korraldajad, keda küsitletavad hindasid kvaliteetseteks koolituste korraldajateks. Arvamuste kohaselt kõige kvaliteetsem koolitaja on Eesti Maaülikool (mainitud 29 korda). Järgmised on Põllumajandusuuringute Keskus (7), Jõgeva Sordiaretuse Instituut (7), Eesti Mahepõllumajanduse SA (7) ja Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool (6). Ülejäänud koolitajaid nimetati neli või harvem kordi. Tähelepanuväärne on see, et kolm peamist meetmest 1.1 toetuse saajat – Eesti Põllumeeste Keskliit (118 heakskiidetud taotlust), MTÜ Saarte Nõuandekeskus (81) ja Eesti Maaülikool (47) – on koolitusel osalejad paigutanud vastupidisesse pingeritta ning vaid üks küsitletav nimetas meetmest 1.1 kõige sagedamini toetust saanud koolitajat kvaliteetseks koolitajaks. Eesti Põllumeeste Keskliidu puhul tuleb selgituseks lisada, et keskliit on küll meetme 1.1 raames üks peamistest toetatust saanud organisatsioonidest, kuid tegelikult tegevuste elluvijaks on hoopis Tartu Põllumeeste Liit. Heakskiidetud taotluste arvu alusel kuulub ka Põllumajandusnõuanne OÜ peamiste meetmest 1.1 toetuse saajate hulka (50 heakskiidetud taotlust, tabel 4), kuid ükski koolitusel osaleja ei nimetanud seda ettevõtet kõige kvaliteetsemaks koolitajaks. Seda seepärast, et kõik selle osaühingu heakskiidetud taotlused kuuluvad IV taotlusvooru hulka (toimus 28.03.2011-11.04.2011) ning võib arvata, et osaühing ei olnud küsitlemise hetkeks veel jõudnud koolituse korraldada.

Kõikide tegevusalade esindajate arvates on kvaliteetseim koolituste korraldaja Eesti Maaülikool. Põllumajandusega tegelevad isikud nimetasid teise kvaliteetse koolitajana erinevaid taluliite ja nõuandekeskusi, metsa majandamisega tegelevad isikud metsanduse valdkonnas tegutsevaid koolitajaid, muu ja toiduainete töötlemisega tegelevad isikud aga koolitajaid, kes ei ole meetmest 1.1 toetust saanud.

Joonis 14. Kõige kvaliteetsemad meetme 1.1 raames koolituste korraldajad (mainitud kordade arv) ja PRIA poolt heakskiidetud taotluste arv (seisuga kuni 18.11.2011, Rakendusanalüüs 2012)

Ka koolituste korraldajad ise (Küsitlus 2008) nimetasid Eesti Maaülikooli vaieldamatult olulisimaks koolituste korraldajaks. Maaülikool on oluline loengute, kursuste ja

infopäevade korraldaja. Väga oluliseks pidasid koolitajad ka Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eesti Erametsaliitu, Jõgeva Sordiaretuse Instituuti ja SA Erametsakeskust.

Eesti Maaülikooli hindamine kõige kvaliteetsemaks koolituse korraldajaks on positiivne, kuna selles koolis õpetatakse teatud valdkondi, mida üheski teises õppeasutuses vms ei õpetata ning oleks kahetsusväärne, kui Eesti Maaülikooli õpe ei oleks nendes valdkondades kvaliteetne. Kriitilisemalt peab suhtuma nendesse koolituse korraldajatesse, keda koolitusel osalejad harva nimetavad kvaliteetseks või siis üldsegi mitte. Võiks arvata, et meetmest 1.1 sagedamini toetuse määramine on toetuse saajale kvaliteetse koolitaja tunnus. Muidugi ei saa ära unustada tõsiasi, et vaid vähesed käsitletavat teadsid ja oskasid nimetada koolitajat või koolituse korraldajat, kelle koolitustel on osaletud.

2.7. KOOLITUSTE TULEMUSED JA MÕJU

Järgnev alapeatükk annab ülevaate meetme 1.1 raames korraldatud koolituste tulemustest ehk kas koolitustel osalemise tulemusel on osalejate kvalifikatsiooni tase muutunud ning kas ollakse tänu koolitustel osalemisele senisest enam ettevõtlikum ja konkurentsivõimelisem või on hoopis hakatud tänu koolitustel osalemisele taotlema MAK meetmetest toetust (hinnang 4-pallisel skaalal, kus 4=täielikult nõus, 3=pigem nõus, 2=pigem ei ole nõus, 1=ei ole üldse nõus). Kui küsitletav oli osalenud kahel või enamal koolitusel, siis võttis küsitletav koolituste mõjuhinnangu kokku.

2.7.1. KVALIFIKATSIOONI MUUTUS

Kutseseaduse mõistes on kvalifikatsioon hindamise ametliku tulemusena tunnustatud kompetentsus, millega kaasneb iseseisvus ja vastutus. Kvalifikatsioon on (1) dokumentaalselt tõestatud haridus- või töökogemus või mõlemad, mida nõutakse reguleeritud ametikohal töötamiseks ning (2) kutsestandardiga määratletud kompetentsuse tase. Eestis käivitati kutsekvalifikatsioonisüsteem 2001. aastal eraldiseisvana haridussüsteemist. Hetkel käimasolev üleminek kaheksa-astmelisele raamistikule lähendab tulevikus kutse- ja haridussüsteeme, kuid hetkel kehtib veel viie-astmeline süsteem. Põllumajanduse, metsanduse ja toiduainetetööstuse sektorites on kokku koostatud 78 kutsestandardit ja väljastatud 1 227 kutsetunnistust põllumajanduse ja toiduainetetööstuse ning 721 metsanduse sektoris.

Meetmest 1.1 on toetust saanud vaid üks kutse andjaks kvalifitseerunud asutus, kelleks on Eesti Põllumeeste Keskliit. Küsitlusandmetest ilmnes, et 18% küsitletutest on osalenud MAK meetme 1.1 raames kutse andmisega seotud koolitusel ning neile on peale eksami sooritamist väljastatud kutsetunnistus. Lisaks on 2% küsitletutest osalenud küll kutse andmisega seotud koolitusel, kuid neil on veel eksam sooritamata.

Järgnevalt küsiti koolitustel osalejatelt, kas nende ametialane kvalifikatsiooni tase tõusis tänu meetme 1.1 raames korraldatud koolitusele, kusjuures kvalifikatsiooni tase peab olema

dokumentaalselt tõestatud. Kvalifikatsiooni tase muutus tänu meetme 1.1 raames korraldatud koolitustel osalemisele 5% vastanutel (tase enne koolitust ja pärast koolitust, sulgudes isikute arv):

- Põllumajandustöötaja I → põllumajandustöötaja II (üks isik);
- Pole → põllumajandustöötaja III (kolm isikut).

Neli isikut jättis taseme nimetused märkimata.

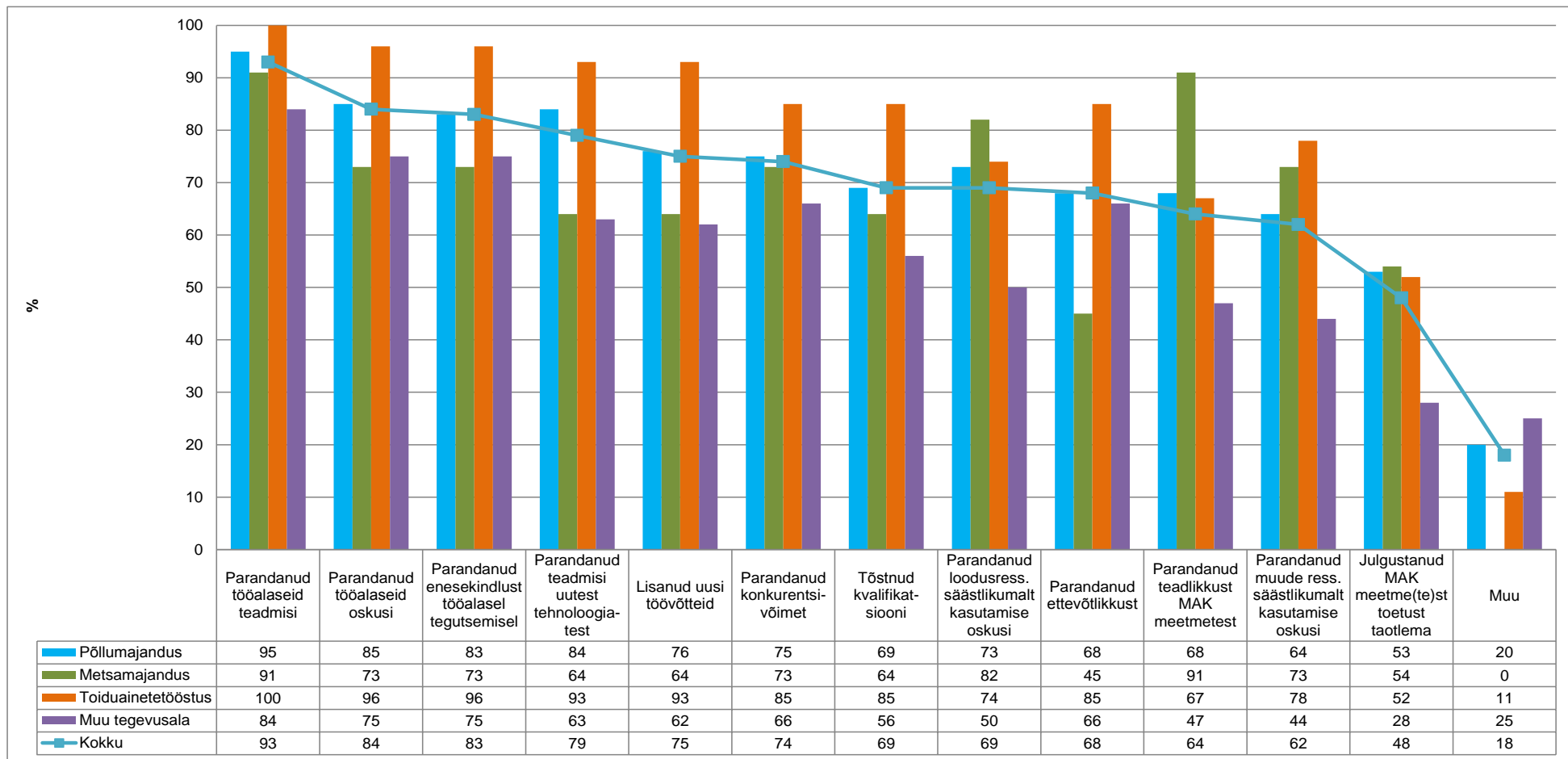
Samas peab kommentaarina lisama, et küsitletavad ajasid ankeedis, vaatamata seletusele, mida tähendab kutsetunnistus ja ametialane kvalifikatsioon, segamini mõisted kutsetunnistus ja tunnistus, mida koolitajad edukalt koolituse läbinud isikutele jagavad ning dokumentaalselt tõestatud ametialane kvalifikatsiooni tase. Võib arvata, et teadlikkus kutsekvalifikatsiooni tasemetest on tagasihoidlik või puudub üldse ning teema ei ole põllumajandustootjatele ja teistele seotud isikutele hetkel oluline.

2.7.2. KOOLITUSTE MÕJU

Küsitletavad hindasid koolituste mõju 4-pallisel skaalal (4=täielikult nõus, 3=pigem nõus, 2=pigem ei ole nõus, 1=ei ole üldse nõus). Joonis 15 kajastab vastusevariante „täielikult nõus“ ja „pigem nõus“, mille tulemused on kokku liidetud.

Koolitused on aidanud küsitletavatel parandada eelkõige tööalaseid teadmisi (täielikult ja pigem nõus oli 93% koolitusel osalejatest), oskusi (84%) ning enesekindlust tööalasel tegutsemisel ja otsustamisel (83%). Lisaks on parandanud teadmisi uute tehnoloogiate kasutusviisidest (79%), aidanud omandada uusi töövõtteid (75%), parandanud konkurentsivõimet tööturul (74%), tõstnud kvalifikatsiooni (69%), parandanud loodusressursside säästlikumalt kasutamise oskusi (69%), ettevõtlikkust (68%), teadlikkust MAK meetmetest (64%) ja muude ressursside säästlikumalt kasutamise oskusi (62%). Vähesemal määral on koolitused julgustanud koolitusel osalejaid MAK meetmetest toetust taotlema (48%). Muu valdkonna (18%) all nimetati ettevõtte mitmekesistamist, silmaringi laienemist vms.

Hinnang koolituste mõjule oli vastajate peamise tegevusala lõikes erinev. Ilmnes, et peaaegu kõikide koolituste mõju puudutavate väidetega olid rohkem nõus toiduainete töötlemisega ning keskmisest vähem muu tegevusalaga tegelevad isikud. Kui jättes kõrvale muu tegevusala esindajad, siis koolituste mõju hindas kõrgemalt toiduainete töötlemisega ja põllumajandusega tegelevad isikud ning veidi madalamalt metsa majandamisega tegelevad isikud ja seda konkurentsivõime, tööalaste teadmiste-oskuste, uute tehnoloogiliste kasutusviiside, uute tövõtete ning ettevõtlikkuse valdkonnas. Loodusressursse on säästlikumalt hakanud kasutama aga eelkõige metsa majandamisega (82%) ja veidi vähem põllumajanduse (73%) ja toiduainete töötlemisega tegelevad isikud (74%) ning muid ressursse toiduainete töötledjad (78%) ning veidi vähem metsa majandajad (73%) ja põllumajandusega tegelevad isikud (64%).

Joonis 15. Meetme 1.1 raames korraldatud koolituste mõju osalejatele, %

Koolituste mõju koolitustel osalejatele on küllaltki suur. Muu tegevusala esindajatele on koolitused vähem mõju avaldanud. See näitab, et koolitused on suunatud eelkõige põllumajandusega, metsa majandamisega ja toiduainete töötlemisega tegelevatele isikutele ning muu tegevusala esindajad on koolitustel osalenud kas silmaringi laiendamise eesmärgil või tegeletakse hobi korras eelpool mainitud tegevusaladega. Kui koolituste osalejate seas peaks muu tegevusalade esindajate osatähtsus suurenema, ei täida meede 1.1 oma eesmärgi ning meetme oodatud mõjud jäävad saavutamata.

2.8. KOOLITUSTE VAJADUS TULEVIKUS

Analüüsi viimane alapeatükk annab ülevaate põllumajandustootjate, erametsa majandajate, toiduainete töötlejate ja teiste isikute koolitusvajadusest lähema viie aasta jooksul (aastatel 2012–2016). Täpsemalt tuleb vaatluse alla olulisemad koolituse valdkonnad, sobivam koolituse vorm ning koolituse rahastamine.

2.8.1. KOOLITUSE VALDKOND

Vastajatel paluti nimetada kolm valdkonda ja nimetatud valdkonnaga seonduvat probleemi, milles oleks vaja kõige enam koolitusi. Tegemist oli lahtise küsimusega, st vastusevariante ei olnud ette antud. Küsimusele vastas 79% küsitletutest. Ülejäänud kas ei osanud midagi nimetada, ei soovi enam koolitustel osaleda või ei tegele enam põllumajandusega, metsa majandamisega või toiduainete töötlemisega.

Järgnevalt on toodud probleemid valdkondade kaupa (tabel 10). Valdkonna nimetuse taga sulgudes on vastajate arv, kes seda valdkonda mainis ja vastuste paremaks illustreerimiseks on toodud ka küsitletute enda täpsustatud valdkonna nimetus või probleem.

Kuna tegemist oli vaba küsimusega, laekus vastuseid küllaltki erinevatest valdkondadest. Nimetatud valdkondade põhjal võib arvata, et näiteks põllumajandustootjate tegevus muutub järjest mitmekesisemaks ja teadlikumaks. Lisandunud on alustavaid põllumajandustootjaid või nn hobitalunikke, kes soovivad mitmes valdkonnas alg- või üldiseid teadmisi. Valdkondade juures sageli rõhutati, et vajatakse õppereise ning koolituste põhitähelepanu võiks suunatud olla mikro- ja väikeettevõtjatele. Üks küsitletav kirjutas valdkonnaks, mis iseloomustab hästi väikeettevõtjate probleemi: „*Väike- ja keskmiktalupidaja ellujäämisvõimalused ebavõrdses konkurentsivõitluses suurte OÜ-dega*“.

Tabel 10. Vajalikud koolituse valdkonnad aastatel 2012–2016, sulgudes mainitud kordade arv

Jrk nr	Valdkond	Täpsustatud valdkond või probleem
1.	Loomakasvatus (53)	Veise-, lihaveise-, sea-, lamba-, kitse-, küüliku- linnukasvatus, sellega alustamine. Maheloomakasvatuse üldised teadmised. Loomade söötmine, tervishoid, haigused, sigimine ja ravi (veterinaaria). Mesindus.
2.	Taimakasvatus (27)	Marja-, köögivilja- ja metsamarjakasvatus. Kahjurite ja haiguste tõrje maheaias ja –põllul, põldude taastumine pikaajalisest mürgitamisest. Mahetaimakasvatus. Mullaharimine, -viljakus, viljavaheldus. Taimekaitsevahendid.
3.	Kvaliteedinõuded ja standardid (22)	HACCP – süsteemi loomine, juurutamine ja alalhoidmine. Piima-, tapa- ja toiduhügieen. Piimakvaliteedi hindamine.
4.	Uued tehnoloogilised protsessid ja masinad (tehnik) / uuenduslikud tavad (16)	Arendused taimekasvatuse, piimatehnoloogia ja metsamajanduse valdkonnas. Taimakasvatuse mehhaniseerimine. Tootmistehnoloogia, seadmed, kuivatamine, külmutamine (säilitamine) väiketootmises. Kaasaegne lihakonservide tootmine, seadmed.
5.	Põllumajandustoetuste taotlemine (14)	Toetuste taotlemise voorud, korrad.
6.	Turundus ja müük (14)	Turud ja nende toimimine. Alustava ettevõtte turunduse kujundamine. Toodetele pakendi hankimine ja kujundus. Piima, liha turustamine. Toodete müük kettidele.
7.	Finantsplaneerimine (13)	Finantsjuhtimine. Finantsplaneerimine väiketootmises.
8.	Toiduainete töötlemine (12)	Puuviljade, köögivilja ja piima töötlemine. Toodetele lisandväärtuse andmine. Metsamarjade töötlemine (kuivatamine vms). Sea- ja linnuliha konserveerimine.
9.	Nõuetele vastavus (10)	Nõuete täitmine. Loomade heaolu.
10.	Ettevõtte juhtimine (9)	Ettevõtlusega alustamine. Meeskonnatöö. Väikeettevõtja konkurentsipüsimise võimalused.
11.	Raamatupidamine ja maksundus (9)	FIEde raamatupidamine. Maksud metsandussektoris.
12.	Keskkonnanõuded ja –kaitse (9)	Keskkonnasõbralik majandamine. Taimekaitse, muld ja keskkond. Keskkonnahoid ja kitsendused (piiranguvööndid, kaitstavad liigid jne).
13.	Seadusandlus (9)	Raamatupidamise, toidu- ja toiduohutuse alane seadusandlus.
14.	Metsandus (8)	Hindamine. Takseerimine. Ühistegevus metsandussektoris, metsa ühismajandamine. Erametsandus versus firmametsandus.
15.	Töötervishoid ja –ohutus (7)	Töökeskkond.

16.	Side- ja infotehnoloogia (2)	Raamatupidamise vabataarkvara ja selle kasutus. Kodulehekülje loomine.
17.	Muu (22)	Mahepõllumajandus, -tootmine. Mahetoodete turustamisega seotud paberimajandus. Põllumajanduse jätkusuutlikkus. Säästev tootmine. Ülevaade põllumajandusettevõtjatest. Ühistegevus.

Järgnevalt on ära toodud valdkondlikud või valdkonnaüleised probleemid, mida küsitletavad ankeetidesse märkisid. Üks küsitletav kirjutas: „*Lihaveisekasvatus – Eestis vist ei olegi pädevat spetsialisti*“. Nõudlus looma-, sh veisekasvatuse valdkonna koolituste järele on väga suur. Probleemi lahendamiseks võiks (1) teemast huvitatutel olla võimalus hankida teadmisi välismaalt või (2) soodustada ja toetada välismaise eksperdi kasutamist Eestis toimuvatel koolitustel.

Nõudlus maheteemaliste koolituste järele on kasvanud. Mahetootmine või -töötlemine on esindatud peaaegu igas tabelis 10 nimetatud valdkonnas.

„*Mahetootmine, -töötlemine (sh ülevaade mahetootmise hetkeseisust, arengutest Eestis jne)*“.

„*Probleemid mahetoodete turustamisega seotud paberimajandusega*“.

„*Mahepõllumajandus, eriti kuidas taastada taimekasvatuses põldude viljakust pärast pikaajalist mürgitamist (umbrohistumine, mullaelustiku puudumine jne)*“.

Oli ka neid küsitletavaid, keda huvitas loomade tapmist puudutav koolitus, mille põhirõhk on praktilisel osal.

„*Tapahügieen – nõuded tapaloomade veol ja kohtlemine tapamajas vms*“.

„*Tapajärgne veterinaarekspertiis koos praktikaga*“.

„*Tapasaagi käitlemine väikestes kogustes*“.

„*Loomade tapmine, koristamine, tükeldamine*“.

Lisandunud on ühistegevuse teema nii põllumajandus- kui ka metsandussektoris.

„*Metsanduslik ühistegevus. Ei saada aru, mis on ühistegevus ja mis on koostöö. Väga sageli aetakse need segi*“.

Probleemsed valdkonnad metsandussektoris.

„*Erametsanduses tuleks analüüsida ja käsitleda peremetsandust ja firmametsandust eraldi. Tänapäev ei ole seda kahjuks Eestis tehtud. Olgugi, et Euroopa teistes riikides tehakse*“.

Nõuetele vastavuse ja seadusandluse valdkond.

„*Nõuded ja seadusandlus on pidevas muutumises*“.

„*Määrused muutuvad nii kiiresti, et ei jõua järke pidada*“.

„*Seaduste mõistmisega on raskusi, kuna need on pikad, ennast kordavad ja ülepingutatud*“.

Viimasena teema, mis puudutab põllumajandustoetuste taotlemise valdkonda.

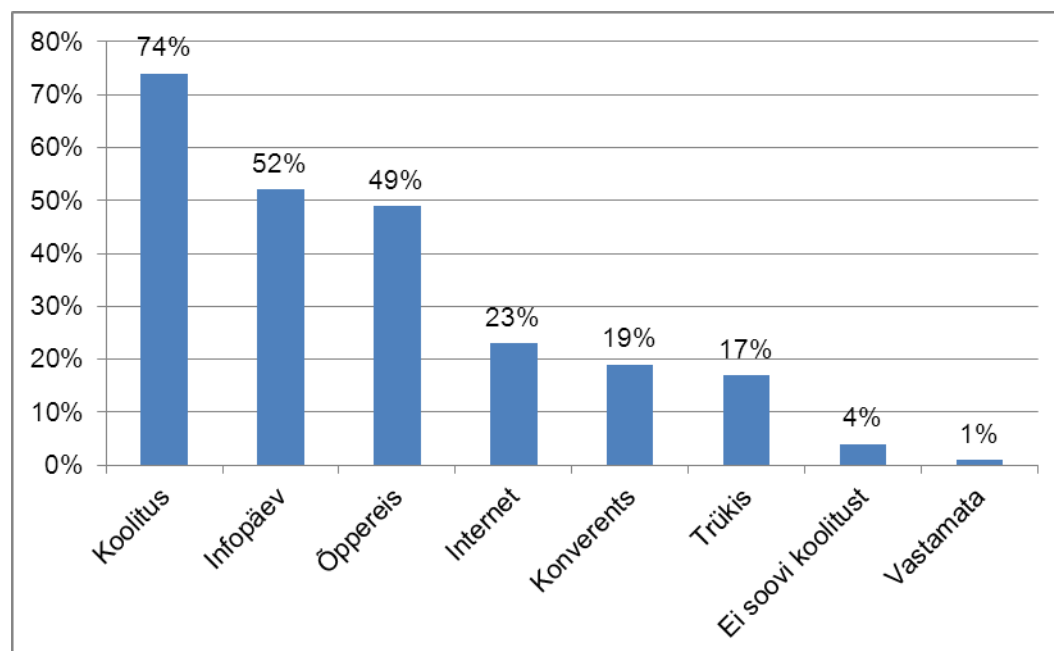
„*PRIA – põllumajanduslikud toetused. Probleem – keegi ei tea millal, mis toetuste voor täpsemalt algab*“.

„Põllumajandustoetuste taotlemine. Pole toetusi taotlenud, kuna info on minu jaoks olnud piiratud ja/või kättesaamatu või olen saanud hiline misega“.

Põllumajandusega tegelevad isikud vajavad koolitusi väga erinevates valdkondades (taime- ja loomakasvatus, uued tehnoloogiad, nõuded, seadusandlus, ettevõtte majandusküsimused vms). Metsa majandamisega tegelevad isikud soovivad tulevikus koolitusi, mis on seotud metsandusliku ühistegevusega, metsa hindamise, takseerimise ja raamatupidamisega. Toiduainete töötlemisega tegelevad isikud huvituvad peamiselt kvaliteedinõuete ja standardite koolitustest. Muu valdkonna esindajad nimetasid põllumajandustootmise ja toiduainete töötlemisega seonduvaid küsimusi, aga ka toetuste taotlemist, ettevõtete majandamist jne.

2.8.2. KOOLITUSE VORM JA RAHASTUS

Kui MAK rakendamise eel põllumajandustootjad arvasid, et sobivaim koolitusvorm on õppepäev (80% vastanutest) ning 23% soovis kahe- kuni kolmepäevalisi ja 5% pikemaajalisi koolitusi, siis tänaseks päevaks on koolitusel osalejate arvamused koolitusvormi osas muutunud vastupidiseks. Ligi $\frac{3}{4}$ põllumajandustootjatele ja teistele küsitletutele sobib koolitusvormina hoopis koolitus (joonis 16) ning $\frac{1}{2}$ vastanutest sooviks infopäeva. Oluliseks õppevormiks peetakse ka õppereise (ligi $\frac{1}{2}$ vastanutest). Internetti, konverentse ja trükiseid hindas koolitusvormina alla $\frac{1}{4}$ küsitletutest. Märkimisväärne on see, et ka viis aastat tagasi valminud uuringus ligi $\frac{1}{4}$ põllumajandustootjatest pidas internetikeskkonda sobivaks koolitusvormiks. Lähiaastatel koolitusi ei soovi 4% ja küsimusele jättis vastamata 1% küsitletutest.

Joonis 16. Sobivad koolitusvormid aastatel 2012-2016, %

MAK perioodi jooksul on põllumajandustootjad hakanud rohkem hindama koolitusi.

Küsimusele, missuguse rahastusega koolitus oleks küsitletavale kõige sobivam lähema viie aasta jooksul, jättis vastamata 2% ja ei soovi koolitusel osaleda 6% küsitletutest. Ülejäänud soovivad lähitulevikus koolitustel osaleda. Eelkõige soovitakse osaleda nendel koolitustel, mida rahastaks tööandja või riik või EL tõukefond (93% vastanutest, tabel 11). Kui aga oleks võimalus valida ise koolitus vastavalt oma vajadustele, maksaks koolituse eest ning hiljem saaks PRIAst toetust taotleda käidud koolituse kulutustele, kasutaks sellist võimalust 30% küsitletutest. Osaliselt tööandja, osaliselt enda või kellegi teise poolt rahastatud koolitustele läheks 19% ning ainult ise maksaks koolituste eest 3% küsitletutest.

Vastajate peamise tegevusala lõikes arvamuste erinevusi sobivama koolituse vormi ja koolituse rahastuse lõikes ei esinenud.

Tabel 11. Koolituste rahastamine aastatel 2012–2016, %

Jrk nr	Koolituse rahastaja	Koolitustel osaleda soovijad (N=154), %
1.	Tööandja ja/või riik ja/või EL tõukefond	93
2.	Valiks ise koolituse vastavalt oma vajadusele, rahastaks ise ning millele on hiljem võimalus PRIAst toetust taotleda	30
3.	Osaliselt tööandja, osaliselt ise või keegi teine	19
4.	100% ise	3

Küsitluse kestel üks respondent, kes ankeedile ei vastanud, saatis püsihindajale järgmise e-kirja, mille sõnum peegeldab väga hästi ka teiste koolitustel osalejate suhtumist: *“Olen osalenud Põllumajandusuuringute Keskuse ja Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutuse poolt korraldatud koolitustel. Kas need on toimunud meetme 1.1 või mõne teise meetme raames, seda ma ei tea ja pole ka tähtsust. Oluline on, et niisugused koolitused toimuksid ka edaspidi ja neid rahastataks EL või riigi toetusel”*.

Koolitusel osalejad panustavad tulevikus koolitustele meeeldi oma aega, aga mitte rahalisi vahendeid.

2.9. ETTEPANEKUD JA SOOVITUSED

1. Järgmise arengukava kehtivuse ajal on oluline, vajalik ja otstarbekas küsitleda teavitustegevustel ja koolitusel osalejatelt küsitluslehega vahetult peale tegevuse lõppemist hinnangut teavitustegevuse või koolituse kvaliteedi, koolitaja kvaliteedi ja koolituse korraldusele. Info kogumise ankeet tuleb meetme seiretegevusse sisse viia, mis omakorda hõlbustab ka koolituse korraldajatel saada toimunud ürituse kohta tagasisidet. Tegevustel osalejad käivad reeglina mitmel koolitusel ning üks või enamgi aastat tagasi toimunud infopäevale või koolitusele on raske tagantjärele hinnanguid anda. Vahetu rahulolu küsitlus teha kohustuslikuks kõigile toetuse saajatele ehk koolituste korraldajatele. Teavitustegevuse või koolituse mõju aga uurida mõni aasta pärast tegevuse toimumist näiteks telefoniküsitluse vormis. See on piisavalt pikk aeg, mil tegevus on osalejatele mõju avaldanud.
2. Toetuse määramise eel ja määramisel soodustada ja eelistada koolituste ja õppereiside korraldamist infopäevadele. Toetatud tegevuste suunitlus võiks olla mikro- ja väiketootjatele ning põhirõhk praktilisel osal.
3. Muuta koolituste korraldajatel kohustuseks suurendada igal korraldataval tegevusel esmakordselt koolitustel osalejate (põllumajandustootjate, erametsa majandajate ja toiduainete töötlejate) osatähtsust. See tähendaks info muutmist huvigruppidele eelolevatest infopäevadest, koolitustest, õppereisidest vms veelgi kättesaadavamaks, kasutades senisest enam erinevaid infokanaleid ning teavitades huvigruppe toimuvatest tegevustest veelgi varem.

KOKKUVÕTE

Uuringu eesmärgiks on analüüsida, kui suur osakaal põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatutest on meetme 1.1 raames toimunud tegevustel osalenud ning millist mõju avaldavad tegevused koolitusel osaleja konkurentsivõimele tööturul. Uuring annab ülevaate tegevustel osalejate kvalifikatsiooni tasemest enne ja pärast tegevustel osalemist ning nimetatud tegevuste kvaliteedist.

Uuring jaguneb kaheks osaks. Esimene osa hõlmab meetme 1.1 rakendamise- ning teine küsitlustulemuste analüüsi. Rakendusanalüüs kajastab meetme 1.1 rakendumist perioodil 01.01.2008-18.11.2011 ehk nelja taotlusvooru tulemusi. Vaatluse all oli 58 toetuse saajat, 771 heakskiidetud taotlust, 5 897 tegevustel osalejat ning 2 153 tegevustel osalejate või nende tööandja tegevusvorm.

Kehtiva arengukava järgi on meetme 1.1 eelarve 4 282 373 eurot. Nelja taotlusvooru määratud toetuse summa on kokku 2 587 440 eurot, moodustades 60% meetme 1.1 eelarvest. Väljamakstud toetuse summa on kokku 897 833 eurot, moodustades määratud toetuse suumast 35% ja meetme eelarvest 21%. Toetuse saajaid ehk tegevuste korraldajaid on kokku 58, kellest 57% moodustavad kolmanda sektori esindajad, 23% avaliku ja 19% erasektori esindajad. Avalikku sektorisse kuuluvad tegevuste korraldajad on peamiselt õppeasutused, kolmanda sektorisse kuuluvad korraldajad on peamiselt põllumajandustootjate ühendused, nõuandekeskused ning põllumajandusega seonduvad valdkondlikud ühendused.

Kuigi toetatud teavitustegevuste arv ületab neljakordselt toetatud koolituste arvu, on nii koolitustele, kui ka teavitustegevustele määratud võrdselt toetust (koolitustele 965 092 eurot ja teavitustegevustele 989 959 eurot). Seega toetatakse võrdselt nii täiendõpet kui ka teadusliku, uuendusmeelse ja seadusandliku info levikut. Toimunud on 392 tegevust. Kõige enam on toimunud valdkonda „muu“ (189 tegevust) jäävaid tegevusi, millele järgnevad „uute tehnoloogiliste protsesside ja masinate“ (69) ning „juhtumise-, haldamise- ja turustamisoskuste“ (51) valdkonda jäävad tegevused. Mõnevõrra vähem on toimunud „uute nõuete“ (36), „maastiku säilitamise ja parandamise“ (24) ja „tootekvaliteeti“ (22) puudutavaid tegevusi. Toimunud on üks „info- ja sidetehnoloogia“ valdkonda jääv tegevus. Tegevusi toimunud kokku 503 päeva ulatuses, millega on sihttasemest täidetud 101%.

Kokku on tegevustel osalemisi kokku 10 120, millega on sihttasemest täidetud 50%. Kõiki tegevustel osalejaid arvestatakse taotlejate poolt ka tegevuse edukalt lõpetanuteks. Seega 5 897 isiku osalemisel on edukaid lõpetanuid 74% meetme 1.1 sihttasemest.

Osalejatest 53% on mehed ja 47% naised. Keskmiselt on tegevustel osalejate vanus 47,4 aastat (mediaan 47,0 aastat). Kõige enam on osalejate seas põllumajandusega (5 154 isikut, 87% kõigist osalejatest) hõivatud isikuid. Toiduainetetööstuses on hõivatud 522 (8,8%) ja metsanduses 221 isikut (3,7%). Võttes aluseks kolme vaatlusaluse sektori hõivatud vanuses 15-74 aastat, on meetme 1.1 tegevustel osalenud 30% põllumajanduses, 5% toiduainetetööstuses ja

4% metsanduses hõivatutest. Kokku on tegevustel osalenud 17% kolme sektori hõivatud isikutest.

Osalejate arvu ja nende töökoha tööandjate sektoritesse jagunemise alusel 63% kõigist tegevustel osalejatest moodustavad erasektoris hõivatud isikud 1 163 ettevõttest. Kõige rohkem on FIEsid ja nende töötajaid (752 isikut esindab 717 erinevat FIEt), millele järgnevad osaühingutes (457 isikut 355 osaühingust) ja aktsiaseltsides (109 isikut 66 aktsiaseltsist) töötavad isikud. Kõige vähem on tulundusühistute esindajaid (34 isikut 25 tulundusühistust). Tegevustel osalejate seas avaliku sektori esindajaid on 8,5%, kolmanda sektori esindajaid 4,1%, füüsilisi isikuid 8,8% ning 16% osalejate puhul on tööandja tegevusvorm teadmata.

Tegevustel osalejate või nende tööandjate MAK muude meetmete kasutuse analüüsi kaasati 787 ettevõtet, organisatsiooni või füüsilist isikut. Analüüsil selgus, et muude MAK toetuse taotlejaid on 522. Toetust on määratud aga 411 taotlejale, moodustades 79% vaatlusalustest ettevõtetest, organisatsioonidest ja füüsilistest isikutest. Toetust on määratud MAK nelja telje 18 erinevast meetmest ja alameetmest, kokku 52 282 670 eurot. Toetuse saajate arvu ja määratud toetuse kogusummat arvestades on toetust saanud peamiselt põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime suurendamiseks ehk 1. telje meetmetest (87% toetuse saajatest ja 94% määratud toetuse kogusummast). 3. telje meetmetest on toetust saanud 4,7% ettevõtjatest ja organisatsioonidest (4,2% määratud toetuse kogusummast), 6,0% Leader meetmest (1,6% määratud toetuse kogusummast) ja 2,4% 2. telje 2.5.1 meetmest (0,3% määratud toetuse kogusummast).

Uuringu teine osa puudutab meetme 1.1 tegevustel osalejate küsitlustulemusi. Küsitletavate juhuvalim moodustati meetmest 1.1 I ja II taotlusvoorus toetust saanud ja 2011. aasta suve lõpu seisuga välja makstud tegevustel osalejatest. Küsitlus toimus 28.09.-02.12.2011. Küsimustikule vastas 167 tegevustel osalejat.

Vastajatest 53% moodustasid mehed ja 47% naised. Keskmiselt oli vastaja vanus 44,4 aastat (mediaan 45,0 aastat). Veidi üle poolel vastajatel oli kõrgharidus. Kolmandikul oli kutse- või keskeriharidus. 17% vastanutel oli põhiharidus või üldine keskharidus. 57% tegevustel osalejatest tegeles peamiselt põllumajandusega, 16% toiduainete töötlemisega, 7% erametsa majandamisega, 19% muu tegevusalaga ning 1% vastanutest jättis küsimusele vastamata.

Koolitustel on osalenud 83%, infopäevadel 65%, õppereisidel 20% ja konverentsidel 19% küsitletutest. Keskmiselt oli küsitletav osalenud 2,8 erineva valdkonna koolitusel (mediaan 2,0). Võttes aluseks enne MAK perioodi valminud uuringu põllumajandustootjate koolitusvajadused ja lisades MAK perioodil koolitustel osalemised koolituste valdkondade lõikes, selgus, et põllumajandustootjad soovisid koolitusi eelkõige looma- ja taimekasvatases, mille koolitustel on ka küsitletud kõige enam osalenud. Ülejäänud valdkondades küsitlute koolitusvajadused ja koolitustel osalemised lahknevad. Vahetult enne MAK rakendumist nägid põllumajandustootjad koolitusvajadust valdkondades, mis aitab neil MAK erinevatest meetmetest toetust taotleda ja olla muutuva seadusandlusega kursis. Olulisel kohal oli ka majandusalased koolitused. Samas koolitusel osalemised näitavad, et erinevate nõuete ja standardite koolitused on osutunud vajalikemaks. Majandusalased koolitused on osutunud marginaalseteks.

MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitustel on jagatud peamiselt brožüüre, voldikuid ja internetimaterjali.

Üldistatult või öelda, et koolitajad on olnud pädevad, korraldajad kompetentsed, koolituste toimumise aeg ja pikkus sobivad, jagatud õppematerjalid arusaadavad, koolitused ajakohased, teemasid on koolitustel käsitletud mitmekülselt ja saadud teadmised rakendatavad. Kõikide nimetatud valdkondadega jäid rahule 79% kuni 92% küsitletutest. Vähemal määral oldi rahul eelteavitamisega (rahul 73% küsitletutest), vastavusest vajadusele (73%), trükise või väljaande kvaliteediga (72%), toimumise koha ratsionaalsusega (70%) ja praktilise osa piisavusega (53%). Rahulolematuid koolituste erinevate valdkondade suhtes oli väga vähe. Eristuvad vaid eelteavitamise ja praktilise osa piisavuse valdkond, kus rahulolematuid oli vastavalt 8% ja 10%.

Koolituse korraldajaid oskas nimetada 70% küsitletutest. Kokku esitati 52 koolituse korraldajat, kellest 25 on ka MAK meetmest 1.1 toetust saanud. Arvamuste kohaselt kõige kvaliteetsem koolitaja on Eesti Maaülikool.

Ametialane kvalifikatsiooni tase (dokumentaalselt tõestatav) tõusis tänu meetme 1.1 raames korraldatud koolitusel osalemisele 5% vastanutel. Ühel isikul tõusis kvalifikatsioon põllumajandustöötaja I tasemelt II tasemele, kolmel isikul, kel tase enne puudus, põllumajandustootja III tasemele ning neli isikut jättis taseme nimetused enne ja pärast koolitust märkimata.

Koolitused on aidanud küsitletavatel parandada eelkõige tööalaseid teadmisi, oskusi ning enesekindlust tööalasel tegutsemisel ja otsustamisel. Lisaks on parandanud teadmisi uute tehnoloogiate kasutusviisidest, aidanud omandada uusi töövõtteid, parandanud konkurentsivõimet tööturul, tõstnud kvalifikatsiooni, parandanud loodusressursside säästlikumalt kasutamise oskusi, ettevõtlikkust, teadlikkust MAK meetmetest ja muude ressursside säästlikumalt kasutamise oskusi. Vähesemal määral on koolitused julgustanud koolitusel osalejaid MAK meetmetest toetust taotlema.

Hinnang koolituste mõjule oli vastajate peamise tegevusala lõikes erinev. Koolituste mõju hindas kõrgemalt toiduainete töötlemisega ja põllumajandusega tegelevad isikud ning veidi madalamalt metsa majandamisega tegelevad isikud ja seda konkurentsivõime, tööalaste teadmiste-oskuste, uute tehnoloogiliste kasutusviiside, uute tövõtete ning ettevõtlikkuse valdkonnas. Loodusressursse on säästlikumalt kasutama hakanud aga eelkõige metsa majandamisega (82%) ja veidi vähem põllumajanduse (73%) ja toiduainete töötlemisega tegelevad isikud (74%) ning muid ressursse toiduainete töötlejad (78%) ning veidi vähem metsa majandajad (73%) ja põllumajandusega tegelevad isikud (64%).

Aastatel 2007–2011 on 2/3 küsitletutest osalenud lisaks MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitustele ka muudel (koolituse rahastaja alusel) täiendkoolitustel. Kõige sagedamini on osaletud koolitustel, mille eest on maksnud tööandja (45% täiendkoolitusel osalejatest) või küsitletav ise (45%). Erinevate ministeeriumite ja EL tõukefondide rahastatud koolitustel on

osalenud 3% kuni 28% koolitusel osalejatest. Korraga erinevatest allikatest rahastatud koolitustel on osaletud harvem (15%).

Tulevikus vajatakse koolitusi kõige enam loomakasvatuse valdkonnas. Suurem vajadus on ka taimekasvatuse, kvaliteedinõuete ja standardite, uute tehnoloogiliste protsesside ja masinate, põllumajandustoetuste taotlemise, turunduse ja müügi, finantsplaneerimise ja toiduainete töötlemise valdkonnas. Õppevormina eelistatakse koolitusi ($\frac{3}{4}$ vastajate arvates), olulisel kohal on ka infopäevad ($\frac{1}{2}$) ja õppereisid (ligi $\frac{1}{2}$) ning infomaterjalidest soovitakse saada peamiselt brošüüre, internetimaterjali ja raamatuid. Soovitakse osaleda nendel koolitustel, mida rahastaks tööandja või riik või EL tõukefond (93% vastanutest). Kui aga oleks võimalus valida ise koolitus vastavalt oma vajadustele, maksaks ise koolituse eest ning hiljem saaks PRIAst toetust taotleda käidud koolituse kulutustele, kasutaks sellist võimalust 30% küsitletutest. Osaliselt tööandja, osaliselt ise või kellegi teise poolt rahastatud koolitustele läheks 19% ning ainult ise maksaks koolituste eest 3% küsitletutest.

Tuleb tunnistada, et koolitustel osalejad hindasid koolituse mõju emotsioonide või meeldejäänud info hulga põhjal. Vaatamata sellele on küsitletavad käinud koolitustel, mille järele on neil olnud vajadus, millega nad on arendanud või omandanud erialase või üldise kompetentsuse taseme ning saanud julgust ja motivatsiooni kasutada saadud oskusi ja teadmisi. Vajadus avaliku sektori poolt toetatud koolituste järele on jätkuvalt olemas.

KASUTATUD MATERJALID

Eesti Konjunkturiinstituut. 2008. Koolituse korraldus toidu-, metsandus- ja põllumajandussektoris. Uuringu aruanne. Tallinn.

Eesti Maaülikool. 2010. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje püsihindamise aruanne. 2009. aastaaruanne. Tartu.

Eesti Maaülikool. 2011. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje püsihindamise aruanne. 2010. aastaaruanne. Tartu.

Jalak, K. 2010. Tööjõu kompetentside ja oskuste taseme ning tööturu vajaduste väljaselgitamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris. Uuringu aruanne. Kera OÜ, DevelopDesign.

Maaelu Arengu Instituut. 2006. Põllumajandustootjate teabe-, koolitus- ja nõustamisvajadus. Uuringu lõpparuanne. Tartu.

Põllumajandusministeerium. 2011. Eesti maaelu arengukava 2007-2013. 2010. aasta seirearuanne. Aruandluse periood: 01.01.2010-31.12.2010. Tallinn.

Sihtasutus Kutsekoda, www.kutsekoda.ee (19.12.2011)

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, www.pria.ee (19.12.2011)

Statistikaamet, www.stat.ee (04.12.2011)

LISA

Lisa 1 Küsitluse ankeet

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Eesti Maaülikool

Estonian University of Life Sciences

Majandus- ja sotsiaalinstituut
Institute of Economics and Social Sciences

www.emu.ee

Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond

Lugupeetud koolitus- või teavitustegevusel osalenu!

Põllumajandusministeeriumi korraldusel uurib Eesti Maaülikool Eesti maaelu arengukava 2007-2013 (edaspidi MAK) meetme 1.1 Koolitus- ja teavitustegevused raames toimunud tegevuste ehk infopäevade, trükiste, konverentside ja koolituste (edaspidi koolitus- ja teavitustegevus) kasulikkust, mõju osalejate konkurentsivõimele ning meetme vajadust tulevikus.

Küsitlus on anonüümne ning tulemusi kasutatakse üksnes üldistatud kujul. Palume Teil leida aeg küsimustikule vastamiseks ja saata see **hiljemalt ... septembril 2011. a.**

Mõne küsimuse juures võib valida mitu vastusevarianti korraga. Tärniga ja punaselt tähistatud küsimustele vastamine on kohustuslik. Neile küsimustele vastamata jättes pole võimalik küsimustikku ära saata. Küsimustikule vastamine võtab aega umbes 30 minutit.

Meeldivat küsimustiku täitmist!

Majandus- ja sotsiaalinstituudi maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond

Küsimuste korral võtke palun ühendust: Kersti Aro,
kersti.aro@emu.ee

KÜSIMUSTIK

MAK meetme 1.1 kohta käivad küsimused

1. Millise valdkonna MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitus- ja teavitustegevusel Te olete osalenud aastatel 2008-2011? Palun tehke sobivasse kasti märged.

	Infopäev	Koolitus	Konverents	Õppereis
a. Taimekasvatus				
b. Loomakasvatus				
c. Uued tehnoloogilised protsessid ja masinad (tehnika) / uuenduslikud tavad				
d. Ettevõtte juhtimine				
e. Raamatupidamine ja maksundus				
f. Finantsplaneerimine				
g. Turundus ja müük				
h. Keskkonnanõuded ja -kaitse				
i. Nõuetele vastavus (kohustuslikud majandamisnõuded ning head põllumajandus- ja keskkonnatingimused)				
j. Kvaliteedinõuded ja standardid				
k. Töötervishoid ja -ohutus				
l. Põllumajandustoetuste taotlemine				

m. Seadusandlus				
n. Side- ja infotehnoloogia				
o. Toote kvaliteet				
p. Muu. <i>Palun nimetage.....</i>				

2. Kas Te olete osalenud MAK meetme 1.1 raames kutse andmisega seotud tegevusel, mille tulemusena väljastati Teile kutsetunnistus?

Jah

Jah, kuid eksam on sooritamata

Ei

3. Kas Teie ametialane kvalifikatsiooni tase tõusis tänu MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitus- ja teavitustegevusel osalemisele (kvalifikatsiooni tase peab olema dokumentaalselt tõestatav kutsetunnistusega)?

Jah

Ei → **KÜSIMUS 5**

Ei, ma ei tööta → **KÜSIMUS 5**

4. Palun nimetage oma ametialane kvalifikatsiooni tase enne ja pärast MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitus- ja teavitustegevusel osalemist.

Tase enne (nt põllumajandustöötaja I tase): .....

Tase pärast (nt põllumajandustöötaja II tase): .....

5. Palun hinnake MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitus- ja teavitustegevust, millel Te olete osalenud. Kui olete osalenud kahel või enamal koolitus- ja teavitustegevusel, siis palun võtke hinnang kokku.

	Rahul	Ei rahul ega mitterahul	Ei ole rahul	Ei oska öelda
a. Koolitaja pädevus/teema valdamine	3	2	1	0
b. Õppe- ja infomaterjalide arusaadavus ja kvaliteet	3	2	1	0
c. Koolitus- ja teavitustegevusel käsitletud teema mitmekülsus	3	2	1	0
d. Koolitus- ja teavitustegevusel saadud teadmiste rakendatavus	3	2	1	0
e. Koolitus- ja teavitustegevuse ajakohasus	3	2	1	0
f. Koolitus- ja teavitustegevuse vastavus minu vajadusele	3	2	1	0
g. Koolitus- ja teavitustegevuse praktilise osa piisavus	3	2	1	0
h. Informeerimine koolitus- ja teavitustegevusest (elteavitamine)	3	2	1	0
i. Koolitus- ja teavitustegevuse toimumise koha ratsionaalsus (ligipääsetavus ühistranspordiga jms)	3	2	1	0
j. Koolitus- ja teavitustegevuse pikkus	3	2	1	0
k. Koolitus- ja teavitustegevuse toimumise aeg	3	2	1	0
l. Korraldaja kompetentsus	3	2	1	0
m. Muu. <i>Palun nimetage.....</i>	3	2	1	0

6. Mida oleks Teie arvates vaja teha MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitus- ja teavitustegevuse kvaliteedi parandamiseks?

.....

.....

.....

7. Palun nimetage maksimaalselt 3 koolitus- ja teavitusasutust, -organisatsiooni, -ettevõtet jms, kes Teie arvates on MAK meetme 1.1 raames kõige kvaliteetsem koolitus- ja teavitustegevuse korraldaja.

1. ....
2. ....
3. ....

8. Palun hinnake koolitus- ja teavitustegevusel saadud teadmiste ja informatsiooni tulemuslikkust.

	Täielikult nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Ei ole üldse nõus	Ei oska öelda
a. Koolitus on aidanud parandada minu konkurentsivõimet tööturul	4	3	2	1	0
b. Koolitus on aidanud parandada minu töölaseid oskusi	4	3	2	1	0
c. Koolitus on aidanud parandada minu töölaseid teadmisi	4	3	2	1	0
d. Koolitus on aidanud omandada uusi töövõtteid	4	3	2	1	0
e. Koolitus on aidanud parandada minu teadmisi uute tehnoloogiate kasutusviisidest	4	3	2	1	0
f. Koolitus on aidanud parandada minu ettevõtlikkust	4	3	2	1	0
g. Koolitus on aidanud tõsta minu kvalifikatsiooni	4	3	2	1	0
h. Koolitus on aidanud parandada minu enesekindlust töölasele tegutsemisel ja otsustamisel	4	3	2	1	0
i. Koolitus on aidanud parandada loodusressursside säästlikumalt kasutamise/majandamise oskusi	4	3	2	1	0
j. Koolitus on aidanud parandada muude ressursside säästlikumalt kasutamise/majandamise oskusi	4	3	2	1	0
k. Koolitus on aidanud parandada minu teadlikkust MAK meetmetest	4	3	2	1	0
l. Koolitus on julgustanud mind MAK meetme(te)st toetust taotlema	4	3	2	1	0
m. Muu. <i>Palun nimetage.</i>					

9. Milliseid infomaterjale Te olete saanud, mida on trükitud või välja antud MAK meetme

1.1 raames? *Valida võib mitu varianti.*

- a. Raamat
- b. Brožüür
- c. Voldik
- d. Ajaleht
- e. Internetimaterjal
- f. Muu. Palun nimetage. ....
- g. Mitte ühtegi → **KÜSIMUS 11**

10. Palun hinnake MAK meetme 1.1 raames saadud trükiste või väljaannete sisulist kvaliteeti. *Kui olete saanud kaks või enam trükist või väljaannet, siis palun võtke hinnang kokku.*

- Rahul
- Ei rahul ega mitterahul
- Ei ole rahul
- Ei oska öelda

11. Milline trükise või väljaande vorm oleks Teile infomaterjalina kõige sobilikum?

- a. Raamat
- b. Brožüür
- c. Voldik
- d. Ajaleht
- e. Internetimaterjal
- f. Muu. Palun nimetage. ....
- g. Ei soovi trükist või väljaannet

Kõiki täiendkoolitusi puudutavad küsimused (MAK meetme 1.1 koolitus- ja teavitustegevused ning muud täiendkoolitused)

12. Kas Te olete osalenud lisaks MAK meetme 1.1 koolitus- ja teavitustegevustele ka muudel täiendkoolitustel aastatel 2007-2011? *Valida võib mitu varianti.*

- a. Olen osalenud koolitusel, mida rahastas Haridus- ja Teadusministeerium ning Euroopa Liidu (edaspidi EL) tõukefond (*nt programm Täiskasvanute tööalane koolitus ja arendustegevused, Kolmanda taseme õppe kvaliteedi arendamise programm Primus jms*)
- b. Olen osalenud koolitusel, mida rahastas Sotsiaalministeerium ja EL tõukefond (*nt programm Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine jms*)
- c. Olen osalenud koolitusel, mida rahastas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning EL tõukefond (*nt Ettevõtlus- ja innovatsioonialaste teadmiste ja oskuste arendamise programm jms*)
- d. Olen osalenud koolitusel, mille eest maksis tööandja
- e. Olen osalenud koolitusel, mille eest maksis osaliselt tööandja, osaliselt ise või keegi teine
- f. Olen osalenud koolitusel, mille eest maksin ise
- g. Ei ole osalenud täiendkoolitusel
- h. Muu. Palun täpsustage.

.....
.....

13. Mitmel erineval täiendkoolitusel (sh MAK meede 1.1) kokku Te olete osalenud aastatel 2007-2011? .....

14. Palun nimetage maksimaalselt 3 valdkonda ja nimetatud valdkonnas konkreetne probleem, milles Teil oleks kõige enam vaja täiendkoolitust või teavitustegevust lähema 5 aasta jooksul (aastatel 2012-2016)?

	Valdkond	Probleem
1.	.....	....
2.	.....	....
3.	.....	....

15. Missugune täiendkoolituse või teavitustegevuse vorm oleks Teile kõige sobivam lähema 5 aasta jooksul (aastatel 2012-2016)? *Valida võib mitu varianti.*

- a. Infopäev
- b. Koolitus
- c. Konverents
- d. Õppereis
- e. Trükis
- f. Internet
- g. Muu. *Palun nimetage.* .....

16. Missuguse rahastusega täiendkoolitus oleks Teile kõige sobivam lähema 5 aasta jooksul (aastatel 2012-2016)? *Valida võib mitu varianti.*

- a. Koolitus, mida rahastaks tööandja ja/või riik ja/või EL tõukefond
- b. Koolitus, mida rahastaks osaliselt tööandja, osaliselt ise või keegi teine
- c. Koolitus, mille valiksin välja vastavalt oma vajadusele, rahastaksin ise ning millele on hiljem võimalus Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Ametist toetust taotleda
- d. Koolitus, mida rahastaksin 100% ise
- e. Ei soovi koolitusel osaleda
- f. Muu. *Palun täpsustage.* .....
- .....

Vastaja üldandmed

17. Palun märkige oma sugu.

- a. Mees
- b. Naine

18. Palun märkige oma vanus. .....

19. Palun märkige oma haridustase.

- a. Põhiharidus või alla selle
- b. Keskharidus
- c. Kutse- või keskeriharidus
- d. Kõrgharidus
- e. Muu. *Palun nimetage.* .....

20. Kas Teil on ...

- a. ... põllumajanduslik haridus
- b. ... metsanduslik haridus
- c. ... toidutöötlemise haridus
- d. ... muu. *Palun nimetage.* .....

21. Kas Te olete peamiselt...

- a. ... põllumajandusega tegelev isik
- b. ... metsa majandamisega tegelev isik
- c. ... toidu tootmise või töötlemisega tegelev isik
- d. ... muu. *Palun nimetage.* .....

Suur aitäh!

Lisa 2 Vabade küsimuste vastused

Küsimus 4. Palun nimetage oma ametialane kvalifikatsiooni tase enne ja pärast MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitus- ja teavitustegevusel osalemist.

Tase enne (nt põllumajandustöötaja I tase):

Aednik II
Keskkonnasõbraliku- ja mahekoolituse algõppe tunnistused
Konsulent IV
Konsulent V
Puudus kvalifikatsioon
Põllumajanduslik eriharidus
Põllumajandusspetsialist I tase
Põllumajandustootja III
Talunik
Tase puudus
Vallasekretäri kutsetunnistus (saadud pädevuskoolitusel)

Tase pärast (nt põllumajandustöötaja II tase):

Keskkonnasõbraliku- ja mahekoolituse tasemetunnistused
Konsulent V
Konsulent V
Põllumajanduse III tase
põllumajandusspetsialist II tase
põllumajandustootja III
Põllumajandustootja III
Põllumajandustootja III kutsetes, veisekasvatus Olustveres
Talunik
Vallasekretäri kutsetunnistus (saadud pädevuskoolitusel)

Küsimus 6. Mida oleks Teie arvates vaja teha MAK meetme 1.1 raames korraldatud koolitus- ja teavitustegevuse kvaliteedi parandamiseks?

Algavad liiga vara (kell 9, 10, tegelen loomakasvatusega), jääb minemata, liiga kaugel.
Eelteavitamine võiks olla otsepostitusena, toimuda talvel ja teemad võiksid olla mitmekesisemad.

Ei ole midagi vaja teha, kvaliteet on hea, vähemalt nendel üritustel kus ma osalenud olen.

Erinevaid lektoreid kaasata.

Etteteavitamine võiks pikem olla, taimekasvatajate koolitused võiks olla talvel pigem, rohkem praktikat.

Info kättesaadavus tulevaste koolituste ja infopäevade kohta võiks olla parem - kuulutus ajalehtedes nt paar nädalat varem (tundub, et see on siiski viimasel ajal juba paranenud, aga varem oli väga kehv).

Informatsiooni kättesaadavus koolituste kohta võiks olla parem.

Inimeste registreerimisel jälgida, et registreeruvad ühesuguse teadmiste tasemega inimesed, muidu osadele liiga raske või kerge koolitus (nt toidu säilitamise valdkonnas poodnikele).

Järgida regionaalset põhimõtet.

Kasutada rohkem erinevaid lektoreid.

Koolitatud ajavad segi keskkonnasõbralik ja mahe mõiste.

Koolituse toimumise info võiks postiga koju tulla, ratastooliga ei pääse koolituse majja sisse

Koolitused on olnud hästi organiseeritud, huvitavad ja õpetlikud.

Koolitused peaks olema ajakohastel teemadel praktilise koolitusega (taimekasvatus koos põllupäevaga jne.)

Koolitusest võiks teavitada veel varem.

Koolitusi võiks rohkem olla.

Koolitusmaterjalid võiks enne olla kättesaadavad, et oleks võimalik rohkem materjalisse süüvida ja küsida. Lektor võik rohkem oma sõnadega rääkida, mitte ainult slaidide pealt maha lugeda.

Koolitused on olnud hea kvaliteediga.

Koolitustel käiva ühed ja samad inimesed, teavitust võiks laiendada.

Kursus oli hea, lektor meeldis ka väga.

Kvaliteet hea, pole miskit parandada.

Kvaliteet on väga hea. Võiks olla rohkem koolitusi.

Kõik korras.

Käib küll!

Käsitletava teema materjalid peaks olema edaspidi kättesaadavad ka internetis.

Lambaid ja lihavesiseid rohkesti Läänemaal ja saartel aga koolitused Tartus ja Võrus.

Lektoritel peaks jääma piisav aeg tutvustatavate muudatuste vastuvõtmise ja rakendamise alguse vahele. Mitte nii, et infopäev käib, aga ministeeriumis on mingi muudatus lõplikult kinnitamata (tutvustus nn kuulujutu tasemel).

Lihahügieeni infopäev järelevalve ametnikele, ainult teooria ja pildid. Vajalik oleks praktiline tapaeelne ja -järgne ekspertiis tapamajas-vaatlus komplis, sisselõiked jne. Loomakaitse seaduse rakendamine tapaloomadel-vaja oleks olla tapamajas uimastamise juures, vaadata mis õigesti, mis valesti, kuidas vigu vältida.

Liiga intensiivpõllumajandusele suunatud, soov mahedat suunda, loodushoidu, keskkonda ja inimfaktorit väärtustada.

Liiga laiaulatuslik sihtgrupp.

Liiga teoreetiline, praktilist poolt tahaks, tapmine algusest pealelõpuni.

Lisada informatiivsele osale rohkem praktiliselt kasutatavaid nõuandeid.

Ma olen osalenud ainult väga headel koolitustel.

Mitte piirata koolituse korraldajaid koolitusel osalejate miinimumarvuga.

Neid peaks hajutama erinevatele kuudele.

Näiteid teiste analoogsete ettevõtete probleemidest - lahendustest, et vältida teiste "ämbrisse" astumist.

Näiteks seadmete korral- milliste firmade poole pöörduda, kust saab kõige soodsamaid, kust kvaliteetsemaid jne. Oluline oleks, et koolitajad räägiks, mis vigu on nemad teinud. See aitaks palju aega ja raha kokku hoida

Olen osalenud ainult ühel koolitusel, mille kvaliteet oli igati hea.

Otsepostitus e-mailiga.

Pakutav rahuldab.

Praktika - nii nagu programmi RAIEWIN tutvustamisel 29.11.2011.

Praktiline poolt võiks rohkem esindatud olla.

Praktilisi näiteid rohkem. Eelteavitust pikemalt ette.

Praktilist osa võik rohkem koolitustel/infopäevadel olla.

PRIA lehel võiks olla maheteema koolitajatel üks ajatabel toimuvatest koolitustest e koolitajate koolituste kava lehel liiga killustunud, dets liiga koolituste tihe.

Reaalsus, praktilisus.

Rohkem praktikat.

Rohkem praktilisi tegevusi.
 Rohkem praktilist poolt.
 Süsteemne lähenemine, et koolitused, infopäevade ja konverentsid omavahel haakuksid.
 Tapamaja praktiline nägemine, tapmine algusest peale.
 Tasemel.
 Teavitada maal tegutsevaid tootjaid toimuvast koolitusest.
 Teavitusüritused ja konverentsid peaksid olema pikema perioodi jooksul kõik ette planeeritud.
 Ühtne kalenderplaan. Koolituste osas tuleks valida lektoreid paremini, kvalifikatsiooninõuded.
 Teemad korduvad, uut ei tule väga peale.
 Teemad võiksid olla mitmekülgsamad.
 Teemat, mida käsitletakse, peaks arendama sügavuti.
 Teooria ja praktiline osa peaks teatud koolitusel olema rohkem seotud.
 Teooria on vajalik aga praktiline osa on vajaka ja seda oleks väga vaja. Näiteks veise lahanu
 Koolitusel jäi lahing ära, ainult teooria, vaatasime pilte ja ekskursioon lahinguruumi.
 Tooma ära kitsaskohad s.t peaks rääkima, mis vead võivad tekkida, kuidas neist hoiduda ja kellelt probleemide korral abi otsida.
 Tuua koolitustegevusse praktilisi ülesandeid.
 Tuua rohkem näiteid.
 Varem kui kohe enne esitamist.
 Võiks kajastada rohkem ajakirjanduses või mujal, mis koolitused ja kuna ning kus toimuvad.
 Võiks rohkem olla. Taimekasvatus ja loomakasvatus mahetootmises.
 Väga hea juba niigi.
 Väga pädevad koolitajad (ka tegevad heal järjel põllumajandusettevõtete juhid) jne
 Vähe on koolitusi Saaremaal.
 Väliõppeks vastavate riiete ja jalatsite kaasa võtmise vajaduse teavitamine.

Küsimus 7. Palun nimetage maksimaalselt 3 koolitus- ja teavitusasutust, -organisatsiooni, -ettevõtet jms, kes Teie arvates on MAK meetme 1.1 raames kõige kvaliteetsem koolitus- ja teavitustegevuse korraldaja.

Esimene:

EAS
 Eesti Maaviljeluse Instituut
 Eesti Maaülikool
 Eesti Maaülikool
 Eesti Maaülikool
 Eesti Maaülikool - Polli aiandusuuringute keskus
 Eesti Maaülikooli Avatud Ülikool
 Eesti Maaülikooli Avatud Ülikool
 Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus
 Eesti mahepõllumajanduse sihtasutus. Seni ainuke, kelle koolitustel olen osalenud ja ainuke, kes on pakkunud välja oma koolitusi e-maili teel ette teatades.
 Eesti Mahepõllunduse Sihtasutus
 Eesti Põllu ja Maamajanduse nõuandekeskus (MES alluvuses)
 EMVI
 EMÜ
 EMÜ
 EMÜ
 EMÜ

EMÜ Avatud Ülikool (veterinaar- ja loomakasvatuse instituudi lektorid)
EMÜ Veterinaaria- ja loomakasvatuse instituut
EPMÜ
E-Riik
Haapsalu Põllumajandusliit
Harju Taluliit
Hiiumaa Ametikool
Hiiumaa Nõuandekeskus
Ida-Taluliit
Ida-Viru Taluliit
Jõgeva Sordiaretuse Instituut
Järvamaa kutsehariduskeskus
Keskkonnaamet
LAK
Läänemaa Nõuandekeskus
Läänemaa Nõuandekeskus
Lääne-Virumaa Nõustamisteenuste keskus
Maainfo Keskus
Maaülikool
Maaülikool
Maaülikool
Maaülikool
Nõuande keskus
Nõuandekeskused
Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool
Polli Aiandusuuringute Keskus
Polli EMÜ
PRIA
PRIA
Põllumajandus Uuringute Keskus
Põllumajandusuuringute Keskus
Põllumajandusuuringute keskus
Pärnu Kutsehariduskeskus
SAI
SAI
Saku (mullaga seoses)
Suuremõisa Tehnikum/Hiiumaa Ametikool
Tartumaa Põllumeeste liit
TTÜ
Tööinspektsioon
Viljandi Põllumajanduse Nõuande Ühing
Võrumaa Taluliit
Võrumaa Talupidajate Liit

Teine:

Maaülikool
Eesti Erametsaliit
Eesti Maaviljeluse Instituut

Eesti Maaülikool
Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda
EMVI
EMÜ
EMÜ
EMÜ
Hiiumaa konsulendid
Invicta
Juhatuse Kompetentsikeskus
Juunika Koolitus OÜ
Juunika Koolitus OÜ
Jõgeva SAI
Jõgeva Sordiareetuse Jaam
Jõudluskontrolli Keskus
Järvelja EMÜ
Luua Metsakool
Läänemaa Nõuandekeskus
Maaülikool
Mahedad
Mahepõllumajanduse SA
Olustvere kool
Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool
Olustvere TMK
PIKK
Polli Katsemajand
PRIA
Põllumajandusuuringute Keskus
Põllumajandusülikool
Räpina aianduskool
Suuremõisa Ametikool
Suuremõisa Tehnikum
Taluliidud
Tartu Põllumeeste Liit
Tartu Ärinõuandla
Tervisliku Piima Biotehnoloogiate Arenduskeskus
Tööinspeksioon
Valgamaa Nõuandekeskus
Virumaa Põllumeeste Liit
Võru Talupidajate Liit
Võrumaa Kutsehariduskeskus
Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus

Kolmas:

Eesti Maaülikool
Eesti Põllumeeste Keskliit
Harju Taluliit
Jõgeva SAI

Jõgeva Sordiaretuse Instituut
Jõudluskontrolli Keskus
Kohalik teabekeskus
Luua Metsanduskool
Maaülikool
MTÜ Abiks Põllumehhele
Nõuandekeskused
Olustvere Teenidus- ja
Maamajanduskool
Olustvere Teenindus-ja
Maamajanduskool
PRIA
Põllumajandusuuringute keskus
Põllumajandusuuringute Keskus
SA Erametsakeskus
Saarte Nõuandekeskus
Talupidajate Nõuandekeskus
Tartu Rahvaülikool
Tartu ülikool avatud ülikool
TJO
Viljandi Kutsekool Vana-Võidus
Viru Nõuandekeskus
Väimela EMÜ
Ökoloogiliste Tehnoloogiate
Keskus/Mahepõllumajanduse
Sihtasutus

Küsimus 14. Palun nimetage maksimaalselt 3 valdkonda ja nimetatud valdkonnas konkreetne probleem, milles Teil oleks kõige enam vaja täiendkoolitust või teavitustegevust lähema 5 aasta jooksul (aastatel 2012-2016)?

Esimene valdkond ja probleem:

Aiandus.
Arendused ja teadustöö piimatehnoloogia valdkonnas (tehnoloogia, seadmed, kasutatavad toorained, lisandid, pakendid).
Arvutikoolitus - excel.
Bioenergia tasuvusanalüüs.
Ekstensiiivne lihasekasvatuse arendamine.
Ettevõtlusega alustamine- maksundus ja raamatupidamine, lepingud.
FIE raamatupidamine.
Finantsjuhtimine.
HACCP -põhise enesekontrollisüsteemi loomine, juurutamine ja alalhoidmine.
Juhtimine ettevõttes.
Kahjurite ja haiguste tõrje mahepõllumajanduses ja mahepuuviljanduses.
Kalandus.
Keskkonnakaitse.
Keskkonnasõbraliku majandamise nõuded.
Keskkonnatingimuste ja majandamisnõuete täitmine.
Keskkonnasõbraliku majandamine - muutused on nii kiired, et ei jõua jälgida.
Kuidas oleks võimalik ka talupidajal (ca 50 veist, 150 ha maad) investeerida põhivahenditesse?

Kõikvõimalik paberimajandus - aruandlused, taotlused.
 Laboritöö aspektid - töötan laborandina, kuid pole laborandi haridust.
 Lambakasvatus - liha.
 Lambakasvatus.
 Lihaveis.
 Lihaveisekasvatus- Eestis vist ei olegi pädevat spetsialisti.
 Lihaveiste kasvatus.
 Linnuliha konserveerimine, sealih konserveerimine.
 Looma heaolu.
 Loomade tapmine, koristamine, tükeldamine.
 Loomakasvatus - kitsekasvatus.
 Loomakasvatus - lihaveistekasvatuseks sobiliku hoone leidmine.
 Loomakasvatus - tervishoid, toodangu suurendamine.
 Loomakasvatus - veised.
 Loomakasvatus, alustamine.
 Loomakasvatus, seadusandlust puudutav osa (realiseerimine väikesaartel).
 Loomakasvatus, tootmine, loomade tervis.
 Loomakasvatus, uued haigused, probleemid.
 Loomakasvatus, veterinaaria.
 Loomakasvatus.
 Loomakasvatus.
 Loomakasvatus.
 Loomakasvatus.
 Lähitooraine (talutoodang jms) kasutamine toidukäitleja poolt.
 Maaeluga seotud toetused, sh nõuetele vastavuse koolitused.
 Mahe taimekasvatus, viljavahetuse võimalikud variandid.
 Mahe.
 Maheloomakasvatus. Üldised teadmised.
 Mahepõllumajandus (taimedkasvatus ja ka loomakasvatus), eriti kuidas taastada taimekasvatuse põldude viljakust peale pikaajalist mürgitamist (umbrohtumine, mullaelustiku puudumine jne).
 Mahepõllumajandus.
 Mahetaimekaitse.
 Mahetootmine, töötlemine (sh ülevaade mahetootmise hetkeseisust, arengutest Eestis jne).
 Mahetootmine.
 Majandus - majandusanalüüs.
 Majandus.
 MAK, viljavaheldus, väetamine.
 Maksud metsandussektoris.
 Maksustamine - käibemaksu arvestamine.
 Marjakasvatus.
 Meeskonnatöö.
 Metsamajandus - uued tehnoloogiad.
 Metsandus - hindamine (puidu).
 Metsandus - saaks olla kursis uute mudelitega.
 Metsandus, takseerimine.
 Metsandus.
 Metsanduslik ühistegevus. Ei saada aru, mis on ühistegevus ja mis on koostöö!? Väga sageli

aetakse need segi.
Mullaharimine.
Mullaviljakus.
Oma toodete turustamine.
Piima hügieen.
Piima, liha turustamine.
PRIA - põllumajanduslikud toetused Probleem - keegi ei tea millal, mis toetuste voor täpsemalt algab.
Projektide kirjutamine põllumajanduses.
Puuviljade töötlemine.
Põllumajanduse jätkusuutlikkus.
Põllumajanduse keskkonnasõbralik majandamine-nõuded ja nende täitmise võimalused.
Põllumajandus-keskkonna nõuded.
Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine, köögivilj.
Raamatupidamine - raamatupidamise vabalt saadavad programmid ja kasutamine.
Raamatupidamine.
Ravi.
Seadusandlus, õigusteave.
Taimekaitse ja keskkond.
Taimekaitse muld ja selle keskkond.
Taimekaitse.
Taimekaitsevahendid. Tuua taimekasvatustöötajateni olulist informatsiooni taimekaitsevahendite kasutamise kohta.
Taimekasvatus sisendid muutuvad pidevalt.
Taimekasvatus, aiandus (mahepõllumajandus).
Taimekasvatus, taimekasvatuse mehhaniseerimine.
Taimekasvatus.
Tapahügieen -nõuded tapaloomade veol ja kohtlemine tapamajas vms.
Tapajärgne veterinaarekspertiis koos praktikaga.
Tapasaagi käitlemine väikestes kogustes.
Tervishoid.
Toetuste taotlemine.
Toitlustamine.
Toidu ohutus, väiketapamajad.
Toiduainete tootmine - toiduainete hügieeni praktiline osa.
Toiduhügieen.
Toiduhügieeni keskastme koolitus. Vajalik õigus koolitada oma ettevõtte töötajaid.
Toidutehnoloogia - hügieen.
Toitlustamine - HACCP rakendamine või heade hügieenitavade rakendamine.
Toitlustus - väikeettevõtte toiduhügieen.
Toitlustusvaldkond ja turundus probleem.
Tootmishügieen - HACCP süsteem.
Tootmistehnoloogia, seadmed väiketootmises -talutoit, metsasaaduste töötlemine, kuivatamine jne.
Turud ja nende toimimine.
Turundus ja müük.
Turundus: kauba müük kettidele.
Töötervishoid.

Uued analüüsimetoodikad.
Uued tehnoloogiad ja meetodid (taimekasvatustes).
Uued tehnoloogilised protsessid - kuivatamine, külmutamine (säilitamine) väiketootmises.
Uued tehnoloogilised protsessid ja masinad (tehnikad).
Uued tehnoloogilised protsessid ja masinad.
Veisekasvatus - veiste haigused.
Veiste söötmisala õpe.
Veterinaaria - haiguste profülaktika, sigimine.
Veterinaaria- väikemäetsejalistel esinevad haigused, kasside-koerte sisehaigused ja esmaabi.
Veterinaaria.
Veterinaaria-farmakoloogia-humaan ja veterinaarravimite kasutamine loomade raviks.
väikloomade haigused, söötmine ja ainevahetushaigused.
Veterinaarmeditsiin. Hobuste ravi.
Väike- ja keskmiktalupidaja ellujäämisvõimalused ebavõrdses konkurentsivõitluses suurte OÜ-dega.
Väikeettevõtte turundusstrateegia loomine ja rakendamine.
Väiketootja looma-ja taimekasvatus - probleemid mahetoodete turustamisega seotud paberimajandusega.
Ökoviiljelus, toiduainete töötlemine.

Teine valdkond ja probleem:

Aiandus, köögiviljandus.
Aiandus, mitmekesistada oma tootmist, hajutada riske.
Aiandus.
Erametsandus. Erametsanduses tuleks analüüsida ja käsitleda peremetsanduste ja firmametsandust eraldi. Tänapäev ei ole seda kahjuks Eestis tehtud. Olgugi, et Euroopa teistes riikides tehakse.
Erinevate investeringutoetustega seonduvad küsimused.
Esmaabi.
Ettevõtlus.
Ettevõtte juhtimine.
Finantsarvestus.
Finantsplaneerimine.
Finantsplaneerimine: investeringute ja rahavoogude tasakaalustamine.
Hügieenikoolitus.
Infotehnoloogia- interneti lehekülgede loomine.
Jaekaubandus - HACCP rakendamine või heade hügieenitavade rakendamine.
Kaasaegne lihakonservide tootmine, seadmed, toiduohutus, kuumtöötlemise programmid, F määramine, säilivusaja määramine.
Karja tervishoid.
Keskkonnasõbralik majandamine.
Keskkonnavaldkond.
Kiirmetoodikad toiduainetööstuses ja hügieeniuuringutel.
Kõik keskkonna teadlikkuse tõstmisega seotud probleemid.
Küülikukasvatus.
Lihaveisekasvatus (loomade käsitlemine).
Looma tervishoid praktikas.
Loomakasvatus - söötmine.
Loomakasvatus ja taimekasvatus - praktiliste oskuste ja teadmiste täiendamine.

Loomakasvatus, sigalates enim levivad haigused ja ravi.
 Mahe loomakasvatus.
 Maheviljakasvatus. Umbrohtude mure mahepõllul.
 Majandus- lihtsalt minu puudulikud teadmised.
 Maksud.
 Meditsiin.
 Mesindus - tööd mesilas, toodangu turustamine.
 Metsa ühismajandamine.
 Metsandus.
 Mikrobioloogia koolitus - tõstaks minu kvalifikatsiooni laborandina. Aitaks kindlasti edaspidises töös.
 Nõuetele vastavus ja seadusandlus Nõuded ja seadusandlus on pidevas muutumises.
 Nõuetele vastavus.
 Piimandus.
 Piimasaaduste käitlemine - väikemeierei.
 Põllumajandustoetuste taotlemine Toetuste taotlemise kord, millisel juhul tuleks toetust taotleda jne Antud koolitus võiks olla taimekasvatuse valdkonna töötajatel abiks klientide nõustamisel.
 Põllumajandustoetuste taotlemine - Pole toetusi taotlenud, kuna info on minu jaoks olnud piiratud ja/või kättesaamatu või olen saanud hilinemisega.
 Raamatupidamine - seadustega kursis olemine, dokumentatsiooni korrektne täitmine.
 Raamatupidamine.
 Seadusandlus - aitaks viia kurssi seadustega.
 Seadusandlus - määrused muutuvad nii kiiresti, et ei jõua järke pidada.
 Seadusandlus.
 Säästev tootmine - vältida raiskamist.
 Tahaks teada, mida kõike puuviljadest teha annab.
 Taimekasvatus (erinevus mandri ja saarte vahel), kuidas saaks paremini kehvematel maadel erinevate liikidega toimetada.
 Taimekasvatus.
 Taimekasvatuse uuemad suunad, muld ja selle keskkond.
 Toetuste taotlemine.
 Toidu- ja toiduohutuse alane seadusandlus.
 Toidu töötlemine.
 Toiduhügieen.
 Toiduhügieenialased koolitused.
 Toiduohutus lihakäitlemisettevõttes- head tootmistavad, hügieenitavad, HACCP põhimõtted.
 Toiduohutus.
 Tootmise tulukuse parandamine.
 Töötervis- ja tööohutus.
 Töötervishoid ja tööohutus. Vajalik töökeskkonnavoliniku ja töökeskkonnaspetsialisti täiendkoolitus.
 Uudsete tehnoloogiate rakendamine ja investeerimisvõimalused.
 Uued ja vähetuntud taimed iluaianuduses nende kasvatustehnoloogia jne.
 Uued tehnoloogiad.
 Vasikate seedeprobleemid.
 Veiseliha väärindamine, väärtustamine mitte EL standardite järgi.
 Veiste heaolu.
 Veterinaaria koolitused talunikele.

Veterinaaria.

Vuttide ja munakanade ning broilerite kasvatus.

Võiks korraldada ka õppereisi mahepuuviljaaedadesse teistes riikides.

Võimalused ökonoomselt toota.

Kolmas valdkond ja probleem:

AMAP toiduvõrgustik.

Ettevõtluskeskkonna ülevaade - infot MAK rakendamisest.

Farmide ja toidutööstuste külastused.

Finantsmajandus, et toime tulla.

Finantsmajandus.

Finantsmajandusega seotud koolitused.

HACCAP koolitus - olen HACCAP saanud, aga oleks vaja juurde saada teadmisi HACCAP süsteemist.

HACCP - juurutamine ja alalhoidmine.

Haljastus.

Keeled.

Keskkonnahoid - erinevad kitsendused (n. piiranguvööndid, kaitstavad liigid-nende mõju piirkonnad, keelualad/ajad).

Kõik põllumajandusega seonduv.

Lambakasvatus - lammaste pidamine, õppereis lambafarmi, turusituatsioon.

Linnukasvatus (kanad, haned, pardid).

Loomakasvatus - alternatiivsed tegevused piimakarja kasvatusel.

Mahepõllumajandus- piimakarja (kitsede) kasvatus.

Mesindus.

NSADde kasutamine.

Piimakvaliteedi hindamine.

PRIA toetused.

Projektide kirjutamine.

Puidu ühismüük.

Põllumajandus toetuste taotlemine.

Raamatupidamine - aitaks kaasa ettevõtte juhtimisele.

Seadusandlus - seaduste mõistmisega on raskusi, kuna need on pikad, ennast kordavad ja ülepingutatud. Hea oleks, kui keegi olulist tutvustaks nt toitlustusvaldkonnas.

Seadusandlus.

Seadusandlus.

Taimekasvatus - toodangumahtude suurendamine, keskkonnasäästlik majandamine.

Taimekasvatus, keskkond.

Taimekasvatus - metsamarjade kasvatamine - asi tundub olevat nagu soiku jäänud või räägitakse siiski ainult kultuurmustikast. Huvitaks ka mesimurakas, pohl, jõhvikas.

Toiduvedamise transport - külmaahela katkestamine, kuidas seda vältida.

Toitumine.

Toodangu turustus.

Toote kvaliteediarendus.

Toote kvaliteet-põllumajandussaaduste kvaliteet ei ole ühtlane, ühisturustamisel seetõttu probleeme.

Tootmise ajakohastamine.

Turundus - alustava ettevõtte turunduse kujundamine.

Turundus ja müük.

Turundus ja müük.

Turundus: kaubale pakendi saamine ja kujundamine.

Turustamine.

Töökeskkond.

Töötervishoid- ja ohutus.

Uued ja paremad tehnoloogiad puukoolis.

Uute tehnoloogiate tutvustus (taimekasvatuses, loomakasvatuses, metsanduses).

Veiste tervishoid.

Ühistegevus ja selle juhtimine.